

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav informačních studií a knihovnictví

Diplomová práce

Bc. Markéta Trykarová

Zámecká knihovna zámku Sychrov – historie a složení fondu

Castle Library Sychrov – History and the Composition of the Fund

Praha 2015

Vedoucí práce: PhDr. Richard Šípek, Ph.D.

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu této práce PhDr. Richardu Šípkovi PhD. za jeho bezbřehou trpělivost, obětavost a nesmírně cennou pomoc a podporu.

Dále děkuji řediteli Územní památkové správy na Sychrově PhDr. Miloši Kadlecovi PhD. za cenné rady a studijní materiály a pracovníkům Národního památkového ústavu v Liberci za poskytnutí přístupu k elektronickému katalogu sychrovské knihovny.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne 16. dubna 2015

Klíčová slova v češtině:

Dějiny knihoven, zámecké knihovny, Sychrov, aristokracie, Rohanové

Klíčová slova v angličtině:

History of Libraries, Castle Libraries, Sychrov, Aristocracy, Rohan Family

Abstrakt v češtině:

Tématem diplomové práce je knihovna zámku Sychrov, která patřila knížecímu rodu Rohanů. Cílem práce bylo vyhodnotit provenienční, tematické, jazykové i množstevní zastoupení jednotlivých titulů. V úvodu je vyložen cíl práce a její struktura. Následující kapitoly se stručně věnují historii sychrovského zámku a též historii rodu Rohanů, a to především linii Rohan-Guémené, neboť z této rodové linie pocházejí ti členové rodu, kteří se usadili na zámku Sychrov. Detailněji je zde pojednáno o těch reprezentantech rodu, kteří měli na tvář a složení zámecké knihovny podstatný vliv. Čtvrtá kapitola je věnována samotné zámecké knihovně na Sychrově a seznamuje s katalogy, počtem knih v knihovně, roky vydání dokumentů, informacemi o nejstarších a nejmladších titulech, jazykovém složení fondu knihovny a dochovanými exlibris, supralibros a vlastnickými vpisky. Nejobsáhlejší pátá kapitola se zabývá obsahovou charakteristikou fondu zámecké knihovny na Sychrově. Šestá kapitola je věnována srovnání fondu sychrovské zámecké knihovny s knihovními fondy dvou jiných šlechtických rodů – rodu Beaufort-Spontin a rodu Mensdorff-Pouilly. V sedmé kapitole následuje statistika, která poskytuje detailní přehled zpracovaných dat. Následují přehledné tabulky, které rekapitulují roky vydání, počty a podíly titulů v jednotlivých jazycích v daných desetiletích a jednotlivé zastoupené jazyky. Závěr tvoří shrnutí práce a dosažených cílů.

Abstract in English:

The topic of this Diploma Thesis is the Sychrov Castle Library, which belonged to the Rohan noble clan. The aim of this Thesis was to evaluate the proveniencial, thematic, linguistic and quantitative representation of individual titles. The introduction presents the aim of the work and its structure. The subsequent chapters focus briefly on the history of the Sychrov Castle and the history of the Rohans, mainly the Rohan-Guémené line, since the members of the clan who settled at the Sychrov Castle came from that line. Details are given about the representatives of the nobility clan who had substantial influence on the appearance and composition of the castle library. The fourth chapter is devoted to the Sychrov Castle Library itself and familiarises readers with catalogues, book quantities, document issue dates, information about the oldest and newest titles, the language composition of the library's collection and preserved exlibris, supralibros and ownership inscriptions. The most extensive chapter, the fifth one, focuses on the content characteristics of the Sychrov Castle Library's collection. The sixth chapter compares the library's collection with the library collections of two different nobility clans, the Beaufort-Spontin and the Mensdorff-Pouilly clans. The seventh chapter presents statistics that provide a detailed overview of processed data. It is followed by concise tables, which recap the years of issue, the numbers and shares of titles in individual languages in particular decades and individual represented languages. The conclusion contains a summary of the work and achieved goals.

Obsah

Obsah	6
1 Úvod.....	9
2 Rod Rohanů	11
3 Zámek Sychrov	19
4 Knihovna zámku Sychrov	25
4.1 Katalogy zámecké knihovny na Sychrově.....	27
4.2 Počet knih zámecké knihovny na Sychrově	30
4.3 Rok vydání dokumentů - nejstarší a nejmladší tituly	30
4.4 Jazykové složení fondu zámecké knihovny na Sychrově	31
4.5 Provenienční záznamy v zámecké knihovně na Sychrově	33
5 Obsahová charakteristika fondu zámecké knihovny na Sychrově.....	36
5.1 Rohanské hodinky, list antifonáře	36
5.2 Publikace o rodu Rohanů a jeho členech, memoáry jednotlivých členů rodu, autorská tvorba Rohanů.....	37
5.3 Genealogie rodu Rohanů.....	37
5.4 Memoáry členů rodu Rohanů	38
5.5 Literatura týkající se Bretaně	38
5.6 Literatura týkající se rodu Rohanů	38
5.7 Publikace týkající se “náhrdelníkové aféry” kardinála Rohana	39
5.8 Krásná literatura týkající se rodu Rohanů.....	40
5.9 Autorská tvorba členů rodu, vyjma memoárů	40
5.9.1 Dílo Karla Antona z Rohanu.....	40
5.10 Literatura týkající se panství, zámku a parku Sychrov	42
5.10.1 Gedenkbuch des Schlosses Sychrow 1820-1928.....	42
5.10.2 Album des Schlosses Sychrow (s podpisy hostů)	43
5.10.3 Sychrow - album fotografií	43
5.10.4 Liber memorabilium Capellae arcis Sychrow I - III	43
5.11 Historie, memoáry	44
5.11.1 Historie	44
5.11.2 Memoárová díla.....	50
5.12 Heraldika	51
5.13 Národnostní otázka.....	52
5.14 Politika, zákony, právní literatura.....	53
5.15 Přírodní vědy, matematika, fyzika, chemie, geografie, medicína.....	54
5.16 Botanika, zahradnictví.....	56
5.17 Literatura týkající se myslivosti, lovu, honitby, jezdeckví a kynologie.....	59
5.18 Umění, architektura	62

5.19	Militaria.....	63
5.20	Cestopisy.....	65
5.21	Mapy.....	66
5.22	Filozofie.....	68
5.23	Křesťanská a duchovně zaměřená literatura.....	69
5.24	Jazykověda, slovníky, teorie literatury.....	74
5.25	Krásná literatura – beletrie, poezie, drama.....	75
5.25.1	Antická literatura.....	75
5.25.2	Anglická literatura.....	75
5.25.3	Francouzská literatura.....	76
5.25.4	Německá literatura.....	77
5.25.5	Ruská literatura.....	77
5.25.6	Španělská literatura.....	77
5.25.7	Americká literatura.....	77
5.25.8	Literatura Asie.....	77
5.25.9	Drama.....	78
5.26	Libreta.....	79
5.27	Pohádky, pověsti, bajky.....	79
6	Srovnání zámecké knihovny na Sychrově se zámeckými knihovnami Bečov a Boskovice.....	80
6.1	Knihovna zámku Bečov nad Teplou.....	80
6.2	Knihovna zámku Boskovice.....	82
6.3	Závěr srovnání zámeckých knihoven.....	83
7	STATISTIKA.....	85
7.1	STATISTIKA - ZÁKLADNÍ PŘEHLED.....	85
7.1.1	Základní statistický přehled.....	85
7.1.2	Celkový počet titulů.....	87
7.2	Chronologická struktura fondu podle roku vydání.....	88
7.2.1	Nejstarší titul.....	88
7.2.2	Nejmladší titul.....	88
7.2.3	Možnost identifikace roku vydání.....	88
7.2.4	Rok vydání.....	89
7.3	Jazyková struktura fondu.....	90
7.3.1	Počty titulů v jednotlivých jazycích.....	91
7.3.2	Podíl jednotlivých jazyků.....	91
7.3.3	Proměny jazykové struktury v čase.....	92
7.3.4	Porovnání nejstarších a nejmladších titulů.....	95
7.4	TABULKY.....	97
7.4.1	Rok vydání – tabulka.....	97
7.4.2	Počty titulů v jednotlivých jazycích v jednotlivých desetiletích – tabulka.....	98
7.4.3	Podíly titulů v jednotlivých jazycích v jednotlivých desetiletích – tabulka.....	99

7.4.4	Jednotlivé jazyky	100
7.4.5	Porovnání procentuálního zastoupení jednotlivých jazyků u titulů vydaných do roku 1700 (nejstarších 70 titulů) a titulů vydaných od roku 1901 (nejmladších 374 titulů)	108
8	Závěr	109
9	Seznam pramenů a literatury	112
9.1	Archivní prameny	112
9.2	Elektronické zdroje	112
9.3	Použitá literatura	113
9.4	Akademické práce	118

1 Úvod

Zámek Sychrov je zajímavý nejen svou historií a architekturou, ale též pozoruhodnou zámeckou knihovnou, bohatou na sbírky historicky a kulturně cenné knihy. Není tedy divu, že po celé své dějiny přitahuje pozornost učenců, historiků, umělců, literátů a v neposlední řadě i knihovníků.

Předložená diplomová práce se zabývá sychrovskou knihovnou a jejím fondem s cílem vyhodnotit provenienční, tematické, jazykové i kvantitativní zastoupení jednotlivých titulů.

Zámecká knihovna na Sychrově je v literatuře často zmiňována, většinou však spíše v souvislosti s architekturou zámku a s cennou prací sychrovského řezbáře Petra Buška. Samotnému knihovnímu fondu se podrobněji věnují Pravoslav Kneidl a především Petr Mašek. Nejvýznamnějším pramenem pro tuto práci byly katalogy sychrovské zámecké knihovny; historické katalogy, jež nepostihují celý knihovní fond, jsou uloženy v SOA Děčín, elektronický katalog, který zahrnuje veškeré dokumenty, jež se v současnosti nalézají v sychrovské knihovně, je v majetku Národního památkového ústavu v Liberci.

Knihovna v současnosti čítá přes sedm tisíc knihovních jednotek, jejichž tematika obsahuje široké spektrum jak vědeckých oborů, tak krásné literatury. Nalezneme zde rozsáhlou škálu témat, která sahá od historických a filozofických děl, přes militaria, cestopisy a mapy, až po oblast práva a politiky. Velmi významnou součástí fondu jsou díla týkající se přírodních věd, zejména botaniky. Nechybí ani umělecká literatura, a to jak v podobě prózy a poezie, tak ve formě dramatického žánru. Setkáme se též s librety, pohádkami, pověstmi a bajkami.

Zakladateli, shromažďovateli a uživateli zámecké knihovny na Sychrově byli především členové rodu Rohanů. Z tohoto důvodu je jim věnována pozornost ve druhé kapitole, která se zabývá působením a historií tohoto rodu. Třetí kapitola se zaměřuje na sychrovský zámek, jeho historii a vývoj. Čtvrtá kapitola je již věnována samotné zámecké knihovně na Sychrově a seznamuje čtenáře s katalogy, počtem knih v knihovně, roky vydání knih, informacemi o nejstarších a nejmladších titulech, jazykovém složení fondu knihovny a dochovanými exlibris, supralibros a vlastnickými vpisky. Pátá kapitola se zabývá obsahovou charakteristikou fondu zámecké knihovny na Sychrově. Šestá kapitola je věnována srovnání fondu sychrovské zámecké knihovny s knihovními fondy dvou jiných šlechtických rodů: Beaufort-Spontin a rodu Mensdorff-Pouilly.

Dále v sedmé kapitole následuje statistika, která poskytuje detailní přehled zpracovaných dat. Tato část je rozdělena do tří podkapitol. První podkapitola obsahuje základní statistický přehled fondu sychrovské knihovny, druhá podkapitola zpracovává chronologii edic jednotlivých titulů a třetí podkapitola se věnuje jazykové struktuře knihovního fondu. Následují přílohy v podobě jednoduchých a přehledných tabulek, které rekapituluji roky vydání, počty a podíly titulů v průběhu času a jednotlivé zastoupené jazyky. Závěrem se ve statistice objevuje porovnání procentuálního zastoupení jednotlivých jazyků u nejstarších a nejmladších titulů.

Cílem práce není jen statistická analýza sychrovské knihovny, ale především její zasazení do historického, společenského a kulturního kontextu. Zmapování jejích dějin na pozadí historie sychrovského zámku a životních osudů nejvýznamnějších představitelů rodu Rohanů.

2 Rod Rohanů

První kapitola stručně pojednává o historii rodu Rohanů, a to především linii Rohan-Guémené, neboť z této rodové linie pocházejí ti členové rodu, kteří se usadili na zámku Sychrov. Detailněji se budeme zabývat těmi reprezentanty rodu, kteří měli na jeho podobu a tím i na tvář a složení zámecké knihovny, podstatný vliv.

Rod Rohanů pochází z francouzské Bretaně a byl s osudy této země úzce spojen. Jméno Bretaň je odvozeno od keltského kmene Bretonců, kteří se na tomto území usídlili mezi 5. a 6. stoletím našeho letopočtu. V 10. století se Bretaň stala vévodstvím; po staletí se Francie i Anglie snažily získat toto území pod svou nadvládu, zejména v období stoleté války, kdy se Bretaň stala vysoce strategicky významným územím probíhajících bojů. V 16. století byla Bretaň posledním suverénním vévodstvím, které však přešlo plně pod kuratelu Francie sňatkem francouzského krále Karla VII. s dědičkou bretaňského vévodství Annou.

Za prvního zakladatele rodu je považován hrabě Guéthénoc, jenž je zmiňován v dokumentu z roku 1088, jímž mu bretaňský vévoda potvrzuje původ a příslušnost k vládnoucímu rodu země. Jeho syn Josselin byl zakladatelem hradu stejného jména, jenž se stal nejstarším rodovým sídlem. Linie Rohan-Chabot na hradě Josselin sídlí doposud. První zmínka o jménu Rohan, jako jménu rodovém, pochází z roku 1127, kdy Alain I. daroval několik vsí v okolí rohanského hradu blízkému klášteru. On byl také první, kdo užíval titul “vicomte de Rohan”.

Až do konce 15. století bylo jméno Rohan spojováno pouze s osudy bretaňského vévodství. Avšak promyšlenou sňatkovou politikou a cennými službami vlivným rodům se z Rohanů stal jeden z nejmocnějších rodů celé Francie. Po připojení Bretaně k Francii v 16. století se Rohanové začali velmi intenzivně prosazovat přímo u panovnického dvora. Pokrevními svazky i osobním přátelstvím, cennými službami králi i velkým rodovým bohatstvím dali základy trvalé rodové moci pod francouzskou korunou.

Prvotní rohanská linie se během staletí rozdělila na mnoho větví - linie Rohan-Guémené byla za služby francouzské koruně povýšena z vikomtů na knížata králem Karlem IX. ve druhé polovině 16. století. Všichni členové rodu se mohli honosit titulem “pair de France” či “princové královské krve”. Titul “princes de Naissance” byl udělen pouze čtyřem

aristokratickým rodům: Lotrinskému, Savoyskému, Bouillonskému a Rohanskému (Rohan, 1996, s. 15 - 17).

Postavení linie Rohan-Guémené pozbylo v posledních letech před Velkou francouzskou revolucí bývalého lesku - kvůli dluhům musela rodina roku 1782 vyhlásit bankrot, pozbyla úřadů a byla nucena odejít ode dvora.

Tři roky po vypuknutí revoluce v roce 1792 emigrovali kníže a kněžna Guémené a jejich *“tři synové: Charles, před revolucí zvaný vévoda de Montbazon, dále Victor a nejmladší z nich, zvaný kníže Louis. Zpočátku odešli ke své tetě hraběnce Marsanové do Bruselu.”* (Slavičková, 1985, s. 234 - 253).

V emigraci se všichni tři princové věnovali především vojenské kariéře. Viktor utvořil v Holandsku vlastní emigrantský pluk, který se stal součástí legie Rohanů, jíž velel jeho bratr Louis. V roce 1801 byly legie rozpuštěny a Rohanové vstoupili do rakouských služeb (Rodinný archiv Rohanové, SOA Litoměřice, s. 6).

Rohanové se po emigraci z Francie rozptýlili po Evropě, střídavě žili v Nizozemí, Itálii, Německu a Rakousku. V roce 1802 povolil Napoleon všem emigrantům návrat do Francie. Karel Alain z Rohanu byl francouzskou vládou několikrát nabádán k návratu do vlasti, ale neučinil tak. Odpovědí na jeho neochotu k návratu bylo obvinění z velezrady a v roce 1809 *“byl odsouzen na základě císařského dekretu o francouzských občanech ve vojenské službě cizí mocnosti (...) k trestu smrti”*. Napoleon však padl a nový panovník Ludvík XVIII. zrušil hrdelní trest a opět se pokoušel rohanský rod povolát zpět - byl jim navrácen titul vévodů Bouillonských, nabízeny nejvyšší úřady a dokonce i velice výhodné sňatky. Po skonu Karla Alaina byl stejný tlak veden i na jeho dědice Kamila z Rohanu. Ten se však také do Francie nenavrátil a rod Rohanů tak zůstal až do roku 1945 v Čechách (Rodinný archiv Rohanové, SOA Litoměřice, s. 7).

Od roku 1806 jednali Rohanové o možnosti zakoupit nová zboží a usadit se natrvalo v Rakousku. (Slavičková, 1985, s. 263). V roce 1808 obdrželi Karel Alain, Viktor a Louis *“spolu se svým otcem od císaře Františka I. inkolát, který platil pro všechny členy rodu a současně uznání knížecí hodnosti s titulem Jasnost”* (Rodinný archiv Rohanové, SOA Litoměřice, s. 6). Ihned po získání inkolátu začal Karel Alain rozšiřovat rodinné statky,

nejprve na mladoboleslavsku, poté roku 1820 zakoupil od Františka Adama z Valdštejna panství Svijany, na němž se nacházel i barokní zámek Sychrov. (Soupis nemovitých kulturních památek, 2013, s. 140).

Karel Alain Gabriel z Rohanu (1764 - 1836)

Karel Alain byl kupcem a prvním rohanským majitelem zámku Sychrov. Byl také tím, kdo nařídil a financoval jeho přestavbu v empírovém slohu. Zde hostil například francouzského ex-krále Karla X. v roce 1834. Karel Alain získal za svého života do svého držení statky Svijany, Jesenný, Semily, Jílové, Malý Rohozec a Lomnici o celkovém rozsahu 32.522 ha (Rodinný archiv Rohanové, SOA Litoměřice, s. 8).

Jedinou dědičkou majetku Karla Alaina z Rohanu byla jeho dcera Berta, která však zůstala bezdětná. Neboť ani Viktor, ani Louis neměli potomky, bylo rozhodnuto o adopci synovců Karla Alaina - Kamila a Benjamina z větve Rohan-Rochefort. Oba synovce adoptoval jejich strýc Louis a zajistil tak linii Guémené dědice. Tím splynuly tyto dvě rohanské rodové větve a sychrovská knížata nosila nadále titul Rohan-Guémené-Rochefort. Po skonu Karla Alaina prodala Berta zděděný majetek Kamilovi z Rohanu a ten se stal majitelem panství, k němuž náležel i Sychrov.

Kamil Filip Josef Idesbald z Rohanu (1800 - 1892)¹

Kamil z Rohanu se zasloužil o výjimečný rozvoj rohanských majetků, jeho dílem je i novogotická přestavba zámku Sychrov a proměna zámeckého parku v botanický skvost. *“V dobových materiálech je Kamil popisován jako člověk vysoce vzdělaný, uměnímilovný, lidumilný, nadšený sběratel a botanik”* (Rohanové, 2013, s. 12).

České země plně přijal za svou vlast a skutečný domov, byl aktivním členem mnoha spolků a plně podporoval zemský patriotismus (Olšáková, 2004, s. 34). *“Právě tak jako další členové patrioticky orientovaných šlechtických rodů ... se nechal vyobrazit v národním oděvu, manifestujícím přičlenění k českému kmeni. Z této ideje pramenila i takřka zásadní orientace knížete Rohana na české umělce a umělecké řemeslníky, které postupně pověřoval historizující*

---

¹ V literatuře je často uváděno, že „datem narození knížete je 19. prosinec 1801, ale studium archivních materiálů ukázalo, že skutečným datem jeho narození je rok 1800“ (Kadlec, [2007?], s. 137).

výzdobou sychrovského zámku". Tato výrazná náklonost trvala až do roku 1848, kdy byla za revolučních bouří zastřelena Eleonora Windischgrätzová, jež byla s Rohany spřízněna díky Kamilově manželce Adéle - matka kněžny Adély byla rozená kněžna Windischgrätzová, a její bratr Alfred Kandid byl chotěm tragicky zesnulé Eleonory. Po těchto zkušenostech Kamil opustil pročeské politické stanovisko a začal inklinovat k rakouskému patriotismu (Mžyková, 2009, s. 54 - 55).

Kamil z Rohanu byl připravován pro vojenskou kariéru, ve které však z důvodu nástupnictví za Karla z Rohanu nemohl dále pokračovat. *"Lásku k vojsku si však uchoval po celý svůj život, o čemž svědčila řada darů vojenským nemocnicím a vojákům i jeho zájem o slavné předky - vojevůdce"* (Rohanové, 2013, s. 12). Jeho náklonnost k armádě našla své vyjádření i v bohaté sbírce militárií v zámecké knihovně. Byl vzděláván i ve filozofii, ekonomii a hospodářství (Mžyková, 2009, s. 55-56). Nejvíce však Kamil z Rohanu proslul svou zálibou v botanice - sychrovský anglický park se svými mnoha skleníky, domem palem a oranžerií se stal dobovým unikátem. Odraz této vášně nalezneme i v zámecké knihovně, jež uchovává velké množství publikací věnovaných biologii a botanice. Kamil z Rohanu byl představitelem historické šlechty, která *"stále vyznávala hodnoty jako urozenost, starobylost rodu, stavovský závazek, které měšťanské století považovalo za pouhé středověké harampádě"* (Bezečný, 2005, s. 8). Tomu odpovídá i přestavba sychrovského zámku, jehož podoba měla vyjádřit výjimečnost rohanského rodu a jeho slavnou a dávnou historii. Stejně tak knihy sychrovské knihovny měly upomínat na slavné činy předků a najdeme zde publikace týkající se historie rodu, memoáry jeho členů, dějiny jednotlivých zemí v čele s Francií či memoáry významných osobností.

Kamil z Rohanu byl také úspěšný ve správě rozlehlého panství. Ke statkům zakoupeným od Bertý z Rohanu získal v roce 1838 ještě statky Český Dub s Frýdštejnem a Vískou, k němuž později připojil ještě statky Starý Dub, Domaslavice a Lomnice. Rodový majetek se tak rozrostl *"na 46.100 ha. V roce 1859 pojistil Camill celistvost tohoto majetkového komplexu zřízením fideikomisu"* (Rodinný archiv Rohanové, SOA Litoměřice, s. 8).

Byl též zakladatelem a štědrým přispěvatelem mnoha nadací a spolků, jak charitativních a hospodářsko-ekonomických, které měly širokou působnost v rámci monarchie, tak spolků čistě regionálních.²

Jeho jazykem byla především francouzština, německy se začal učit až ve svých osmnácti letech. O jeho znalosti českého jazyka nejsou žádné doklady.

---

² Více viz Olšáková, 2004, s. 30-34

Také Kamil z Rohanu se nedočkal žádných potomků, proto panství zdědil jeho prasynovec Alain. Ten sám měl šest dětí a rodové majetky tak byly do budoucna zajištěny.

Alain Benjamin z Rohanu (1852 - 1914)

Alain z Rohanu strávil osmnáct let v aktivní vojenské službě. Byl prakticky založen, po převzetí rodových majetků rozprodal řadu uměleckých sbírek, zrušil skleníky v zámeckém parku, rozvázal spolupráci i s dlouholetým sychrovských zahradníkem Vojtěchem Maškem a na svém panství zavedl mnoho úsporných opatření - péči o park omezil na nezbytné udržovací práce a zrušil některé nadace, které jeho předchůdce štědře podporoval. (Rohanové, 2013, s. 14). Alain upravil také část sychrovského zámku a to čistě prakticky, s ohledem na svou početnou rodinu. Nerealizoval bohužel *“návrh na velkolepé jednotné novogotické zařízení dvoupodlažního prostoru knihovny, s bohatým uplatněním řezbářské práce”* (Pospíšilová, 1988, s. 44), který mu zanechal jeho předchůdce.

Alainův otec Artur z Rohanu a jeho dva bratři Ludvík a Viktor uzavřeli sňatky se členkami rodů, které byly usazeny na tomto území již dříve a prohloubili tak svou provázanost s rakouskými zeměmi. Jejich rodinným jazykem byla nadále francouzština - francouzsky se konverzovalo například při rodinných obědech (Slabáková, 2005, s. 152), ale němčina ji následovala, neboť byla řečí jejich nového domova a úřadů jim svěřených.

Dědicem Alaina z Rohanu a posledním majitelem Sychrova se stal jeho syn stejného jména, jenž je díky svému akademickému titulu v literatuře nejčastěji nazýván JUDr. Alain.

Alain Anton Joseph Adolf Ignaz Maria z Rohanu (1893 – 1976)

JUDr. Alain se stal dědicem rodových majetků ve velice pohnuté době, neboť jeho otec zemřel v roce 1914 na počátku první světové války. Alain narukoval ke svému pluku a aktivně se účastnil válečných bojů, odkud si přinesl několik vyznamenání a medailí za statečnost; majetky převzal až v roce 1916. Po pádu rakousko-uherské monarchie se národovecké excesy nevyhnuly ani Sychrovu: *“všude ve městech i na venkově panuje bláznivý entuziazmus, sokolové se ve všech místech dělají důležitými a hrají si se svými zrezavělými zbraněmi na obránce vlasti a na rozkaz „Národního výboru“ v Turnově hlídají před vchodem do zámku, poněvadž kolovala zcela neodůvodněná pověst, že celá knížecí rodina se všemi svými poklady zamýšlí utéci ze sychrovského zámku. Veškeré lovecké zbraně, které se nacházely v zámku,*

byly zabaveny” (Pamětní kniha zámku Sychrov). Tento stav trval několik týdnů, poté byly hlídky zrušeny.

Rohanové byli pokládáni za symbol starého mocnářství, proto se v některých případech neselektovali u místního obyvatelstva s náklonností. Před obecními volbami v roce 1919 si shromáždění sociálních demokratů a jejich sympatizantů v počtu asi tří tisíc osob vynutilo přístup k zámku a poté i přímo do něj. Ze zámeckého balkonu byly pronášeny “štvavé řeči” a shromáždění si nevybíravě vyžádalo příslib odsunutí všech německy hovořících lesníků na jiné části panství (Sychrovská pamětní kniha, 1919). I věrnost katolické církvi, která byla pro Rohany věcí samozřejmou, byla znakem zpátečnictví a evokovala nenáviděné Rakousko-Uhersko. Tak také nově vzniklá Církev československá husitská - “českoslovenští sektáři” - našla v kraji příznivce a nové členy: “*Ve svátek sv. Jana Nepomuckého - měl ve Třetí bývalý farář z Jenišovic Gustav Procházka odpadlickou přednášku, při níž se zase mnozí nechali zapsat do nové schizmatické církve. Téhož dne v noci byla socha sv. Jana umazána a ověšena hanlivými letáky. 24. května po přednášce přeběhlého faráře Procházky odpadlo až na dvě rodiny v Radimovicích všechno obyvatelstvo v obcích. Většina z nich jsou vyslovení nepřátelé knížecí rodiny, ačkoli jsou na ní v mnoha věcech závislí*” (Pamětní kniha zámku Sychrov, 1920).

V roce 1919 byl pražský palác Rohanů na Malé Straně předán Ministerstvu vyučování, neboť “*vláda zrekvírovala téměř všechny paláce pro svá ministerstva a tyto paláce byly jejich majiteli na několik let formou půjčky státu přenechány. Z paláce Jeho Jasnosti byly na Sychrov dopraveny dva stěhovací vozy*” (Pamětní kniha zámku Sychrov, 1918).

Dále Alain, nyní již s titulem JUDr., neboť v roce 1920 úspěšně dokončil svá studia na právnické fakultě Univerzity Karlovy, začal jako hlava rodu jednat se zástupci československého státu ohledně vyvlastnění pozemků v rámci pozemkové reformy. “*Účelem pozemkové reformy v době první republiky bylo především omezit šlechtické velkostatky (...) a následně půdu přidělit drobným zemědělcům, maloročníkům a bezzemkům. (...) Značná část půdy velkostatků byla vázána tzv. fideikomisem, svěřencstvím. Tímto institutem bylo znemožněno odprodávání a dělení majetků spadajících do fideikomisů*” (Kuklík, 2011, s. 32). Jednání trvala více než deset let a z původních rohanských majetků o výměře 12800 hektarů zůstalo v držení rodu 7000 hektarů (Rohanové, 2013, s. 16).

Rohanové patřili k nejvýznačnějším aristokratickým rodům habsburské monarchie, přesto byl Alain oficiálně loajální novému československému státu a “*začal projevovat určitou solidaritu s českou otázkou, přičemž se snažil naučit se češtinu*” (Rejha, 2013, s. 23). V děčínském archivu můžeme nalézt potvrzení Berní správy v Turnově z roku 1922, kde tato

potvrzuje, že *“Dr. Alain Rohan, velkostatkář v Sychrově, co uživatel svěřenských statků jest československým příslušníkem”* (RA Rohanové, SOA Děčín). Byl pokrokovým a velice úspěšným hospodářem, jenž spravoval nejen své majetky, ale i některá panství jiných aristokratů (Desfours, Colloredo-Mansfeld, Clam-Gallas, Trauttmannsdorf). Stal se členem Svazu německých velkostatkářů v Československu a zároveň příslušel i ke Svazu československých velkostatkářů, pravděpodobně ve snaze dosáhnout svých hospodářských záměrů i v rámci ryze pročeské a provládní organizace (Jelínková, 2011, s. 109-110).

Alain z Rohanu však byl za změněných pořádků nucen hledat novou pozici nejen jako majitel statků, ale i jako aristokrat, neboť tradiční život šlechty rakouska-uherska byl ztracen. Alain z Rohanu byl vzdělaný, úspěšný, kosmopolitní muž a existence v rámci češství mu byla cizí. Společně se svým bratrem Karlem Antonem a dalšími aristokraty tvořil skupinu Grusbacher Herren, jenž měla za cíl hájit *“postavení příslušníka aristokracie i v nových kulisách občanského státu. (...) Program, který stvořil Karl Rohan, vyzdvihoval staré hodnoty, jenž měly být inkorporovány do nových forem a zajistit šlechtě místo na slunci i v novém dobovém kontextu”* (Jelínková, 2011, s. 109-110). Ve třicátých letech 20. století byl členem Völkerbundligy, která se později dostala plně pod vliv Henleinovy Sudetendeutsche Partei, do níž také v roce 1935 vstoupil. Od roku 1939 byl členem Národně socialistické německé dělnické strany. V policejní přihlášce ze dne 30. 8. 1941 uvedl svou státní příslušnost jako německou (RA Rohanové, SOA Děčín).

Po skončení druhé světové války byl majetek Rohanů zabaven na základě dekretu č. 12/1945 Sb. Toto období popisuje loajálně vůči bývalým majitelům panství i zápis v Pamětní knize sychrovské zámecké kaple: *“9. května o ½ noci skončen boj plnou kapitulací Velké říše německé - toho dne zajištěna ihned knížecí rodina i p. lesmistr Seifrt domácím vězením, rodiče odděleni od dítek a sláva rodu, který zde panoval od roku 1820 - tedy 125 let - hasne, hasne až zhasne. Od 6. května z nařízení J. J. Knížete Pána jsou zde všechny pobožnosti i modlitby české podle nové doby. (...) Dne 12. 5. [JUDr. Alain z Rohanu] odvezen k soudu do Turnova, rodina ze zámku úplně vystěhována prozatím do dvou pokojů u p. tajemníka Rutta, zbavena vši svobody, pohybu, ani do kaple bez dozoru nesmí a nejde, a spí na zemi (...). Zámek obsazen vojskem nejprve republikánským a hned na to ruským a všechno vyrabováno mimo zapečetěné místnosti. S knížecí rodinou nesmí nikdo mluvit ani nějaké služby poskytnouti (...). Dne 1. června knížecí rodina náhle naložena do autobusu s tím, co pro sebe zachránila a odvezena neznámo kam (...). Pan rada H. Vála ustanoven nár. správcem všeho panství Rohanského. Knížecí rodina je v Praze, jak dlouho zůstane se neví! - Od roku 1946 p. A. Rohan s rodinou ve Vídni”* (Liber memorabilium Capellae arcis Sichrov III).

Za působení JUDr. Alaina z Rohanu doznal zámek Sychrov některých změn, především jeho novogotické interiéry. Zatímco jeho otec byl při přestavbách veden pouze potřebou získat více místa pro svou rodinu, JUDr. Alain, a především jeho choť Margareta, pociťovali novogotiku jako příliš romantickou, cizí až kýčovitou a dávali přednost dobovému funkcionalismu. Od dvacátých do poloviny čtyřicátých let dvacátého století proběhla v zámku řada přestaveb, interiér knihovny, jako reprezentační místnosti, zůstal nezměněn (Pospíšilová, 1988, s. 46).

Ani poslední generace rohanských majitelů Sychrova nezapomněla na své francouzské kořeny, ale jejich dominantním jazykem byla němčina. JUDr. Alain i jeho manželka Margareta se učili česky, jejich druhá dcera Margareta se dorozuměla česky dokonce ještě při svých návštěvách Sychrova po roce 1989.

3 Zámek Sychrov

V této kapitole se budeme věnovat historii zámku Sychrov. Pouze velice stručně budou uvedeny dějiny zámku do roku 1820, kdy Sychrov zakoupil Karel z Rohanu, neboť nejsou pro historii zámecké knihovny podstatné.

První písemné prameny, jenž se váží k místu, na němž stojí zámek Sychrov, pocházejí z roku 1397. Na místě dnešního novogotického zámku byla vzpomínána ves jménem Svojkov, jenž byla součástí nepříliš významného statku Albrechtice. Samotný Sychrov byl pravděpodobně poplužní dvůr - Sychrův dvůr. Majitelé statku se střídali, důležitý je však rod Kyjů z Kyjova, který ho zakoupil v roce 1548, neboť v té době vznikla jako součást poplužního dvora panská tvrz. V roce 1628 získal ves Svojkov, tvrz i poplužní dvůr vévoda Albrecht z Valdštejna. Po jeho smrti v roce 1634 přišly tyto majetky do rukou Daniela Beygotta z Remerstadtu a poté Petra Františka z Nymisu. Po smrti posledního majitele zakoupil statky v roce 1669 císařský plukovník Vincenc Lamotte z Frintropu - z této doby pochází také první písemná zmínka jména Sychrov. Samotná ves Svojkov postupně zanikla do roku 1677 a zůstal pouze dvůr s tvrzí. Tuto tvrz přebudoval v letech 1690 až 1693 Vincencův syn Jan Jakub na raně barokní dvoupatrový zámek trojkřídlé dispozice (s východním - zahradním, severním a jižním křídlem), s vysokou věží a parkem. Dalším majitelem zámku se stal roku 1740 František Josef Jiří z Valdštejna, jenž ovšem sám zámek neobýval a sídlili tu pouze úředníci jeho panství. Z tohoto důvodu zámek pomalu pustnul a v roce 1804 byl značně poškozen požárem, neboť ho zasáhl blesk. Po požáru byla shořelá střecha pouze provizorně překryta a zborcená věž nebyla již opravena. Nový význam dali zanedbanému sychrovskému zámku a přilehlému panství až Rohanové, kteří zakoupili tyto majetky v roce 1820 (Soupis nemovitých kulturních památek, 2013, s. 140; Pospíšilová, 1988, s. 1; Interiéry hradů a zámků, 2012, s. 76; Rejha, 2013, s. 26-29).

Kupcem a prvním rohanským majitelem Sychrova se stal 1. září roku 1820 Karel Alain Gabriel z Rohanu. Rohanové volili mezi dvěma zeměmi, kde se etablovali - mělo to být Polsko či Rakousko. Historická provázanost polské kultury s francouzskou by dávala tušit, že se knížecí rod rozhodne spíše pro našeho severního souseda. Přírodní scenérie údolí Mohelky a nad ním položeného zámečku však Rohanským pánům natolik připomněla krajinu kolébky jejich rodu - Bretaně, že se s konečnou platností usadili na samém severním okraji Rakousko-Uherska.

Rohanové patřili k historické francouzské šlechtě, jenž v jejich nově zvolené vlasti, v Čechách, *“představovala nepočetnou, relativně uzavřenou sociální skupinu. Navzdory změnám, které přinesla modernizace v 19. století, si udržovala značný vliv v řadě oblastí veřejného života, což jí umožňovala podoba rakouské ústavnosti i silné postavení císařského dvora. Ekonomicky se opírala především o rozsáhlý pozemkový majetek. (...) Jejich stavovské sebevědomí vycházelo z pocitu starobylosti a urozenosti rodu a bylo upevňováno stálým odkazem na slavné činy předků (...)”* (Bezecný, 2005, s. 123). Budování rodového zámku na Sychrově koresponduje s výstavbou či přestavbou sídel ostatních šlechtických rodin v 19. století. Sychrov byl v době příchodu Rohanů do Čech pouze malým, nepohodlným a velice zanedbaným provinčním zámečkem, tudíž k okamžitě zahájené přestavbě vedly knížecí rodinu jistě i důvody zcela praktické. Zároveň byla jeho podoba naprosto nevhodná pro reprezentaci tak významného rodu, jakým byli Rohanové, tudíž byla jeho rekonstrukce i hmatatelnou manifestací síly, význačnosti a majetnosti rodu, který se v Čechách usadil teprve nedávno.

První přestavba, kterou můžeme omezit lety 1820 až 1834, patřila empírovému slohu. Již v roce 1822 bylo východnímu křídlu zámku přistavěno druhé patro, stržena zchátralá věž a *“byl ještě významně rozšířen přístavbou středního západního křídla, totiž o byt Jeho Jasnosti Karla knížete Rohana, a nad západním průjezdem o velkou jídelnu s taškovou střechou”* (Pamětní kniha zámku Sychrov). Další velmi rozsáhlá úprava zámku byla provedena roku 1833: *“hlavní fronta (..) se roku 1834 na zahradní straně díky přístavbě pravého a levého křídla významně prodloužila. Západní fronta, kde se dříve nacházela jídelna, byla na jihovýchodě značně zvětšena přístavbou Bertina zámku a na severovýchodě stavbou divadelní budovy. V této epoše byla také přestavěna stará domácí kaple (tamtéž).* Stavba byla nakonec uzavřena do čtverhranu, tedy do dispozice, ve které se zámek uchoval až do dnešní doby. V této etapě přestaveb se dočkal nové podoby i zámecký park, k němuž přímo ze zámeckých komnat vedlo nově zbudované dvouramenné schodiště. Bližší detaily této přestavby, například vnitřní členění interiérů, nejsou známy a nedochovala se ani jména architektů. (Soupis nemovitých kulturních památek, 2013, s. 141). V zámecké knihovně je dochováno album s akvarely Gabriely z Rohanu, na nichž jsou zachyceny některé komnaty zámku v této empírové podobě.

K ještě výraznější proměně exteriéru i interiérů zámku Sychrov došlo za knížete Kamila z Rohanu, jenž se stal majitelem panství v roce 1846. Životní styl šlechty 19. století se manifestoval i ve vlastnictví venkovského sídla, které nebylo pouhou součástí majetku, ale

jeho podoba a její proměny vyjadřovaly myšlení a cítění jeho majitelů. Exteriér zámku měl být podoben středověkému hradu, jenž symbolizoval tradiční hodnoty aristokracie. Interiér sídla pak představoval jakési rodinné muzeum, které mělo za cíl posílit sebevědomí šlechtice a zdůraznit provázanost s rodovými předky (Bezecný, 2005, s. 124).

Přestavba Kamila z Rohanu, která byla realizována v letech 1847 až 1862, byla vedena ve stylu romantického historismu - gotizující hradní architektury. Tento původně anglický styl byl v 19. století velmi módní. Movití vlastníci romantických staveb dobře znali historii svých rodů. Jejich sídla jim umožnila cítit se součástí kontinua s dávnými předky a jejich slavnými činy. Významnost a starobylost rodu navíc podtrhovaly dekorace interiérů, jako byly heraldické znaky, malby na zdech a stropech, obložení, nábytku a skle (Wainwright, 1997, s. 33). Slova výše uvedeného citátu lze aplikovat i na novogotickou přestavbu zámku Sychrov. Zámek Sychrov je protkán očividnými odkazy na starobylost a vznešenost rohanského domu - ať se již jedná o portréty, rodové heraldické znaky, rohanské iniciály, motivy rout a bretaňských hranostajích ocásků či volbu červeno-bílých barev rohanského znaku. Rod Rohanů po svém nedobrovolném odchodu z Francie také hledal spojení se svými předky, jejich majetky, činy a historií, které musel zanechat ve staré vlasti a zámek Sychrov se stal jakýmsi "novým Josselinem".

Rodové památky byly pro rohanský rod nesmírně důležité. Kníže Kamil z Rohanu si pěstoval po celé Evropě síť pátračů, jejichž úkolem bylo vyhledat a získat veškeré archiválie, knihy či jakékoli ostatní listiny a předměty, které Rohanům dříve náležely nebo s nimi nějak souvisely. Příkladem může být náhrobní kámen umístěný v sychrovské zámecké kapli, který patří princezně Ludowice, rozené z Rohan-Soubise, zesnuvší roku 1803, který "*nalezla Jeho Jasnost kníže Kamil z Rohanu u jednoho lineckého mistra kameníka a koupila ho pro kapli*" (Kadlec, 2009, s. 102). Význam kontinuity a soudržnosti demonstruje i zřízení rodové hrobky, nejprve roku 1819 ve Skalsku a poté roku 1824 ve farním kostele v Loukově. Zde byli od tohoto roku pohřbíváni všichni rohanští zesnulí, ať již zemřeli přímo na Sychrově nebo jinde (roku 1871 zesnula v německém Greizu sestra Kamila z Rohanu kněžna Gasparina z Reuss - Greitz, rozená princezna z Rohanu. Podle její závěti byly její ostatky převezeny do Čech a pohřbeny v rodinné hrobce v Loukově). Roku 1847 byly dokonce exhumovány ostatky knížete Jindřicha z Rohanu-Guémené, které byly od roku 1809 pohřbeny na pražském malostranském hřbitově, poté převezeny do Loukova a tam též pohřbeny (Kadlec, 2007, s. 82).

Na novogotické přestavbě zámku se podíleli tři architekti. Prvním byl František Bayer, jehož návrh nebyl realizován, vycházel z něj však další architekt Bernard Grueber. Jeho práce je

patrná především v zámeckých exteriérech. Autorský podíl na návrzích interiérů má stavební správce a později stavební ředitel Josef Pruvot. Poslední zmiňovaný je autorem návrhu sychrovské zámecké knihovny.

Významným realizátorem i návrhářem interiérového vybavení zámeckých komnat byl řezbář Petr Bušek. Narodil se, vystudoval a pracoval v Praze, ale kníže Kamil z Rohanu mu roku 1856 učinil pracovní nabídku na výzdobu interiérů sychrovského zámku. Bušek nabídku přijal a nedaleko zámku si zařídil dílnu. Do poloviny konce 60. let nesměl na žádost Kamila z Rohanu pracovat pro jiné zákazníky, což ve vší tajnosti porušoval. Po roce 1868 poté svolil, aby Bušek svou dílnu rozšířil a přijímal objednávky i od jiných investorů. Na Sychrově již Bušek zůstal trvale a vedl dílnu společně se svými dvěma syny Dominikem a Konstantinem, kteří ji po jeho smrti udrželi v běhu až do počátečních let první světové války (Kadlec, 1997, s. 193-202).

Nelze zde nezmínit promyšlený výběr domácích řemeslníků, který Kamil z Rohanu podporoval a pravděpodobně i vyžadoval. Tato skutečnost - upřednostnění místních zaměstnanců před přespolními - může být demonstrována na zápisu ze Sychrovské pamětní knihy, který se týká přestavby kaple, která se započala 3. května 1856 a trvala až do konce července 1862: *“Vedení stavby a provádění urozených myšlenek nejjasnějšího knížete bylo nejmilostivěji svěřeno knížecímu rohanskému dvornímu radovi Johannu Jansovi a správci staveb Josefu Pruvotovi. S nimi spolupracovali: 1. Wenzl Karnold, mistr tesařský ze Sychrova; 2. Peter Hyrek, mistr zednický z Jesenného; 3. bratři Anton a Josef Zehrerové, mistři štukatěři z Prahy; 4. Johann a Richard Königové, uměleční truhláři ze Sychrova; 5. Vinzenz Smolik, mistr kamenický ze Sychrova; 6. Johann Wondraczek, sochař ze Sychrova; 7. Petr Buschek, sochař ze Sychrova; 8. J. N. Zipland, sochař z Prahy; 9. Johann Nowak, umělecký zámečník ze Sychrova; 10. Johann Gaigl, malíř a okrašlovač z Prahy; 11. Franz Wunsch, mistr sklářský z Turnova”* (Kadlec, 2009, s. 103).

Můžeme se právem domnívat, že finanční ohled nebyl prvotní motivací sychrovského pána k sezvání domácích řemeslníků; kdyby to pokládal za důležité, mohl si movitý vlivný aristokrat, jakým Kamil z Rohanu byl, pozvat oblíbeného řemeslníka ze kteréhokoli koutu Evropy. Přestavby byly financovány z prodejů a pronájmů rozsáhlých pozemků ve Francii, které byly Rohanům zabaveny v době Velké francouzské revoluce a poté vráceny v restitucích na počátku 19. století (Kadlec, 2012, s. 82). Lze se dohadovat, že čeští, potažmo sychrovští řemeslníci byli zruční a svou práci odváděli v nejvyšší kvalitě, ne všichni však patřili ke zvučným jménům své doby, šlo tedy pravděpodobně o vědomé rozhodnutí, snad realisticky motivované urychlením stavby (místní řemeslníci byli stále k dispozici) a také i poskytnutím

výdělků místním. Zároveň tím šlechtický investor dal najevo sounáležitost s novým místem, které si jeho rod zvolil za svůj nový domov a s domácím obyvatelstvem. Důvěra, kterou zámecký pán tímto vyjádřil jejich umění, rozhodně není věcí zanedbatelnou a obvyklou a může poukazovat na určité osobní vlastnosti Kamila Rohana: přátelský poměr k českým zemím a místním lidem, přesvědčení o jejich zručnosti a uměleckých kvalitách, absence touhy honosit se pouze cizími uměleckými jmény ve svých službách. Že tento postoj nebyl mezi aristokracií věcí běžnou, nám může doložit další ze zápisů v Pamětní knize, tentokrát z roku 1871, kdy Sychrov 10. července navštívil korunní princ Rudolf. Jeho Výsost princ si prohlédl zámek, kde se zajímal o vycpaniny, lovecké trofeje a zbraně a *“hlavně o skutečnost, že na stavbě a zařizování nádherného zámku pracovaly pouze domácí síly, ačkoliv se zde najdou opravdová mistrovská díla řezbářského umění, zámečnictví, truhlářství, kamenictví a malířství”* (Pamětní kniha zámku Sychrov).

Jak již bylo vzpomenuáno, návrh sychrovské knihovny pocházel z pera Josefa Pruvota. Petr Bušek tyto návrhy, nebo přinejmenším jejich podstatnou část, stihl realizovat do konce roku 1859. Do současnosti se v knihovně zachoval původní štukový strop a gotizující dřevěné skříně, neboť plánovaná přestavba podle návrhu Maxe von Ferstela z roku 1892 se nikdy neuskutečnila.

Přestavba Sychrova z doby Kamila z Rohanu byla vedena snahou o zdůraznění starobylosti a váženosti rohanského rodu, o upevnění tradičních aristokratických hodnot a též byla pokusem *“zabezpečit krásnou budoucnost všem následujícím generacím”* (Kadlec, 2012, s. 82).

Toto přání se však ukázalo jako příliš idealistické, neboť přestože byl kníže Kamil dobrý hospodář a dokonce se mu během života zdařilo splatit “náhrdelníkový” dluh svého předka kardinála Ludvíka Konstantina, přestavbami zámku a velkorysým rozvojem parku odkázal svému nástupci Alainu Benjaminovi z Rohanu dluhy nové. Revize objektu a parku, která byla provedena rok po skonu Kamila z Rohanu v roce 1893, prokázala, že některé stavební prvky jsou v havarijním stavu a investice pouze do jejich údržby, nikoli opravy, by byla v enormní výši (Rejha, 2013, s. 42-43). S ohledem na rodinné jmění i svou početnou rodinu Alain z Rohanu zavedl striktní úsporná opatření - především dal odstranit veškeré skleníky, péči o park omezil na nezbytné udržovací práce a zrušil podporu spolků a nadací, které jeho předchůdce, byť již velmi omezeně v porovnání s obdobím před rokem 1848, dotoval.

Během působení Alaina z Rohanu došlo na zámku Sychrově k praktickým přestavbám interiérů. Na rozdíl od svého bezdětného prastrýce měl Alain z Rohanu šest potomků, proto byly jeho přestavby sídla vedeny praktickými snahami získat pro rodinu více místa. Již v roce

1892 se rozhodl přebudovat nejrepresentativnější zámecký prostor, tzv. královské apartmá, a změnit je na obytné místnosti. I v ostatních prostorách zámku proběhly úpravy, vždy ve snaze učinit jednotlivé místnosti méně honosnými a praktičtěji vybavenými. Knihovna zůstala, s ohledem na pevně vestavěné skříně a minimum dalšího zařízení, ve stále stejné podobě (Pospíšilová, 1988, s. 46; Kadlec, 2012, s. 84-86).

Po skonu knížete Alaina v roce 1914 se role hlavy rodu ujal jeho syn téhož jména, jenž je pro odlišení v literatuře nejčastěji označován jako JUDr. Alain. Ve dvacátých letech 20. století byly sychrovské interiéry považovány za zastaralé, až kýčovité, a neodpovídající nárokům doby na pohodlí a funkčnost moderního bydlení. Od dvacátých do počátku čtyřicátých let bylo mnoho novogotického zařízení či dekoru ze zámeckých prostor odstraněno (z historického i estetického hlediska je největší ztrátou snesení vyřezávaného stropu schodišťové haly, který byl následně použit jako dřevo k topení) a přibylo čistě soukromých pokojů na úkor reprezentačních prostor. Knihovna zůstala opět bez podstatných změn (Kadlec, 2012, s. 86).

Po roce 1945 byl zámek rodu Rohanů zabaven. Poté byl převzat do správy Národní kulturní komise a stal se svozovým objektem. V roce 1948 se zařadil mezi objekty přístupné veřejnosti a určené ke kulturněvýchovnému využití. První návštěvnický okruh se otevřel 1. května roku 1950, k prohlídce bylo určeno jen několik místností, mezi nimiž byl i prostor knihovny. Prohlídkové trasy se během postupujících let rozšiřovaly, instalace v nich umístěné však neodpovídaly podobě, jakou měly zámecké interiéry ve vlastnictví Rohanů. Po roce 1989 byla provedena rozsáhlá reinstalace, která má zámek Sychrov prezentovat v podobě, jakou měl za dob svého největšího rozkvětu, kdy byl hlavou rodu Kamil z Rohanu. Vzhledem k tomu, že knihovna zůstala během různých přestaveb zámku s nejvyšší pravděpodobností nedotčena, má se za to, že její vzhled plně odpovídá tomu, jaký měla i v 19. století.

4 Knihovna zámku Sychrov

Knihovna je umístěna v prvním patře východního křídla zámku, mezi kulečnickovým salonem a velkým salonem, a pyšní se překrásným výhledem do zámeckého parku. Byla navržena knížecím architektem Josefem Pruvotem, přičemž tento návrh schválil Kamil z Rohanu osobně schvalovacím přípisem ze dne 4. března 1853³. Při svých návrzích gotizujících interiérů se Josef Pruvot nechal inspirovat dílem anglického architekta Josepha Nashe (jehož dílo *Mansions of England in the olden time* je v sychrovské knihovně také zastoupeno) a v jeho návrzích knihovny nacházíme i prvky z předloh německého architekta Georga Gottloba Ungewittera. Knihovna patřila do sledu reprezentačních prostor, mezi něž dále patřily přijímací salon, kulečnickový salon a jídelna, které si dodnes dochovaly původní podobu z poloviny 19. století (Kadlec, 2012, s. 78 - 80). Pruvot byl též autorem návrhu pevně zabudovaných gotizujících dřevěných skříní, jejichž provedení připadlo řezbáři Petru Buškovi. Tyto skříně však byly dohotoveny a knihovna připravena ke svému využití pravděpodobně až roku 1859, kdy je z 8. listopadu doložena zásilka dvou beden s knihami (Pospíšilová, 1988). Buškovým dílem je i unikátní knihovní židle, která se dá jednoduchou manipulací přetvořit v pětistupňové schůdky.

Roku 1892 byl vídeňským architektem Maxem von Ferstem vypracován návrh na nové zařízení knihovny, která byla opět řešena v novogotickém stylu a s bohatou řezbářskou prací, na rozdíl od knihovny z doby knížete Kamila měla dvě podlaží. Tento návrh však nebyl nikdy realizován (Kadlec, 2012, s. 84). Dvě patra knihovny, spojená točitým vyřezávaným schodištěm v rohu místnosti, by jistě poskytla více místa bohatému knižnímu fondu. Ten je v původních Buškových policích do dnešních dob uchovávan ve dvou až třech řadách, s některými svazky na nich položenými či před ně představenými. Proč k přestavbě knihovny nedošlo, není přesně známo, důvodem byla patrně finanční náročnost přestavby.

Po konfiskaci roku 1945 byl zámek Sychrov prohlášen za svozový objekt, kam mířil mobiliář z ostatních zabraných zámků či jiných soukromých nemovitostí. To ochránilo knihovnu před zkázou a zachránilo v přibližně stejném stavu, v jakém se nacházela za posledního rohanského majitele JUDr. Alaina z Rohanu. Ve třetím díle *Liber memorabilium Capellae arcis Sichrov* (více viz podkapitola *Literatura týkající se panství, zámku a parku Sychrov*)

³ Tento návrh se nezachoval, ale s ohledem na to, že v tentýž den byly schváleny projekty pro oba sousední interiéry, t. j. velký salon a místnost s kulečnickem, lze předpokládat, že ze stejné doby pocházel i návrh knihovny (Kadlec, 2012, s. 92).

můžeme číst zápis z roku 1950: “*Od 1. května zpřístupněn i zámek (...). V uvedených místnostech není mnoho “Rohanského” - jen knihovna a kuřácký salonek*” (Liber memorabilium Capellae arcis Sychrov, část III., 1891-1950).

V současné době je knihovna stále součástí prohlídkové trasy zámku Sychrov a její “*interiér zůstal v autentickém stavu dodnes*” (Kadlec, 2012, s. 92). Není zde instalováno vytápění, ale teploty nikdy neklesají pod bod mrazu. Knihovní skříně i knižní fond v nich uložený jsou pravidelně větrány pouze ve večerních či brzkých ranních hodinách, z důvodu rizika odcizení cenných publikací případnými zloději mezi návštěvníky. Jednou ročně je prováděna revize knihovny a generální úklid, kdy jsou všechny knihy vytaženy z polic, oprášeny a poté jsou do vymytých a vysušených polic vráceny na svá místa. V době mých návštěv v sychrovské knihovně byly knihy pečlivě srovnány, v dobrém stavu, bez jakýchkoli stop prachu či dokonce vlhkosti a plísně.

Knihovna je chráněna elektronickým zabezpečovacím zařízením, a to především Gothajské almanachy, které jsou umístěny v etažéru mezi okny, na dosah návštěvnickým skupinám. Knihovní skříně a publikace v nich umístěné jsou chráněny dvířky, ve spodní polovině plnými, ve vrchní polovině prosklenými. Na dosah se návštěvníci mohou dostat pouze ke krajní skříně u vchodu do knihovny a k zrcadlově umístěné skříně u východu. K ostatním skříním je návštěvníkům vstup zamezen provazovou bariérou.

V rámci expozice se v knihovně nacházejí i knihy, které nejsou součástí původního fondu. Jsou esteticky rozmístěny na stolech, které se v knihovně nacházejí, a slouží pouze jako dekorace.

“*Základ sychrovské knihovny má původ v rohanovských sbírkách, které vznikaly ještě ve Francii*” (Mašek, 2009, s. 212). Dle slov ředitele zámku Sychrov, doktora Miloše Kadlece, není nijak doloženo, že knihy nacházející se v knihovně zámku Sychrov jsou přímo těmi, které rodu Rohanů náležely ještě ve staré vlasti - Francii. Není to však ani vyloučeno. Svazky, které považovali za obzvláště cenné, si mohli Rohanové uložit do tajného depozitáře, stejně, jako to učinili v dobách Velké francouzské revoluce s rodinnými portréty v paláci Soubise. Jak již bylo výše zmíněno, první doloženou zmínkou o knihách je zápis v *Inventáři předmětů přivezených na Sychrov v letech 1847 - 1890*, který je uložen v děčínském archivu. Tyto “dvě bedny s knihami” mohly být tedy součástí dřívějších rohanských knihovnických sbírek, buď jako

celek, který se kdesi tajně uchován vyhnul revolučnímu masakru, nebo jako publikace z rodinné knihovny již ztracené, avšak znovu cíleně dohledané a zakoupené⁴. Nutno však vzít v potaz, že mohlo jít i o publikace zcela nové, neboť většina šlechtických rodin kontinuálně doplňovala své knihovní sbírky (Matějček, 2000, s. 295) - bližší informace k zásilce knih chybí. Dokumentem z původní rohanské knihovny je však zcela jistě vzácná kniha *Hodinek* (Horae principis de Rohan) z přelomu 15. a 16. století.

4.1 Katalogy zámecké knihovny na Sychrově

V děčínské pobočce SOA Litoměřice můžeme pod inventárním číslem 153 nalézt čtyři ručně psané katalogy.

První z nich je nejobsáhlejší a byl sepsán na zámku Sychrově roku 1893, jak se můžeme dočíst na jeho poslední straně. Je možné, že tento katalog byl pořízen v rámci vypořádání pozůstalosti po zesnulém Kamilu z Rohanu, neboť v roce 1893 vznikly též seznamy soch a olejomalb. Tyto seznamy jsou dnes rovněž uloženy v děčínské pobočce SOA Litoměřice.

Katalog je psán velice pečlivě a čitelně, červeným a černým inkoustem.

Některé tituly jsou přeškrtnány modrou tužkou, číslice ve sloupci pro počty jsou zathány tužkou červenou - jde očividně o novější úpravy katalogu, které s největší pravděpodobností vznikly při užití katalogu jako podkladu pro knižní revizi. Přeškrtnané tituly zřejmě nebyly v knihovně nalezeny a tak byly touto formou označeny i v knihovním katalogu.

Dokumenty byly v katalogu řazeny podle svého umístění v rámci knihovny a jednotlivých knihovních skříní či jiných kusů mobiliáře.

List katalogu je rozdělen na osm sloupců: v prvním je pořadové číslo knihy, ve druhém jméno autora, ve třetím název dokumentu, ve čtvrtém počet svazků, v pátém rok vydání, v šestém je zaznamenáno, zda je kniha vázaná či není (v katalogu vždy pouze zkratkou *geb[unden]* a *broch[iert]*), sedmý a osmý sloupec jsou společně nadepsány *Schätzungs Werth*, a obsahují tedy odhadní cenu knih.

V prvním oddíle katalogu, na jeho prvním listu, je v horní části velký nápis červeným inkoustem *1. Parthie*, poté následuje stejnou barvou provedená specifikace úložného místa *Glasschrank in der Hauptfront (gegenüber den Fenstern)*. Dále též červeně bližší určení

---

⁴ Jak již bylo vzpomenuo, Kamil z Rohanu cíleně pátral po památkách souvisejících s rodem a pravděpodobně nakupoval i literaturu, která Rohanům patřila či se jimi zabývala.

skříně *I. Abtheilung (von links)* a nakonec přímo uvedená police *I. Fach - rückwärts* či *I. Fach - vorn*, dle toho, zda byly knihy v polici umístěné v zadní či přední řadě. Každá knihovni skříně má šest polic. Řádky, na nichž jsou zaznamenány konkrétní knihy, jsou psány černým inkoustem.

Dále je první oddíl katalogu dělen na *II. (Mittlere) Abtheilung* a *III. Abtheilung (von links)*, následuje stejné dělení do polic, jako v případě prvním.

Následuje druhý oddíl katalogu *II. Parthie*, se specifikací *Glasschrank links vom Eingange in die Bibliothek*, zde je již knihovni skříně dělena do devíti polic.

Třetí oddíl katalogu *III. Parthie* má specifikaci *Glasschrank an der Wand beim Billardzimmer* a knihy jsou zde též rozděleny do devíti polic.

Čtvrtý oddíl *IV. Parthie* (nad tímto nadpisem je tužkou připsáno číslo *VII*) v sobě zahrnuje knihy umístěné v *Étagère links vom Eingange (neben Glasschrank)*. Zde již žádné bližší rozdělení není uvedeno.

Za čtvrtým oddílem je vložena část katalogu černě nadepsaná *Nachtrag zu der Verzeichniße der Bücher in der hochfürstl[ichen] Bibliothek zu Sichrow*. Pod tímto nadpisem je tužkou připsáno *IX. Parthie. Kasten unter den Glasschränken*. Tato doplňující část katalogu je rozdělena do šesti sloupců: v prvním je opět pořadové číslo knihy, ve druhém jméno autora, ve třetím název dokumentu, ve čtvrtém počet svazků, v pátém rok vydání a v šestém sloupci je uvedeno, zda je kniha vázaná či nikoliv (*gebunden oder ungebunden*). Další dělení chybí.

Dále následuje pátý oddíl *V. Parthie* (zde je obyčejnou tužkou nadepsáno číslo *VI.*), který se dělí na části *Étagère vom Eingang rechter Hand neben der Eingangstüre* a *Étagère rechts vom Eingang neben dem ersten Fenster rechts*, bez dalšího dělení.

Šestý oddíl *VI. Parthie* (tužkou nadepsáno *V.*) je specifikován jako *Étagère zwischen den beiden Fenstern* a dále dělen na části *rechts* a *links*.

Sedmý oddíl *VII. Parthie* (tužkou nadepsáno *IV.*) nese podnadpisy *Étagère neben dem zweiten Fenster links (nächst der Thüre zum Billardzimmer)* a *Étagère rechts neben der Thüre zum Billardzimmer*, bez dalšího dělení.

Osmý oddíl *VIII. Parthie* má specifikaci *Auf dem Tische beim Eingange in die Bibliothek, Auf dem Tische bei der Thüre zum Billardzimmer* a *Étagère links vom Eingang zum Billardzimmer*.

Druhý katalog není nijak datován. Je psán čitelně, černým inkoustem. Dokumenty jsou řazeny podle oborového zaměření: *Oeconomische Werke, Geografische-Statistische Werke, Werke*

und Hilfsbücher Gesetzlichen Inhalts a Gesetz Sammlung. Tento katalog je velmi nepřehledný, kusý, zahrnující pouze malou část knihovního fondu sychrovské knihovny.

Třetí katalog je opět nedatován, psán čitelně, černým inkoustem. Je nadepsán *Catalog der hochfürstlich Rohanischen Bibliothek in Sichrow*. Jsou zde uvedeny většinou memoáry, korespondence a beletrie. Jednotliví autoři jsou řazeni - zdá se - nahodile, nezdařilo se mi vysledovat logickou výstavbu katalogu.

Čtvrtý katalog není nijak nadepsán, ani datován. Je psán čitelně, nadpisy jsou psány červeným inkoustem, informace o dokumentech černým. Jde o čtrnáct stran dělených dle jazyku dokumentu na tři oddíly: *Deutsche Werke* s pododdílem *Brochuren*, *Englische Werke* a *Französische Werke*. Katalog zdaleka nepostihuje celý fond sychrovské knihovny.

Ve druhé polovině 20. století vznikl lístkový katalog knihovny. Tento katalog byl v prvním desetiletí 21. století převeden do elektronické podoby v systému Clavius a tento elektronický dokument byl dále konvertován do tabulky programu Microsoft Excel 97-2003. Vše nyní ve správě Národního památkového ústavu v Liberci.

Katalog sychrovské farní knihovny

V současnosti je do knihovního fondu zámecké knihovny na Sychrově zahrnut i fond sychrovské farní knihovny, která byla založena roku 1893 sychrovským kaplanem Josefem Němečkem a byla veřejná (Rejha, 2013, s. 60). Její fond byl za rohanských majitelů od zámecké knihovny oddělen. Tvoří ji “*dějiny církve a biografie papežů, breviáře, žaltáře, theologická literatura a katolická periodika. Z počátku 20. století je v této knihovně soubor českých románů*” (Mašek, 2009, s. 214). Lze pouze dodat, že některé české romány zde se vyskytující byly vydány i dříve, a to ve druhé polovině století devatenáctého.

Katalog sychrovské farní knihovny z 11. prosince roku 1959 je psán na stroji, na čtrnácti stranách (bez titulní strany). Revize knih dle tohoto katalogu byla podle ručně psaného přípisu na poslední stránce katalogu provedena mezi 16. 5. a 14. 6. roku 1972. Je tudíž možné, že farní knihovna byla ještě v roce 1972 fyzicky oddělena od hlavního fondu zámecké knihovny, doložit to však nelze. Devět kusů knih z tohoto seznamu nebylo při revizi nalezeno, pravděpodobně “*byly v období před touto inventurou návštěvníky z knihovny odcizeny*”

(Seznam knih z majetku bývalé fary, převedené do majetku zámecké knihovny Sychrov, 1959, s. 14).

4.2 Počet knih zámecké knihovny na Sychrově

Uváděný počet knih v zámecké knihovně na Sychrově se v publikacích různých autorů liší. Například Pravoslav Kneidl ve stati *Zámecká knihovna na Sychrově* popisuje fond “*sedmitisícové knihovny*” (Kneidl, 1968, s. 14), Petr Mašek udává, že “*celkový počet svazků dosahuje téměř osmi a půl tisíce*” (Mašek, 2009 s. 212), Handbuch deutscher historischer Buchbestände uvádí 7464 svazků⁵.

Podle nejnovější elektronické verze katalogu sychrovská knihovna čítá 7182 dokumenty. Tento počet však zahrnuje i knihy z bývalé sychrovské farní knihovny. S pomocí katalogu sychrovské farní knihovny byly její knihy vyděleny a fond původní rohanské knihovny tak čítá 7041 titulů. Z tohoto počtu pak vychází i statistika, jež je součástí této práce.

4.3 Rok vydání dokumentů - nejstarší a nejmladší tituly

Ve fondu zámecké knihovny na Sychrově nemá více než desetina titulů uveden rok vydání. Z ostatních dokumentů, u kterých je dohledatelný rok vydání, je nejstarší publikací *Kurtzer Bericht desjenigen was sich ihm Niederlandte in Religions Sachen zugetragen hat...*, která byla vydána v roce 1570.

Nejmladšími knihami jsou *Heraldika, čili, Přehled její teorie se zřetelem k Čechám na vývojovém základě* a životopis japonského státníka *Mitsuru Toyama*.

Bližší viz část této práce s názvem Statistika.

---

⁵ <https://fabian.sub.uni-goettingen.de/fabian?Sychrov>

4.4 Jazykové složení fondu zámecké knihovny na Sychrově

“Střední a východní Evropa patřila k oblastem, kde společenské elity nejcitlivěji reagovaly na vliv a šíření francouzštiny.” Francouzština v 19. století “zůstávala nadále, jako v době osvícenství, nositelem vzdělanosti, elegance a ideí na jedné straně a na straně druhé prostředkem komunikace a identifikace určité sociální skupiny - její členové tak dávali najevo, že patří k sobě, že tvoří jeden jediný korpus, spjatý ideově, politicky a jazykově” (Slabáková, 2002, s. 102 - 104). Pro knížata z rodu Rohanů byla francouzština zároveň i jejich jazykem mateřským, který je spojoval s jejich původní domovinou, kterou narychlo a nedobrovolně na konci 18. století opustili, a především se slavnou a váženou minulostí, na kterou v nové vlasti chtěli navázat. Ve fondu zámecké knihovny na Sychrově lze tedy oprávněně předpokládat jazykovou dominanci francouzštiny.

Druhým nejhojněji zastoupeným jazykem je němčina. Ta byla hlavním jazykem Rakousko-Uherské monarchie, což vysvětluje také její silné zastoupení ve šlechtické knihovně. Pro rod Rohanů byla jazykem jejich nového domova, jazykem hospodářství, obchodu a armády. Sám Kamil z Rohanu však začal se studiem němčiny až v roce 1818, tedy až dva roky po svém příjezdu do Rakouska. S německým jazykem měl menší problémy po celý život a v jeho písemnostech se nezdá, že by měl větší problémy. Často tato francouzská slova najdeme například v poznámkách, které kníže Kamil vpisoval na návrhy a plány architektonických úprav zámku Sychrov (Mařátková, 2011, s. 15). Tato diglosie však nebyla u aristokracie 19. století ničím výjimečným (více viz Slabáková, 2002).

Třetím jazykem v pořadí je angličtina, rozmnožená především díky dílům sira Waltera Scotta, jenž jsou v sychrovské knihovně hojně zastoupena a to nejen ve francouzském překladu, ale právě i v anglických originálech. Nacházíme zde také anglicky psanou trojdílnou publikaci architekta Josepha Nashe, jehož návrhy měly velký vliv na podobu zámku Sychrova v rámci jeho novogotické přestavby. V angličtině nalezneme i novodobější odbornou literaturu, zejména týkající se zahradnictví. Z francouzských překladů Scottova díla lze usuzovat, že anglické originály byly v knihovně spíše ze sběratelského zájmu, než aby byly čteny. Výuka anglického jazyka byla více podporována až ve dvacátém století, v Pamětní knize zámku Sychrov je v roce 1918 zmiňována společnice princezen Johanny, Marie a Bertý „Miss Margaret Duton“, která byla v zaměstnaneckém poměru u Rohanů po pět let a pravděpodobně měla za úkol učit slečny tomuto jazyku.

Čtvrtým jazykem podle četnosti výskytu je latina. Zde se mísí knihy z původní zámecké knihovny a z knihovny farní, které byly do fondu zámecké knihovny přiřazeny až po konfiskaci sychrovského panství v roce 1945.

Pátým nejhojněji zastoupeným jazykem je jazyk český. Zde je však nutno poznamenat, že drtivá většina publikací v českém jazyce, které se nyní nacházejí v zámecké knihovně, byly původně součástí bývalé sychrovské farní knihovny. U publikací beletristických to platí beze zbytku. Dokumenty jsou opatřeny razítkem: *Ex Bibliotheca Capellaniae Sichrov*.

Není tím však řečeno, že by členové rohanského rodu vůbec neuměli česky. Bylo obvyklou praxí, že byla dítěti po jeho narození přidělena kojná a chůva, přičemž se tyto ženy rekrutovaly z množiny místního obyvatelstva. Dle slov doktora Kadlece je velice pravděpodobné, že knížecí děti, narozené na Sychrově či alespoň v Čechách, měly české chůvy, které na ně do věku tří až šesti let mluvily česky. Teprve poté začala systematická výuka francouzštiny a dalších jazyků. V Pamětní knize zámku Sychrov lze v zápisu z roku 1899 nalézt poznámku: „*v poslední době dostávaly princezny rovněž dvakrát týdně hodiny češtiny*“. Také o kněžně Stephanii Tronbetzkoy, rozené princezně Rohanové, se můžeme u zprávy o jejím předčasném skonu v roce 1898 dočíst, že "*milovala také českou zem a českou řeč, již ráda a zběhle jako rozená Češka hleděla mluvit*" (Pamětní kniha zámku Sychrov, 1898). V Pamětní knize zámku Sychrov se v zápise z roku 1921 dočteme „*11. února mě poctila Její Jasnost svou návštěvou, aby se mě zeptala, zda bych jí nemohl dát několik lekcí češtiny, což jsem rád - dvakrát týdně – činil*“, tato slova se týkají kněžny Margarety, manželky posledního majitele Sychrova JUDr. Alaina z Rohanu, a zapsal je do Pamětní knihy její poslední pisatel, s nejvyšší pravděpodobností zámecký kaplan P. Ignaz Češka. Dle slov doktora Kadlece, je doloženo, že i dcery posledního majitele sychrovského zámku JUDr. Alaina z Rohanu česky uměly; Margareta Kottulinsky Rohan, která česky hovořila i psala (byť s chybami), vzpomínala, že si v dětství na Sychrově hrávala s místními dětmi a lze předpokládat, že s nimi také hovořila česky. Také její sestřenice Johanna von Herzogenberg, narozená též na Sychrově, hovořila česky a to dokonce bez jakéhokoli přízvuku.

V pořadí četnosti v zámecké knihovně na Sychrově zastoupených jazyků dále následují italština, holandsština, a jednou knihou je zastoupena slovenština a maďarština.

Jedinou slovensky psanou knihou jsou *Životy slovanských apoštolů Cyrila a Metoda - Panonsko-moravské legendy*, která pochází, stejně jako publikace v českém jazyce, z fondu bývalé sychrovské farní knihovny.

Jiné jazyky nejsou v knižním fondu zastoupeny. K mýlce by snad mohla svádět Dostojevského novela „*Krotkaia*“, jejíž do latinky transkribovaný název v katalogu by mohl avizovat dokument psaný rusky. Jde však o francouzský překlad tohoto díla.

Více k tématu jazykového složení fondu zámecké knihovny na Sychrově viz část této práce s názvem Statistika.

4.5 Provenienční záznamy v zámecké knihovně na Sychrově

Většina dokumentů zámecké knihovny na Sychrově je svázána v kožené vazbě zdobené zlatými routami. Tato unifikace exteriéru knihovního fondu proběhla na konci 19. století (Mašek, 2009, s. 213).

Knihy šlechtických knihoven bývaly zpravidla označovány exlibris či supralibros svých majitelů. V aristokratických knihovnách nejčastěji užívala exlibris či supralibros heraldická, s různými textovými doplňky, jak byly například iniciály či plná jména majitelů, tituly, hodnosti, hesla, devisy či krátké verše (Lifka, 1962, s. 32).

Exlibris knížat Rohanů můžeme nalézt téměř v celém fondu a bylo užíváno až do nejmodernější doby⁶. Zároveň s exlibris byly knihy opatřeny signaturovými štítky s iniciálou R s knížecí korunou a textem Bibliothek Schloss Sichrow⁷. Dále je zde možnost nalézt razítko Fürst Rohanische Bibliothek Schloss Sichrow nebo slepotiskové razítko s knížecí korunou a iniciálami C.A.R. [Camillus A. Rohan] Místy je možno se setkat se vpisky posledního majitele sychrovského zámku JUDr. Alaina z Rohanu a jeho manželky Margarety. Sporadicky lze také najít alianční heraldické exlibris knížete Alaina Benjamina a jeho manželky princezny Johanny z Auerspergu⁸. Z cizích proveniencí se v zámecké knihovně na Sychrově v několika variantách objevuje zlacené heraldické supralibros kuronských vévodů Bironů (Mašek, 2009, s. 212). Chotí Julese Armanda z Rohanu byla Kateřina Vilemína, dcera kuronského vévody Petera von Biron.

⁶ <http://opac.nm.cz:8080/authorities/35016>

⁷ <http://opac.nm.cz:8080/authorities/35539>

⁸ <http://opac.nm.cz:8080/authorities/37802>

U některých knih můžeme nalézt i jiné předchozí majitele, nutno však předem poznamenat, že všechny jsou uvedeny v katalogu sychrovské farní knihovny z roku 1959. Například Tolstého dílo *Co dělat?* ve francouzském překladu z roku 1887 a Dostojevského dvoudílný francouzský překlad románu *Zločin a trest* (bez datace) mají na předním přideštní razítko “*Graf Hartig'sche Bibliothek Niemes*”. Rodina hrabat Hartigů je v Pamětní knize zámku Sychrov mnohokrát vzpomínána, Hartigové často poctili svou návštěvou Sychrov, stejně tak Rohanové pravidelně jezdili do Mimoně.

Dětem určená publikace, jež byla ve své době velice oblíbená a byla přeložena do mnoha jazyků, *Monika fährt nach Madagaskar* německého spisovatele Maxe Mezgera, obsahuje vpisek “*Theresia Thun, Ostern 1942*”. Majitelkou mohla snad být Maria Theresia, rozená Wiedesperger von Wiedersperg, jenž byla manželkou Ernsta Leopolda, hraběte von Thun-Hohenstein. Publikace *Topografisch-Statistischer Schematismus* Johanna Procházky obsahuje razítko: “*Georg Graf Waldsteinische, Forst - Domainen - Direction, Oberleutensdorf*”, česky Litvínov, což bylo jedno ze sídel Valdštejnů na duchcovsko-hornolitvínovském panství. Tento zámek však sloužil od konce 19. století již jen pro hospodářské účely a interiéry zámku byly přestavěny na byty a kanceláře. S rodinami Thunů i Valdštejnů sychrovští páni také udržovali přátelské vztahy, v Pamětní knize zámku Sychrov se jejich jména objevují poměrně často.

Nejčastěji, u více než deseti publikací, se ovšem objevuje exlibris “*Constantin Nádherny Freiherr v[on]. Borutin*” za nímž často následuje vpisek “*Lola Nádherny*” či razítko “*Schloss Adersbach*”. V poznámkách pro Pamětní knihu zámku Sychrov pro rok 1916 je uvedeno: „*Princezna Gabrielle se vydala 23. července do Adersbachu navštívit svou přítelkyni baronku Lolu Nádhernou a vrátila se odtud 7. srpna na Sychrov*“ a v popisu pohřbu princezny Gabriely z roku 1917 je zmíněn věnec, který zaslali „*Lola, Constantin Nádherní*“. Konstantin Nádherný byl nejstarším synem Otmara Nádherného z Borutína, jenž založil takzvanou adršpašskou větev rodu Nádherných. Konstantin zdědil velkostatek Adršpach i s rodovým zámkem v Dolním Adršpachu, jenž měl rod Nádherných v držení až do roku 1945 a z jehož knihovny pravděpodobně pocházejí knihy nyní uložené na Sychrově. S Karolou (Lolou), hraběnkou Gudenovou, se oženil 9. června roku 1909 (Rodinný archiv Nádherných z Borutína)⁹.

Jak se tyto knihy objevily v seznamu farní knihovny, není známo. Snad se do zmíněného fondu farní knihovny dostaly až poté, co byl zámek konfiskován a stal se svozovým objektem.

---

⁹ Rodinný archiv Nádherných z Borutína, Dolní Adršpach 1829 – 1945. STÁTNÍ OBLASTNÍ ARCHIV V ZÁMRSKU. *Státní oblastní archiv v Zámrsku: centrála Zámrsk* [online]. Zámrsk [cit. 2015-03-02]. Dostupné z: <http://vychodoceskearchivy.cz/zamrsk/rodinny-archiv-nadhernych-z-borutina-dolni-adrspach-1829-1945>

Katalog farní knihovny, který pochází až z konce padesátých let, mohl do sebe pojmout i knihy, které na Sychrově zůstaly jako zápůjčka či součást svozu.

5 Obsahová charakteristika fondu zámecké knihovny na Sychrově

5.1 Rohanské hodinky, list antifonáře

Na prvním místě je nutno uvést klenot zámecké knihovny na Sychrově, tzv. *Rohanské hodinky* (*Horae*). Hodinky byly zkrácenou formou breviáře, určenou laikům. Obsahovaly texty pro různé části církevního roku, pro konkrétní svátky, jednotlivé denní modlitby či žalmy.

V sychrovském manuskriptu chybí erb objednavatele, takže se může zdát, že rukopis nebyl zhotoven pro konkrétního kupce. Je však možné, že zadavatelem byl Pierre z Rohanu-Gié, jenž se narodil v roce 1451 a zemřel roku 1513.

Iluminovaný kodex *Hodinek* vznikl pravděpodobně mezi lety 1490 až 1510. Místo vzniku známo není, styl iluminací však odpovídá práci iluminátorů, kteří pracovali v severofrancouzském Rouenu. *Knih*a byla psána na běleném hlazeném pergamenu a během 18. století byla převázána do dřevěných desek potažených červenofialovým sametem.

Před vlastními modlitbami se nachází kalendář, tak jak to bylo u knih hodinek obvyklé. Každému z měsíců jsou vyhrazeny dvě strany. Připojené iluminace představují znamení zvěrokruhu, patřící k danému měsíci, a pracovní činnosti charakteristické pro tu kterou část roku. Náměty dalších iluminací jsou čerpány z Nového zákona a z legend. Každá strana je rámována akantovými výběhy a zkroucenými pruty, na jejichž koncích vyrůstají květy. Tyto iluminace jsou dílem nejméně čtyř iluminátorů (Manuscriptorium, *Horae*, 2010; *Horae principii* [!] de Rohan, 2008).

I tato publikace má vlepený signaturový štítek a heraldické exlibris Alaina knížete z Rohanu z roku 1911, na předním předeštlí jsou vepsány mladší francouzské poznámky o osudech rukopisu a jeho majitelích. Tento obsáhlý kodex byl přímou součástí sychrovských sbírek až do počátku 50. let 20. století, poté rukopis převzala Národní knihovna a v roce 2008 vydalo nakladatelství Archa90 jejich faksimilovanou edici (Mašek, 2009, s. 217). K nahlédnutí je tento dokument přístupný rovněž v digitální knihovně Manuscriptorium¹⁰.

---

¹⁰ Dostupné z http://www.manuscriptorium.com/apps/main/index.php?request=request_document&docId=set20060203_21_3

Knihovna uchovává také torzo antifonáře, jenž pochází z druhé poloviny 15. století. Jedná se o jeden list s iniciálou Ukřižování (Mašek, 2009, s. 213), který je v současnosti zarámován a umístěn v levém zadním rohu knihovny (při pohledu od vchodových dveří z velkého salonu).

5.2 Publikace o rodu Rohanů a jeho členech, memoáry jednotlivých členů rodu, autorská tvorba Rohanů

Jak již bylo vzpomenuáno, kontinuita a provázanost s minulostí, předky a jejich slavnými činy, byly pro knížecí rod nesmírně důležité. Historie prastarého a významného rodu Rohanů musela být proto zahrnuta i do fondu zámecké knihovny na Sychrově. Se jménem Rohan je zde spojeno několik desítek dokumentů, ať již se jedná o genealogické publikace, memoáry, dokumenty spojené se zámkem Sychrov a jeho okolím či o vlastní autorskou tvorbu členů rodu.

5.3 Genealogie rodu Rohanů

Genealogii rodu Rohanů se věnuje například osm svazků *Mémoires de la maison de Rohan I – VIII*, jenž jsou nedatovány, ale Petr Mašek klade jejich vydání na počátek 17. století (Mašek, 2009, s. 214), nedatovaná publikace *Généalogie des rois, comtes et ducs de Bretagne. Dont est issue le maison de Rohan*, kniha *Généalogie de la maison de Rohan* z roku 1857, jejímž autorem je francouzský spisovatel a genealog François Aubert de la Chenaye Desbois, dále nedatovaná kniha *A la maison de Rohan* Jean-François Géorgela, jenž byl chráněncem kardinála Ludvíka z Rohanu, jehož posléze i nahradil na místě hlavy francouzské diplomatické mise ve Vídni, publikace *Zur Genealogie des Hauses Rohan* z roku 1883 člena Řádu německých rytířů Eduarda Gastona von Pettegess či nedatovaná dvousvazková publikace *Maison des Princes de Rohan*.

5.4 Memoáry členů rodu Rohanů

V zámecké knihovně na Sychrově nalezneme například *Mémoires du Duc de Rohan* ve dvou vydáních z roku 1661 a 1665, *Mémoires de Cardinal de Rohan* z roku 1703, tři svazky *Mémoires du Duc de Rohan* z roku 1756, třísvazkové *Mémoires et lettres de Henri Duc de Rohan* z roku 1758, *Mémoire pour Louis René Rohan, cardinal de la Sainte église romaine* z roku 1781, publikaci *Les quatre cardinaux de Rohan* z roku 1880 či *Mémoires historiques sur la catastrophe* z roku 1824, jejichž autorem je Louis Antoine Henri de Bourbon Condé, jenž byl s rodem Rohanů spřízněn sňatkem s Karolinou z Rohanu-Rochefort a v roce 1804 se stal obětí justiční vraždy na příkaz Napoleona Bonaparte.

5.5 Literatura týkající se Bretaně

Rohanský rod pochází z Bretaně a tudíž publikace týkající se tohoto francouzského vévodství nemohou v sychrovské knihovně chybět. Nalezneme zde pětidílné dějiny Bretaně *Mémoires pour servir de preuves a l'histoire ecclesiastique et civile de Bretagne* z let 1742 až 1756 francouzského benediktina Pierre-Hyacinthe Morice de Beauboise, dvoudílnou publikaci *Bretagne et Vendée. Histoire de la Révolution française dans l'ouest* z let 1845 až 1848 historika a novináře Pierre-Michel-François Chevaliera či třísvazkové dějiny *Histoire de Bretagne* francouzského důstojníka a historika Pierre-Antoine-Noël-Bruna Daru z roku 1826.

5.6 Literatura týkající se rodu Rohanů

Z publikací, jež se váží k historii rohanského rodu, lze zmínit například pohřební řeč na počest kardinála Armanda z Rohanu *Oraison funèbre de très-haut, très-puissant prince Armand-Gaston-Maximilien de Rohan* z roku 1750, jejímž autorem je člen jezuitského řádu Louis-Antoine Cuny, publikaci týkající se údajného syna Henriho z Rohanu *Histoire de Tancrede de Rohan* z roku 1767, pětidílnou biografii *Herzog Heinrich von Rohan* německého autora Paula Victora Wichmannze roku 1880, *Les trois cardinaux de Rohan de l'Académie*

française 1674-1803 francouzského archeologa René Kervilera z roku 1881, dále dokument věnující se osobě hugenotského vojevůdce Jindřicha II. z Rohanu-Gié *Le Duc de Rohan et les protestants sous Louis XIII.* z roku 1884 jehož autorem je Henri de la Garde, nedatovanou biografii princezny Condé *La princesse Charlotte de Rohan et le duc d'Enghien* Jacquese de La Faye, publikaci z roku 1892 *Mémoires d'un garde-chasse du prince cardinal Louis de Rohan*, jejímž autorem je správce majetku kardinála Rohana Joseph Diss Debar, publikaci z roku 1901, jenž se opět věnuje osobě kardinála Ludvíka z Rohanu a době jeho vídeňského velvyslanectví *L'ambassade du prince L. de Rohan a la cour de Vienne 1771 – 1774* či dvousvazkovou biografii slavné rodové intrikánky *Marie von Rohan, Herzogin von Chevreuse: ein Lebensbild der grössten Intrigantin des 17. Jahrhunderts* z roku 1914, jejímž autorem je Louis Batifoll.

Soubor literatury týkající se rodu Rohanů doplňuje 14 akvarelů z roku 1872 s názvem *Rohan Album*, jejichž autorem je profesor a ředitel Die Akademie der Bildenden Künste v Praze Emil Lauffer.

5.7 Publikace týkající se “náhrdelníkové aféry” kardinála Rohana

Ludvík René z Rohanu Guémené byl v pořadí čtvrtým, a také posledním, kardinálem pocházejícím z rohanského rodu. Jeho životnímu stylu, zájmům a společenskému postavení odpovídala také jeho naléhavá potřeba finančních prostředků a společenské reprezentace. Ač nejvýše postavená církevní osobnost celé Francie a protřelý dvořan, nechal se zaplést do intrikánského skandálu, který vešel do dějin jako “náhrdelníková aféra”. Z něj vyšel poměrně lehce, bez ztráty úřadů a s osvobozujícím rozsudkem (Rohanové, 2013, s. 6), leč s velkým dluhem. Tento dluh, který nebyl jen rodinnou hanbou, ale reálnou finanční zátěží, spláceli Rohanové u klenotníka Bassenge v Paříži až do roku 1863, kdy ho nakonec do haléře vyrovnali (Cour d' honneur, č. 2, 1998, s. 52).

V knihovně zámku Sychrov jsou zastoupeny publikace, které se tomuto tématu věnují. Především nutno zmínit “*drobný tisk Histoire du collier ou mémoire de la dame comtesse de la Motte contre M. le Cardinal de Rohan*”, který se nachází také v zámecké knihovně Thun-Hohensteinů v Klášterci nad Ohří (Cour d' honneur, č. 2, 1998, s. 50). Nalezneme zde i

memoáry samotného kardinála z roku 1781 a dále dvě práce francouzských historiků - *Marie Antoinette et le procès du collier* Émile Campardona z roku 1863 či *L'affaire du collier* Frantz Funck-Brentana z roku 1901. Tyto práce doplňuje šestidílný román *Le collier de la reine I - VI* Alexandra Dumase staršího z roku 1849.

5.8 Krásná literatura týkající se rodu Rohanů

V sychrovské zámecké knihovně nalezneme i další beletristická díla, která se týkají rodu Rohanů a to například dvoudílný román *Mademoiselle de Rohan* francouzského romanopisce Etienne Léon de La Mothe-Langona z roku 1835 či *Les trois Rohan* francouzského novelisty Roger de Beauvoira z roku 1842.

5.9 Autorská tvorba členů rodu, vyjma memoárů

V knihovně sychrovského zámku nalezneme také publikace z pera členů rodu Rohanů. Nachází se zde spis *Trutina statuum Europae* z roku 1725, jehož autorem je Jindřich II. z Rohanu, dále sbírky poezie vznešené básnířky Anne de Rohan-Soubise z let 1862 a 1892 *Poesies d'Anne de Rohan-Soubise* a dílo Karla Antona z Rohanu, bratra posledního majitele Sychrova JUDr. Alaina z Rohanu.

Ve fondu zámecké knihovny je dále uchováváno album s akvarely interiérů a exteriérů zámku Sychrov a dalších lokalit, které jsou signovány Gabrielle de Rohan. V katalogu zámecké knihovny je tento dokument veden jako „*Album 84 nalepených obrazů, akvarelů, fotografií, perokreseb*“ a datován 1848 -1856.

5.9.1 Dílo Karla Antona z Rohanu

Kníže Karl Anton z Rohanu byl svým původem kosmopolitním šlechticem, jenž se však hrdě hlásil ke svému německví. Jeho ideálem byla jednotná Evropa, jako záruka ochrany všech Němců. Základy tohoto nového uspořádání Evropy by tvořily jednotlivé národní identity. Tyto národy by však neprosazovaly své nacionalismem omezené zájmy, ale vzájemně by

spolupracovaly na vytvoření bezpečné sjednocené nadnárodní Evropy. V jeho dílech se opakuje myšlenka jakéhosi nového světového řádu, zřízení odpolitizovaného, konzervativního, silně hierarchického, jenž v sobě chová všechny jedince bez ohledu na národnost, jazyk či kulturu, a jemuž by vládla moderní aristokracie. Karl Anton nebyl krajním nacionalistou, ale imponoval mu italský fašismus, ovšem bez násilí a nacionálního šovinismu. Přesto byl ve třicátých letech 20. století členem Sudetoněmecké strany a posléze strany Národně socialistické. Během druhé světové války pracoval pro zpravodajskou službu. Po roce 1945 dále publikoval, leč jeho díla již nikdy nedosáhla předválečného ohlasu (Glassheim, 2012, s. 122-139).

Karl Anton z Rohanu byl autorem šesti děl, jenž byla publikována během dvacátých a třicátých let 20. století (Mašek, 2009, s. 214). V zámecké knihovně na Sychrově nalezneme cenný autograf jeho knihy *Das Geistliche Probleme Europa's* či publikaci *Die Aufgabe unserer Generation* z roku 1926. Dále se zde nachází osobní svědectví knížete ze stalinského Ruska *Moskau. Ein Skizzenbuch aus Sowjetrussland* z roku 1927; Karl Anton z Rohanu přijel do Ruska 19. března roku 1927 a opustil ho 27. dubna téhož roku, cestu bolševiků v tomto díle podává jako zcela nevhodnou pro Evropu, ale spásnou a nezbytnou pro Rusko. K dalším autorským dílům Karla Antona, jenž jsou k nalezení v sychrovské knihovně, patří spisy *Umbruch der Zeit 1923-1930* z roku 1930 a *Schicksals Stunde Europas* z roku 1937.

Karl Anton z Rohanu též založil a vydával od roku 1925 vlastní periodikum *Europäische Revue*, kde publikovali přední intelektuálové, vědci a umělci své doby, například Hugo von Hoffmannsthal, Thomas Mann, Carl Gustav Jung, Paul Valéry, Rainer Marie Rilke a mnozí další. Po roce 1933 začalo vydávání revue z velké části financovat nově založené Ministerstvo propagandy Josepha Goebbelse a *Europäische Revue* se stala jedním z propagátorů nacistické myšlenky. Karl Anton odešel z vedení revue již v roce 1936, ale její vydávání pokračovalo až do roku 1944.

5.10 Literatura týkající se panství, zámku a parku Sychrov

5.10.1 Gedenkbuch des Schlosses Sichrow 1820-1928

Významným pramenem pro poznání života na Sychrově v devatenáctém století, s přesahem do konce dvacátých let století dvacátého, je Gedenkbuch des Schlosses Sichrow - Pamětní kniha zámku Sychrov¹¹. Její rukopis se nachází v knihovně zámku Sychrov a je uložen v kazetě potažené světle hnědě kůží, s mosaznými rohy a masivním zámkem. Na vrchní straně kazety je mosaznými písmeny vysázen nápis Gedenkbuch des Schlosses Sichrow, pod ním je též v mosazi provedená knížecí koruna s iniciálami CR. Pamětní kniha byla poprvé psána až v roce 1860, první její část, která zachycuje období mezi lety 1820 až 1860, byla zřejmě přepisována ze starších podkladů. Až do roku 1885 byla Pamětní kniha psána na volných, průběžně paginovaných dvoulistech, dále pak byly záznamy zapisovány na menší zažloutlé dvouarchy ručního papíru. Druhy papíru a rukopisy se několikrát měnily (Kadlec, [2007?], s. 137). Iniciátorem vzniku Pamětní knihy byl Kamil z Rohanu. Nechal do ní zaznamenávat veškeré události a počiny, které byly významné pro něj samotného či pro rohanský rod obecně - můžeme zde nalézt přesně datované přestavby zámku Sychrova, jeho jednotlivých místností i vedlejších staveb, jako byly konírny, zahradní domky, vodovod aj., precizně vedené popisy honů i se seznamy zástřelů, záznamy o význačných návštěvách na zámku Sychrov a v jeho okolí a také o společenských událostech, které měly nějakou souvislost s rodem Rohanů, jako byly zasnuby, sňatky, pohřby či narození potomků, i podrobné informace o počasí a úrodě jednotlivých plodin v tom kterém roce. Zároveň měla Pamětní kniha sloužit jako dílo prezentující samotného Kamila z Rohanu, jehož osobnost prostupuje celou Pamětní knihou. Kamil z Rohanu je v ní prezentován jako zbožný, štedrý a dobročinný aristokrat, tvůrce novogotické přestavby zámku, hostitel významných návštěv a dobrotivý ochránce obyvatel svých panství (Mařátková, 2011, s. 56).

Kamil z Rohanu byl iniciátorem vzniku Pamětní knihy, kdo však byli samotní pisatelé, jisto není¹². Tvorba Pamětní knihy se dnes připisuje knížecímu archiváři či některému z

---

¹¹ Dále jen Pamětní kniha

¹² Rejha ve své práci uvádí: „V zámecké pamětní knize první dva autoři napsali svoje jméno menším písmem na dolní okraj dvojlistu, který začali psát. Jméno prvního autora je lehce přehlédnutelné a uvádí, že autorem byl Josef Stanský, ten dovedl knihu až k roku 1876, kde se mění písarská ruka a jako autor je uveden Alois Göbl.

rohanských úředníků. Posledním pisatelem Pamětní knihy byl však s největší pravděpodobností sychrovský duchovní, cisterciák z Vyššího Brodu, P. Ignaz Češka, a to od roku 1916, kdy byl ustanoven zámeckým kaplanem.

Dosud se nepodařilo dohledat záznamy z let 1900 až 1912, není jisté, zda toto období bylo v Pamětní knize vůbec kdy zachyceno.

5.10.2 Album des Schlosses Sychrow (s podpisy hostů)

Mezi nejvýznamnější podpisy, uchovávané v této knize, lze zařadit autogramy korunního prince Rudolfa z let 1871 a 1880 a arcivévody Carla Ludwiga, bratra císaře Františka Josefa I., z roku 1875.

5.10.3 Sychrow - album fotografií

Fotografie sychrovských interiérů a exteriérů jsou dílem Jindřicha Eckerta, jenž tuto zakázku obdržel od knížete Kamila z Rohanu koncem osmdesátých let 19. století, pravděpodobně v roce 1887. *“Za tím účelem Eckert vytvořil téměř třicet kvalitních záběrů. V neúplném počtu sedmnácti kusů se soubor dochoval (...) jako komplet alba - na zámku Sychrově”* (Křížová, 2004).¹³

5.10.4 Liber memorabilium Capellae arcis Sychrov I - III

Pamětní kniha soukromé knížecí kaple na Sychrově je dochována ve třech svazcích. První svazek se věnuje letům 1862 až 1867. Rok 1862 celý psán česky s občasnými zápisky v

---

Následně se pisařská ruka mění v zápisech datovaných rokem 1885, ovšem zde se nikdo k napsání nehlásí. V pracích Kadlece ani Mařátkové tuto informaci nalézt nelze.

¹³ Stejný tvůrce pořídil ještě další fotografie, a to v roce 1903, které zachycují stav zámeckých prostor po adaptacích Alaina z Rohanu. Krabička s fotografiemi je označena nápisem *„Photographien von Sychrow aufgenommen von Prinzessin Ernestine Auersperg 1903“*. Je součástí zámeckých sbírek, ale nikoli součástí knihovny.

němčině, poté se text omezuje pouze na němčinu. Druhý svazek zachycuje léta 1868 až 1890 a je psán čistě německy. Třetí svazek pokrývá léta 1891 až 1950, z počátku je psán německy, od roku 1929 až do konce již výhradně v českém jazyce.

5.11 Historie, memoáry

5.11.1 Historie

Tato kapitola je věnována historiografickým knihám, které jsou v zámecké knihovně na Sychrově bohatě zastoupeny.

U šlechty na počátku 19. století byly “*ve velké módě popisná přírodověda a (také) popisná historie*” (Matějček, 2000, s. 292). Zároveň s tím aristokracie dávala důraz na starobylost svých rodů, vzpomínala na odvážné a slavné činy svých předků, trvala na svém výlučném postavení elitní sociální skupiny a na základě historických faktů a souvislostí toto postavení i obhajovala.

5.11.1.1 Všeobecně pojaté dějiny

V knihovně zámku Sychrov nalezneme ze všeobecně zaměřených historických prací například pro francouzského dauphina psané *Discours sur l'histoire universelle* teologa Jacques-Bénigne Bossueta z roku 1704, z náboženského hlediska koncipovaný *Dictionnaire historique et critique* z roku 1720 jehož autorem je Pierre Bayle, *Galerie historique des hommes les plus célèbres* z roku 1805 pod nímž je podepsán Charles Paul Landon, slovník *Le Grand Dictionnaire historique, ou Le mélange curieux de l'histoire sacrée et profane* francouzského encyklopedisty Louise Moreriho z let 1781 až 1789, dvanáctisvazkové *Précis de l'histoire universelle, ou Tableau historique présentant les vicissitudes des nations* historika Louis-Pierre Anquetila z roku 1811 či *Histoire de la civilisation en Europe* francouzského historika Francois Pierre Guillaume Guizota z roku 1847.

5.11.1.2 Dějiny antiky

K dějinám starověkého Řecka se vztahují například Plutarchovy slavné *Les vies deshommes illustres* z roku 1694 či šestnáctisvazková *Histoire generale de la Grece* 1780-1789 vědce a člena Francouzské akademie Louise Cousin-Despréauxe.

Římské dějiny shrnuje *Histoire romaine depuis la fondation de Rome jusqu'à la bataille d'Actium* Charlese Rollina z let 1739 až 1748, šestisvazkové dílo *Histoire des empereurs romains, depuis Auguste jusqu'a Constantin* z roku 1750 až 1752 z pera historika Jean-Baptiste-Louis Creviera, dvaadvacetisvazkové dílo *Histoire du Bas-Empire, en commençant a Constantin le Grand* z let 1758 až 1781 historika Charlese le Beau či sedmnáct svazků světoznámého díla *L'Histoire de la décadence et de la chute de l'Empire romain* z pera anglického historika Edwarda Gibbona z roku 1788.

Z díla francouzského historika a pedagoga Charlese Rollina nalezneme v zámecké knihovně rovněž třináctisvazkové dějiny *Histoire ancienne des Egyptiens, des Carthaginois, des Assyriens* z let 1730 až 1739.

5.11.1.3 Dějiny Francie

“Píši Vám z maličkého kousku Francie, vydolovaného na české půdě, ze zámku knížete Rohana” (Pamětní kniha zámku Sychrov, 1898).

Rohanové, jako starobylý francouzský rod, si přinesli úctu ke své bývalé vlasti a její historii do rakouských zemí s sebou. Proto nepřekvapí, že většina děl věnovaných historii, které se v zámecké knihovně nacházejí, se týká právě Francie.

Mezi knihami vydanými v osmnáctém století můžeme nalézt například objemné osmadvacetisvazkové dílo *Histoire de France* autorů Paula Vellyho, Gabriela Gaillarda a Clauda Villareta, *Elémentes de l'histoire de France* francouzského duchovního a historika Clauda Millota z roku 1774 či šestisvazkové dílo věnující se době Krále Slunce *Histoire de la vie et du regne de Louis XIV.* Yvese Josepha de La Motte z let 1740 až 1743.

Z publikací 19. století můžeme uvést *Histoire de France depuis la Révolution de 1789* francouzského historika Emmanuela de Toulangeon z let 1801 až 1803, šestisvazkové *Histoire de France* historika Jeana Charlese de Lacretelle z roku 1810, pětisvazkové dílo *De la monarchie francaise* francouzského politika Françoise de Montlosier z let 1814 až 1818, *Histoire du Consulat et de l'Empire* významného politika Adolpha Thierse z roku 1845 či osmisvazkové *Histoire de la restauration* francouzského politika Alphonse de Lamartine z let 1851 až 1853.

Tématu francouzské revoluce se věnuje kniha *Histoire de Jacobins* Vincenta Lombarda z roku 1820, osmidílná *Histoire des Girondins* Alphonse de Lamartine z roku 1848, které prezentovaly události Velké francouzské revoluce jako podporu revoluci v roce 1848, či dvacetisvazkové dílo *Histoire de la revolution francaise* jehož autorem je již výše vzpomínaný Adolphe Thierse z let 1845 až 1862.

Nalezeneme zde několik životopisů Napoleona Buonaparte, například osmadvacetidílnou historickou práci Waltera Scotta *Vie de Napoleon Buonaparte* z roku 1827, dílo *Napoleon et la grand armée en Russie* generála Gasparda Goudarda z roku 1825 nebo srovnávací studii *Cromwell et Napoléon* Charlese Bonafonta z roku 1829. Tomuto císaři se věnuje i devítisvazkové dílo *Mémorial de Sainte Héleéne* jehož autorem je Emmanuel de Las Cases z roku 1823.

Nacházíme zde též životopisy králů a aristokratů, například *Histoire du roi Henri le Grande* člena francouzské Akademie Paula de Péréfixe de Beaumonta z roku 1782, dvanáctisvazkové dílo *Histoire des Ducs de Bourgogne* a třináctisvazkové *Histoire des Ducs de Bourgogne de la maison de Valois* francouzského politika Prospera de Barante - obojí z roku 1824, publikaci *Histoire de René d'Anjou, roi de Naples* jejímž autorem je Louis-Francoise de Villeneuve-Bargemon z roku 1825, čtyřsvazkový životopis *Louis XVI.*, jehož autorem je historik Jean-Baptiste Caepifigue z roku 1844 či dílo *Louis XVII, sa vie, son agonie et sa mort* Alcida de Beauchesne z roku 1866.

5.11.1.4 Dějiny Anglie

Architektura zámku Sychrov je úzce provázána s anglickými novogotickými sídly. Kníže Kamil z Rohanu podnikl v roce 1824 do Anglie cestu, jenž mu byla inspirací a zdrojem nových poznatků nejen na poli hospodářství, ale také architektury (Maťátková, 2011, s. 15).

Dějinám Anglie se v zámecké knihovně věnuje mnoho knih, mezi nimi například *Abrege de l'histoire d'Angleterre* z roku 1695, desetisvazkové *Histoire nouvelle et impartiale d'Angleterre* anglického státníka a historika Johna Barrowa z roku 1771, *Histoire de la maison de Stuart* skotského historika a diplomata Davida Hume, dílo *Histoire de Cromwell* francouzského politika Abel-Françoise Villemaina z roku 1819, šestisvazkové dějiny tzv. „Slavné revoluce“ *Histoire de la révolution de 1688 en Angleterre* z roku 1825, jejímž autorem je Francois Antoine Mazur, *Histoire d'Angleterre* anglického historika Johna

Lingarda z roku 1825, čtyřsvazkové dějiny dobytí Anglie Normany *Histoire de la Conquête de l'Angleterre par les Normands* francouzského historika Augustina Thierry z roku 1826, dějiny Skotska od Waltera Scotta *Histoire d'Écosse* ve dvou vydáních - z roku 1828 a 1836 či díla historika Françoise Guizota *Histoire de la révolution d'Angleterre* z roku 1850 a *Histoire de la république d'Angleterre* z roku 1854.

5.11.1.5 Dějiny Rakouska, Rakouska-Uherska a německých zemí

Rohanové nezapomínali na svou starou domovinu, ale plně se etablovali v nové zemi. Dějiny rakouské monarchie a německých zemí jsou tudíž v pořadí druhými nejhojněji zastoupenou historiografickou literaturou v zámecké knihovně na Sychrově.

Jde například o dílo *Die deutsche Geschichte* německého historika Friedricha Kohlrausche z roku 1828, osmisvazkové dějiny Habsburků *Geschichte des Hauses Habsburg* historika Eduarda von Lichnowsky z let 1836 až 1844, dále o dvousvazkovou *Histoire de la révolution de l'empire d'Autriche 1848-1849* francouzského historika Alphonse Balleydiera z roku 1854, desetidílné *Allgemeine Geschichte* německého politika a historika Karla von Rottecka z roku 1854, čtyřsvazkové *Geschichte Oesterreichs* z let 1869 až 1876, *Geschichte Österreichs und Ungarns* z roku 1884 Eduarda Wertheimera a okázale ilustrované dvacetičtyřsvazkové dílo *Die österreich-ungarische Monarchie in Wort und Bild*, které bylo vydáno v letech 1886 až 1902.

Z publikací 20. století zmiňme dílo o tragické smrti Maxmiliána I. Mexického *Die mexikanische Kaisertragödie* z roku 1903, jehož autorem je rakousko-uherský diplomat a velvyslanec ve Spojených státech amerických Ernst Schmidt von Tavera, dílo *Österreich in der deutschen Geschichte* rakouského historika Heinricha von Srbik z roku 1936, publikaci *Dreimal Österreich* z roku 1937, od Kurta von Schuschnig, jenž působil jako rakouský kancléř mezi lety 1934 až 1938 či dílo rakouského předválečného politika Giuda Zernatta *Die Wahrheit über Österreich* z roku 1939 .

V historiografické literatuře na Sychrově figurují i dějiny měst, například *Wien, Geschichte der Kaiserstadt und ihrer Kultur* autorů Richarda Kralíka a Hanse Schlittera.

5.11.1.6 Dějiny Itálie

Dějiny italských států jsou zastoupeny historií Benátek *Histoire de la république de Venise* z roku 1819, jejichž autorem je Pierre Antoine Daru.

5.11.1.7 Dějiny Španělska

Španělským dějinám je věnováno například čtyřsvazkové dílo *Histoire des revolutions d'Espagne* Pierre Julienu Rouille z roku 1734, dále pětisvazkové dílo *Abrégé chronologique de l'histoire d'Espagne* Josepha Desormeaux z let 1758 až 1759, *De la révolution actuelle de l'Espagne* francouzského politika Dominigue Dufour de Pradta z roku 1820 či čtyřsvazkové dílo *Don Alonso, ou L'Espagne, histoire contemporaine* politika Narcisse-Achille de Salvandy z roku 1824.

5.11.1.8 Dějiny Polska

Dějiny Polska jsou zastoupeny životopisem polského krále Stanislava I. *Histoire de Stanislas Premier, roi de Pologne, duc de Lorraine et de Bar* jejichž autorem je abbé Liévin-Bonaventure Proyart z roku 1784, dílem polského generála Romana Soltyka *La Pologne* z roku 1833, životopisem posledního polsko-litevského krále *Stanislaw Poniatowski : épisode du XVIIIe siècle* německého autora Alexandera von Oppeln-Bronikowskiho z roku 1830 či nedokončené dílo *Histoire de l'anarchie de Pologne* francouzského historika Claude-Carlomana de Rulhière (nedatováno).

5.11.1.9 Dějiny českých zemí

Mezi publikacemi věnujícími se historii Čech nalezneme *Histoire Générale Et Particulière De Bohême* abbé Andrého z roku 1784 a dvoudílné historické pojednání belgického důstojníka ve službách rakouské armády Dumonta de Florgy mapující české dějiny až do vymření Přemyslovců *Histoire de Bohème depuis son origine jusqu'à l'extinction de la dynastie de Przémisl* z roku 1812. Dále zde nalezneme sedmisvazkové *Geschichte von Böhmen* Františka Palackého z let 1836-1857, jejich kontrapunktem je dílo *Geschichte Böhmens* rakouského historika a politika Ludwiga Schlesingera, jenž byl velkým kritikem Palackého Dějin. Dějinám českých zemí se dále věnuje *Bohemia oder Gedächtnissbeihilfe für die Liebhaber der böhmischen Geschichte* hraběte Kaspara Hermanna Künigla z roku 1821, dvoudílná publikace *Alterthümer Denkwürdigkeiten Böhmens* českého obrozeneckého vzdělance Ferdinanda Břetislava Mikovce z roku 1860, a osobní pohled na problematiku českých legií v Rusku přináší *Die tschechischen Legionen in Sibirien* Konstantina Vjačeslavoviče Sacharova z roku 1930.

Ve vztahu k českým zemím lze zmínit valdštejnskou trilogii *Albrechts von Wallenstein* německého historika Friedricha Förstera z roku 1828 či biografii *Rudolf von Habsburg* německého historika Josefa Hirna z roku 1874.

Z moderní literatury stojí za zmínku *Die Weltrevolution* Tomáše Garrigue Masaryka v německém překladu z roku 1925.

Z regionální literatury nutno zmínit dějiny Českého Dubu Karla Schillera *Böhmisch Aicha* z roku 1898 a knihu o historických památkách na Frýdlantsku *Historische Denkmäler im Friedländischen* Otto Heinricha Metzgera z roku 1910.

5.11.1.10 Dějiny Holandska

Holandsku se věnují *Memoires pour servir a l'Histoire de Hollande* francouzského historika Louis Aubery du Mauriera z roku 1695.

5.11.1.11 Dějiny Švédska

Švédsko za vlády Karla XII. zachycuje šestisvazkové dílo *Histoire de Suede Sous le Regne de Charles XII* z roku 1721 jehož autorem je Henri Philippe De Limiers.

5.11.1.12 Dějiny Blízkého východu a Asie

Z publikací, jež se zaměřují na dějiny Blízkého východu a asijských zemí můžeme zmínit dvousvazkové dílo o perském vladaři *Memoires de Schach Tamas II.* francouzského historika Clauda de la Fosse z roku 1858, *The life and times of Akhnaton* anglického egyptologa Arthura Weingalla z první poloviny 20. století či životopis japonského kontroverzního státníka *Mitsuru Toyama kämpft für Großasien* jehož autorem je Kimase Seizo z roku 1941. Tato publikace je též jedním zedvou nejmladších dokumentů sychrovské zámecké knihovny.

5.11.1.13 Dějiny židovského obyvatelstva

V sychrovské zámecké knihovně nalezneme i publikace týkající se židovských dějin, a to *Geschichte und rechtliche Stellung der Juden im Fürstbistum Strassburg, besonders in dem jetzt badischen Teile, nach Akten dargestellt* z roku 1896 autora Karla Theodora Weisse o dějinách židovských obyvatel ve Štrasburku či polemické dílo rakouského židovského spisovatele Emanuela Baumgartena *Die Blutbeschuldigung gegen die Juden : von christlicher Seite beurtheilt* z roku 1883.

5.11.2 Memoárová díla

Tato podkapitola bude věnována memoářům významných dějinných postav či osobností spjatých s uměním a kulturou.

V zámecké knihovně na Sychrově nejčastěji nalezneme memoáry panovníků, státníků a členů královského dvora, a to především francouzských, jako jsou například jedenáctisvazkové *Lettres, mémoires et négociations de M. le Comte d'Estrades* z roku 1743, *Mémoires de mademoiselle de Montpensier* z roku 1776, paměti francouzského krále Ludvíka XIV. *Mémoires de Louis XIV.* z roku 1806, *Mémoires de Mme la comtesse Du Barri* z roku 1828 či třísvazkové *Mémoires sur la vie privée de Marie Antoinette*, mapující soukromý život francouzské královny Marie Antoinetty sepsané její dvorní dámou Jeanne Louise Henriette Campan a vydané roku 1822 či osm svazků edice Metternichovské pozůstalosti *Aus Metternichs nachgelassenen Papieren* z roku 1880.

Přestože Rohanové opustili Francii během Velké francouzské revoluce, objevují se v jejich sychrovské knihovně například *Mémoires authentiques de M. de Robespierre* z roku 1830, *Mémoires de Joseph Fouché* z roku 1834, osmisvazkové *Memoires biographiques* jenž sepsal Honoré Gabriel Riqueti de Mirabeau či čtyřsvazkové *Mémoires de René Levasseur* z roku 1829.

Dílo Napoleona Bonaparta je zastoupeno jeho sebranými spisy v sedmi svazcích *Oeuvres de Napoléon Bonaparte* z roku 1822 či pětisvazkové *Recueil de pièces authentiques* z roku 1821. S osobností Napoleona Bonaparte úzce souvisí také vzpomínky jeho ženy císařovny Josefíny *Mémoires historiques de l'impératrice Joséphine* z roku 1820 či vzpomínky Josefíniny první dvorní dámy o jejím soukromém životě *Mémoires de mademoiselle Avrillion* z roku 1833. O osobě Napoleona svědčí rovněž i vzpomínky druhých, například desetisvazkové vzpomínky francouzského diplomata a Napoleonova důvěrného přítele *Mémoires de M. de Bourrienne, ministre d'état sur Napoléon* z roku 1829 či *Mémoires sur Napoléon* z roku 1828, jejichž autorkou je první dvorní dáma francouzské císařovny Marie Louisy Sophie Cohondet de Durand.

Dále jsou zde memoáry slavných válečníků a vojevůdců, například paměti francouzského generalissima *Mémoires du duc de Villars* z roku 1758, italského vojevůdce v habsburských

službách *Mémoires de Montecuculi, generalissime des troupes de l'Empereur* z roku 1734, devítisvazkové *Mémoires du maréchal duc de Richelieu* z roku 1793, *Mémoires du marechal Marmont* z roku 1857 či *Mémoires du duc de Lauzun* z roku 1858.

K memoárům proslulých osobností se řadí třísvalkové *Mémoires et correspondance de Mme d'Épinay* francouzské spisovatelky a přítelkyně Jeana-Jacquesa Rousseaua z roku 1818, čtyřsvalkové *Mémoires d'un forcat ou Vidocq dévoilé* z roku 1828 od Eugèna-Françoise Vidocqa, zločince, který se později stal policistou a velitelem Brigade de Sureté, osmísvazkové *Mémoires de m. le vicomte de La Rochefoucauld* od významného francouzského politika z roku 1837, osmnáctisvalkové paměti současnice Napoleona a Balzaca *Mémoires de Mme la duchesse D'Abrantés* z let 1831 až 1835 či desetisvalkové *Mémoires inédits de Mme de Genlis*, jenž byla vychovatelkou dětí vévody orleánského. Ke vzpomínkám spisovatelů se řadí desetisvalkové paměti z roku 1825 francouzské spisovatelky Felicite de Genlis, jejíž dílo je v rohanské knihovně velice hojně zastoupeno, dvanáct svazků Casanovových pamětí *Memoires de J. J. Casanova de Seingalt* z roku 1826 či jedenáctisvalkové paměti *Histoire de ma vie* George Sandové z roku 1855.

5.12 Heraldika

Heraldice se věnují díla *Historia insignium illustrium seu operis heraldici* německého učenca a teologa Philippa Jacoba Spenera z roku 1680 či *Heraldika* z roku 1941, jejímž autorem je Karel VI. ze Schwarzenbergu, a jenž je jedním ze dvou nejmladších titulů zámecké knihovny na Sychrově.

S tímto tématem souvisí i publikace věnovaná výstavě vídeňské genealogické společnosti Adler *Übersicht der heraldisch Ausstellung des Vereines Adler in Wien* z roku 1878, jejímž autorem je zakladatel této společnosti Ernst von Hartmann-Franzenshuld, a také čtrnáct ročenek této společnosti z let 1874 až 1888. Z let 1879 až 1881 pocházejí *bulletiny Société heraldique et généalogique de France*.

Rohanský rod vlastnil i tzv. *Gothajské almanachy*, genealogické příručky panovnických a aristokratických rodů Evropy. První z nich byl vydán roku 1763 v saském městě Gotha a jméno místa vydání se začalo používat jako zkrácená forma názvu celého dokumentu. Tyto almanachy vycházely v různých samostatných řadách, na Sychrově nalezneme například

francouzsky psané *Almanach de Gotha*, dále *Gothaischer genealogisches Taschenbuch der Freiherrlichen Häuser*, *Gothaischer genealogisches Taschenbuch, nebst diplomatisch - statistischen Jahrbuche*, *Gothaischer genealogischer Hofkalender* či *Gothaischer Taschenbuch der deutschen gräflichen Häuser*. Žádná z řad není ucelená, největší počet dokumentů pochází z 19. století. Nejstarším almanachem je francouzské vydání *Almanach de Gotha pour l'anée 1836*, nejmladšími jsou *Gothaischer genealogisches Taschenbuch der Fürstlichen Häuser* a *Gothaischer Taschenbuch der gräflichen Häuser*, oba z roku 1941.

Zmíníme i tzv. schematismy, což jsou abecední seznamy osob s určitým společenským postavením či vojenskou, duchovní a vědeckou hodností (Bendová, 2014, s. 106). Nejstarším schematismem v zámecké knihovně na Sychrově je *Kaiserlich und Königlich Schematismus* z roku 1791, dále jsou zde uloženy schematismy z 19. století, například *Militär-Schematismus des öster[reichischen] Kaiserthums* či *Schematismus der k. k. Armée*.

Českým zemím se věnuje *Topografisch statistischer Schematismus Grossgrundbesitzes im Königreiche Böhmen* z roku 1880.

5.13 Národnostní otázka

Jazykovou politiku Rakouska-Uherska řeší například kniha rakousko-uherského politika sudetoněmeckého původu Eduarda Herbsta *Das deutsche Sprachgebiet in Böhmen* z roku 1887, *Die böhmisch-mährischen Sprachenverordnungen* z roku 1897. Národnostní otázce se věnují publikace *Die Nationalitätenfrage* politika, pedagoga a právníka Stanislava Madeyski von Poray z roku 1891, *Die tschechische Frage im Lichte, mit einer Kritik: Die tschechische Frage im deutscher Lichte* z roku 1896, *Polen, Böhmen und Deutsche* z roku 1898 Stanislava Smolky, dále *Der Nationalitäten und Sprachenstreit in Österreich* z roku 1900, jejímž autorem je hrabě Rudolf Czernin z Chudenic, kniha *Zur Klärung der böhmischen Frage* z roku 1900 rakouského právníka českého původu Josefa Alexandera Helferta, spis *Der Nationalitäten und Verfassungsconflict* z roku 1900 českého kněze a spisovatele Rudolfa Vrby, dále publikace *Österreich in der deutschen Geschichte* rakouského historika a člena NSDAP Heinricha von Srbik z roku 1936, dílo německého filozofa a nesmiřitelného kritika nacismu Friedricha Wilhelma Foerster *Europa und die deutsche Frage* z roku 1937 či publikace *Das Nationalitätenstatut - eine Lösung des Nationalitätenproblems?* z roku 1938, pod jejímž vydáním je podepsána *Sudetendeutsche*

Partei. Pro úplnost dodejme, že se v zámecké knihovně nachází i *Mein Kampf* Adolfa Hitlera, vydaný v Mnichově v roce 1938.

Zmiňme zde ještě dílo libereckého právníka, publicisty a politika Josefa Turnwalda *Die administrative Theilung Böhmens* z roku 1891, jenž v tomto díle představuje jeden z prvních návrhů na rozdělení Čech dle etnického hlediska (Kubálková, 2008, s. 9).

5.14 Politika, zákony, právní literatura

Z publikací věnovaných politice zmiňme například dva svazky *Mémoires politiques* francouzského historika Jeana Dumonta z roku 1649, *Lettres critiques, morales et politiques* diplomata Maximiliena de Lamberg z roku 1786, dále francouzská pojednání *Tableau politique* a *Esquisse politique* z roku 1830, jejichž autorem je politik Jacques-Alphonse Mahul, dílo *Wo ist Europa's Zukunft?* rakouského diplomata Gustava von Bloma z roku 1871, knihu *Die Parteien im deutschen Reichstag* z roku 1877, jejímž autorem je kníže Karl zu Isenburg-Birstein, spis *Steuer- und Staats Politik* z roku 1895, dokument *Deutsche Politik* z roku 1916 německého kancléře Bernarda von Bülow či *Briefe zur deutschen Politik in Österreich von 1848 bis 1918* německého nacionálně orientovaného historika Paula Molische z roku 1934.

Politickým otázkám, jež souvisí s českými zeměmi se věnuje publikace *Der Böhmische Ausgleich* rakouského politika Maxe Mengera z roku 1891.

Pohled na zahraniční politiku reprezentují publikace *Moskau diktiert. Reisebeobachtung in Rußland* z roku 1932 Franze Krotsche či v New Yorku roku 1898 vydaná kniha *Über Intervention in Cuba* amerického právníka a diplomata Edwarda Johna Phelpse.

Nejstarší knihou, která se věnuje právu, je dílo *Institutes au droit criminel* z roku 1768, které napsal francouzský právník Pierre-François Muyart de Vouglans. Oblíbené přehledy slavných kauz s rozsudky, které soudci a právníci využívali coby precedens, zastupuje dvacet dva svazků *Causes célèbres et intéressantes avec les jugemens* z let 1772 až 1778.

Aristokracie se zajímala o právní literaturu většinou s ohledem na správu vlastněných statků. V případě posledního majitele Sychrova Alaina z Rohanu souvisela juridika s jeho studiem na právnické fakultě.

Oblasti práva se věnují například publikace *Das Recht auserhalb der Volsabestimmung* právníka a politika Karla Ernsta von Moy de Sons z roku 1867, *Grundriss des privaten und*

öffentlichen rechtes der Österreichisch-ungarischen monarchie z roku 1880, *Grundriss des heutigen europäischen Völkerrechtes* z roku 1877 rakouského politika, pedagoga a právníka Leopolda von Neumanna, *Grundriss des Zivilprozesrechtes* rakouského advokáta Emila Schrutky von Rechtenstamm z roku 1909, kolektivní práce *Handbuch des österreichischen Verfassungsrechtes* z roku 1909 či tři svazky *System des österreichischen allgemeinen Privatrechts* právníka a univerzitního profesora Josefa Krainze z roku 1913. Římskému právu se věnují publikace *System des Römischen Rechts* německého politika a právníka Heinricha Dernburga či dvousvazkové *Römische Rechtsgeschichte* právníka a proněmeckého aktivisty Roberta von Mayr-Harting, obé z roku 1912.

K učebnicím práva se řadí *Lehrbuch des österreichischen Strafrechts* švýcarského právníka Carla Stoesse z roku 1913 či dvacet svazků *Repetitorien zu den österreichischen Staatsprüfungen und Rigorosen* z roku 1914.

Pro vlastníky rozsáhlých zemědělských a lesních pozemků, jako byli Rohanové, byla zajímavá publikace *Die Bodenreform* německého ekonoma a vůdce německé pozemkové reformy Adolfa Damaschke z roku 1918.

V zámecké knihovně na Sychrově nalezneme několik vydání *trestního zákoníku*, jejichž editorem byl právník Alexander Löffler, a to z let 1880, 1891, 1897, 1906, 1910, 1912, 1914, 1915 a 1916, dále *Handbuch des Privatrechtes* v edici rakouského právníka Johanna Vesque von Püttlingena z roku 1878, *Das Automobilhaftpflichtgesetz* či *Das Jagd-Gesetz*, obě publikace z roku 1908.

5.15 Přírodní vědy, matematika, fyzika, chemie, geografie, medicína

Na prvním místě nelze nezmínit monumentální francouzskou *Encyclopédie ou dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers*, jejichž dvacetosm svazků livournského vydání z let 1771 až 1775 sychrovská knihovna uchovává. Sychrovská knihovna uchovává i největší německé encyklopedické dílo 19. století *Mayers Konversations-Lexikon*, jehož jedenadvacet svazků bylo vydáno v Lipsku v letech 1874 až 1884.

Dále zde nalezneme *Bibliothèque universelle des Dames*, jednotlivé sešity jsou zkompletovány do 154 dílů s datací 1790.

Ze starých tisků do roku 1800 nutno zmínit osm svazků *Physique sacrée ou histoire naturelle de la Bible* švýcarského lékaře, přírodovědce a jednoho z prvních sběratelů a znalců zkamenělin Johanna Jakoba Scheuchzera z let 1732 až 1737 či čtyřsvazkové dílo předchůdce evoluční teorie Jean-Baptiste-René Robineta *De la nature* z roku 1766. Z děl významného francouzského přírodovědce Georges-Louis Leclerc de Buffona jmenujme část proslulého čtrnáctisvazkového díla *Histoire naturelle - Quadrupedes* či osmnáct svazků *Histoire naturelle - Oiseaux* obé z roku 1799. Součástí knihovny je rovněž čtyřdílný tezaurus jednotlivých druhů zvířat s mnoha detailně provedenými rytinami *Locupletissimi rerum naturalium thesauri accurata descriptio* holandského zoologa a farmaceuta Alberta Seby z roku 1734, devět svazků *Dictionnaire raisonné universel d'histoire naturelle* francouzského přírodovědce Jacques-Christophe Valmonta de Bomare, a to ve dvou vydáních - první z roku 1768 a druhé z roku 1868, či slavné populárně naučné osmisvazkové dílo *Le spectacle de la nature* z roku 1762, které vytvořil francouzský kněz a vědec Noël-Antoine Pluche. V rohanské knihovně jsou zastoupena i díla francouzského přírodovědce Bernarda Germain de Lacépède, například čtrnáct svazků přírodovědného pojednání o rybách *Histoire naturelle des poissons* z let 1799 až 1804, čtyřsvazkové dílo o čtyřnohých vejcorodých živočiších a hadech *Histoire naturelle des quadrupedes ovipares, et des serpents* z roku 1799 a kniha o kytovcích *Histoire naturelle des cétacées* z roku 1809.

Matematika je reprezentována holandsky psaným dílem *De beginselen van de algebra of Stelkonst* z roku 1672, jehož autorem je francouzský filozof, matematik a fyzik René Descartes.

Chemie je zastoupena čtyřsvazkovým *Dictionnaire de Chymie* z roku 1778 francouzského chemika Pierre-Joseph Macquera.

Fyzice se věnuje dvoudílný *Essai de physique* holandského fyzika Pieter van Musschenbroeka z roku 1739.

Z oboru geografie jmenujme *Dictionnaire géographique* z roku 1795, jehož autorem je Jean-Baptiste Ladvocat, jenž toto dílo vydal pod jménem De Vosgien či dva svazky *Géographie moderne et universale* z roku 1817 autora abbé Nicolle de La Croix.

Sedmisvazkové přehledové dílo *Dictionnaire universel de medecine, de chirurgie, de chymie, de botanique, d'anatomie, de pharmacie* z let 1746 až 1748 a šestisvazkové dílo *Dictionnaire universel de medecine* z let 1756 až 1768, které sepsal anglický lékař Robert James, reprezentují lékařskou literaturu na Sychrově.

5.16 Botanika, zahradnictví

Zámek Sychrov ve své barokní podobě, v jaké ho roku 1820 zakoupili Rohanové, „*byl obklopen ovocným sadem a malou okrasnou zahradou*“ (Kadlec, [2007?], s. 138). Jak již bylo zmíněno, samotný zámeček byl zcela nedostačující pro významný knížecí rod a totéž jistě platilo pro zámecký park. Proto již roku 1821 kníže Karel z Rohanu vydává dekrety, jimiž: „*svijanskému vrchnímu úřadu nařizuje: 1. Podle zhotoveného plánu založit a osázet velký park*“ (Kadlec, [2007?], s. 142). Největšího rozkvětu dosáhl park ovšem až za knížete Kamila z Rohanu, který mu věnoval osobní pozornost a péči. Kamil z Rohanu byl vášnivý botanik¹⁴ a pod jeho kuratelou (a s pomocí vynikajícího zahradníka Vojtěcha Maška) se stal sychrovský park doslova dobovou perlou: „*Prvořadé snažení knížete Camilla se však nejvíce ubíralo skrze jeho hlavní zálibu, již bylo zahradnictví a botanika (...). Pro lásku k botanice se stal členem České společnosti zahradnické, posléze byl zvolen také prezidentem Společnosti pro zvelebování zahrad*“ (Mžýková, 2009, s. 58). V parku na Sychrově se za časů největšího rozkvětu nacházelo „*přes 100 000 hrnců s rostlinami a květinami*“ (Kadlec, 2008, s. 67), tzv. dům palem, oranžerie a deset skleníků. Knížecí záliba nebyla jen milým osobním hobby v přírodních vědách vzdělaného aristokrata, Kamil z Rohanu dosahoval uznání jak zainteresovaných laiků, tak odborníků. V Sychrovské pamětní knize je zmiňována pravidelná účast na výstavě České společnosti zahradnické v Praze (jejímž zakladatelem a protektorem Kamil z Rohanu byl), kde výpěstky sychrovských skleníků a zahrad vzbuzovaly nelíčený obdiv a nadšení (více viz Pamětní kniha zámku Sychrov 1871 - 1881). Svou chválou poctil roku 1853 sychrovskou flóru i rakouský císař Ferdinand I. Dobrotivý, jenž byl „*velkým milovníkem rostlin, zvláště kvetoucích*“ (Kadlec, 2008, s. 67), a který se při své návštěvě Sychrova nechal provést celým parkem, oranžerií i všemi skleníky. Roku 1877 se od 30. září do 15. října konala v prostorách sychrovského parku výstava ovocných odrůd, kde „*bylo vystaveno na 140 ovocných odrůd - 60 jablek, 60 hrušek, 10 broskví, 10 švestek - a dále 14 odrůd brambor a několik odrůd okurek, dýní, zelí a jiné zeleniny*“ (Kadlec, nepublikováno) a největší úžas vzbudila zimní hruška máslovka, kterou Kamil z Rohanu nechal dovézt z mírnějšího francouzského podnebí a na Sychrově ji s úspěchem aklimatizoval. Bylo již vzpomenu, že zlatým věkem rozkvětu zahrad byla doba, kdy hlavou rodu byl Kamil z Rohanu. Po jeho skonu již pozornost věnovaná botanice poněkud upadla a v Pamětní knize zámku Sychrov se od roku 1893 přestávají objevovat záznamy o účasti na pražské spolkové

¹⁴ Kníže Kamil z Rohanu se nechal s botanickými atlasy i portrétovat na malbě Engelberta Seibertze z roku 1845 (Kadlec, 1996, s. 51).

výstavě i podrobné informace o sychrovských zahradách a parku (Mařátková, 2011, s. 53). Kamilův nástupce Alain z Rohanu “*považoval udržování velkých a vzácných sbírek rostlin ve sklenících za neekonomické a za zbytečný přepych. V roce 1894 byly skleníky zbourány, dokonce se uvažovalo i o odstranění oranžerie (...). Park nedostával potřebnou údržbu, a proto do něj kníže Rohan zakázal přístup*” (Rohanové, 2013, s. 14). Přesto se však v zámecké knihovně dále objevují nové publikace věnující se zahradnictví, pěstování květin, jejich kultivaci a aranžmá. Lze zde dohledat i několik ročníků časopisu *Gartenschönheit*, vydávaného v Berlíně, konkrétně se jedná o ročníky 1920, 1922, 1923, 1925, 1927 a 1929.

Fond sychrovské knihovny obsahuje několik desítek publikací zaměřených na botaniku, a to jak dokumenty obecné povahy, které se zabývají přírodou ze širšího hlediska, tak publikace úzce odborně zaměřené na určování, kultivaci a pěstování rostlinstva. Nalézají se zde svazky ze století osmnáctého, které jsou spíše encyklopedické povahy, devatenáctého, kdy se již začínají objevovat publikace úžeji zaměřené na jednotlivé botanické problémy, a ze století dvacátého, kde se objevují knihy věnované jednotlivým druhům kvetoucích rostlin a také jejich aranžmá. Jedná se především o knihy v jazyce francouzském, německém a anglickém. Samostatný oddíl tvoří publikace věnující se přímo vegetaci při zámku Sychrově. Nalezneme zde dvě vydání publikace o jehličnanech *Coniferen - Sammlung im Hochfürstlich von Rohan'schen Garten zu Sichrow*, první jednosvazkové z roku 1879, druhé dvousvazkové z roku 1888 a dílo o listnatých dřevinách *Laubhölzer, Zierbäume und Sträucher des Hochfürstlich von Rohan'schen Gartens zu Sichrow* z roku 1880. Tyto dokumenty byly vydány v nedalekém Turnově. V Praze byl v roce 1872 vydán přehled sychrovské sbírky orchideí *Orchideen - Sammlung von Sichrov*.

Z publikací 18. století je na místě uvést přehled užitečných rostlin *Abrégé de l'histoire des plantes usuelles* královského lékaře, děkana lékařské fakulty pařížské Sorbonny a významného botanika Pierra-Jeana-Baptisty Chomela z roku 1730, *Mémoires pour servir à l'histoire naturelle des animaux et des plantes* francouzského lékaře, ale též architekta a teoretika umění Clauda Perraulta z roku 1731, dále spis *Hortus nitidissimis omnem per annum superbiens floribus* z roku 1751, jehož autorem je německý botanik a lékař Christoph Jacob Trew, čtyřsvazkové pojednání *De la nature* francouzského přírodovědce a jednoho z tvůrců *Encyklopedie* Jeana-Baptisty-Reného Robineta z roku 1766, detailní obrazovou encyklopedií okrasných dřevin, keřů a ovocných stromů, jež obsahuje podrobné informace v latině,

němčině a francouzštině o květech, listech či semenech jednotlivých rostlin a také informace o jejich pěstování, *Abbildung der inn- und ausländischen Bäume, Stauben, Sträucher* rakouského botanika Franze Johanna Schulze z roku 1792 či velkolepou čtyřadvacetidílnou encyklopedii *Histoire naturelle* francouzského spisovatele, matematika a přírodovědce Georgese-Louise Leclerca de Buffon z roku 1799.

Mezi knihami vydanými v 19. století můžeme zmínit dvě díla, jejichž autor Francois Antoine Rauch byl prvním propagátorem ekologického myšlení ve Francii a také jako první postuloval ideu vlivu odlesňování krajiny na počasí a množství srážek. Jedná se o dvě dvousvazková díla *Harmonie hydro-végétale et météorologique* z roku 1802 a *Régénération de la nature végétale* z roku 1818, dále se v zámecké knihovně nachází spis o ovocnářství *Traité de la culture des arbres fruitiers* roku 1803, jehož autorem je botanik William Forsythe a ilustrátorem rytec Pierre François Tardieu, parkům a zahradám se věnující dílo *Plans des plus beaux jardins pittoresques de France, d'Angleterre et d'Allemagne* z roku 1810 francouzského architekta německého původu Jeana Charlese Kraffta, sedmisvazkové dílo *Le botaniste Cultivateur* z roku 1811, v němž francouzský botanik a agronom Georges Louis Marie Dumont de Courset popisuje vlastnosti téměř devíti tisíc druhů rostlin, dva svazky *A selection of Hexandrian Plants, Belonging to the Natural Orders Amaryllidaceae and Liliaceae* z roku 1831 anglické botanistky Priscilly Susan Bury a s ilustracemi člena slavné anglické umělecké rodiny Roberta Havella mladšího, obrazovou publikací *Endlicher's Paradisus vindobonensis: Abbildungen seltener und schönblühender Pflanzen der Wiener und anderer Gärten und Museen* z let 1844 až 1860 rakouského malíře a litografa Antona Hartingera, jenž se specializoval především na ztvárnění ovoce a květin, specializovanou publikací *Die Eichen Europas und des Orients* z roku 1862 rakouského botanika Karla Georga Theodora Kotschyho. Rakouským domácím dřevinám se věnuje publikace *Plantae lignosae imperii Austriaci: Österreichs Holzpflanzen* z roku 1864 rakouského botanika Aloise Pokorneho a *Deutschlands Laubhölzer im Winter* z roku 1864 rakouského profesora přírodních věd Heinricha Willkomma či ovocnářskou příručku *Deutsche Pomologie* z roku 1883, jenž obsahuje více než tři sta kolorovaných ilustrací a jejímž autorem je německý dendrolog a pomolog Wilhelm Lauche.

Z publikací vydaných ve 20. století je nutno jmenovat tři díla britské zahradní architektky a autorky více než čtyřset zahrad Gertrude Jekyllové, a to *Lilies for English Gardens* z roku 1903, *Flower Decoration in the House* z roku 1907 a též autorčino nejproslulejší dílo *Colour*

in the flower garden z roku 1908. Dílo německého dendrologa Ludwiga Beissnera je zastoupeno knihou o jehličnanech *Handbuch der Nadelholzkunde* z roku 1909, anglický překlad knihy německého botanika Friedricha Meyera *Rock and Water Gardens; their Making and Planting* z roku 1910, tři díly *Die Gartenanlagen Öster[reich]-Ungarns in Wort und Bild* z let 1910, 1913 a 1914, které vydávala Dendrologická společnost pro rozvoj lesnické botaniky a umění zahradnického v Rakousku-Uhersku. Pozornost zaslouží rovněž publikace *Rhododendrons* z roku 1924 britského přírodovědce, zahradníka a výtvarníka specializujícího se na malbu flóry a fauny Johna Guille Millaise. Spis o mrazuvzdorných trvalkách a okrasných keřích *Winterharte Blütenstauden und Sträucher der Neuzeit* pochází z pera německého botanika Karla Foerster z roku 1929 a čtyřsvazková zahradnická příručka vegetačních fází na zahradě *Der Garten und seine Jahreszeiten* z roku 1929 je prací německého botanika Antona Karla Schindlera. Do stejné skupiny patří také *The Complete Book of Gardening* z roku 1934 botanika a zahradníka Johna Couttse či zahradnická příručka *Unsere Gartenzierpflanzen* německého zahradníka Alfreda Lehmana z roku 1937.

5.17 Literatura týkající se myslivosti, lovu, honitby, jezdeckví a kynologie

Velký význam pro aristokracii měly tradiční formy zábavy a současně osobní reprezentace, jako byla jízda na koni, šerm a zvláště myslivost. Tyto činnosti nepředstavovaly pouhou kratochvíli. Pěstováním těchto zálib šlechta udržovala kontinuitu se svými předky a prezentovala svůj tradicionalistický a konzervativní životní postoj (Bezecný, 2005, s. 126). První lovecký výstřel byl významným mezníkem v životě mladého šlechtice, byl jakýmsi až iniciačním činem, kterým jinoch opustil dětství a byl uveden mezi muže¹⁵: “Dne 9. září 1834 se konal (...) hon na zajíce. Zde připravil Jeho Jasnost princ Benjamin z Rohanu královskému princovi Jindřichu vévodovi z Bordeaux, kterému tehdy bylo 15 let, překvapení. Předal mu malou, pěkně zdobenou brokovnici. Před očima Jeho Veličenstva krále a dědečka byla královskému princovi udělána radost a ten si směl pod dohledem Jeho Jasnosti prince

---

¹⁵ “Starší princové se bavili dílem lovem u Ještědu a na Sychrově, dílem jízdou na koni. Ti mladší často lovili na udici v potoce Mohelka” (Pamětní kniha zámku Sychrov).

Benamina z Rohanu poprvé ve svém životě vypálit ránu z brokovnice” (Kadlec, 2007?, s. 148).

Svědectví o důležitosti, jakou přikládali honitbě členové rohanského rodu lze nalézt i v Pamětní knize zámku Sychrov. V zápisu k roku 1849 stojí, že honebním patentem z roku 1786 bylo *“zajištěno vrchnostem výlučné právo lovu uvnitř jejich dominií a sedláci i měšťané zůstávali z provozování lovu úplně vyloučeni, protože lovecká živnost je zcela neslučitelná se spořádanými výdělečnými poměry venkovského lidu“* (Kadlec, 2007, s. 82). Honitba a její provozování zcela jistě ležely rohanskému panstvu velmi na srdci, neboť v Pamětní knize je vzpomenua i změna výše uvedeného zákona a nepříjemné průvodní jevy s ní související. Stav trvající v nezměněné formě po 62 let byl zrušen roku 1848, kdy zrušení poddanství přineslo i vyvázání půdy. Tato půda byla zbavena práva lovu, jež do té doby *“náleželo vrchnostem pouze z vlastnictví poddanosti”* (Kadlec, 2007, s. 82). Tento zákon však provozování lovu dále blíže neupravoval, proto se běžní obyvatelé venkova začali lovu věnovat zcela živelně, přičemž tato lovecká anarchie vedla k ničení lesů a k alarmujícímu úbytku lesní zvěře. Z důvodu ochrany lesů a záchrany zvěře vešel 7. března 1849 v platnost zákon, který právo provozovat lov přiznával pouze majitelům souvislých pozemkových komplexů o výměře nejméně 200 jiter¹⁶ (Kadlec, 2007, s. 82-83). K vlastníkům takové půdní výměry se počítali i sychrovští Rohanové, jejichž velkostatek byl jeden z největších v zemi. Zároveň propachtovávali i honitby obecní (např. Starý Dub, Český Dub, Lomnice a Svijany, viz Kadlec, 2011, s. 68).

Lov byl bezesporu oblíbenou činností členů rohanské rodiny, o čemž svědčí i další zápisy v Pamětní knize zámku Sychrov. Jsou zde pravidelně vzpomínány místní honitby, většinou pořádané u příležitosti návštěvy některé z významných osobností, které poctily Rohany přímo na Sychrově (mimo jiné to byl Karel X., francouzský král v exilu, který v letech 1834 a 1835 Sychrov dvakrát navštívil, jeho vnuk Henri z Bourbonu, vévoda z Bordeaux, arcivévodové rakouští Štěpán a Karel Ferdinand či korunní princ Rudolf, který pobýval na Sychrově roku 1871 a poté roku 1880). Hony se také konaly pouze pro členy bližšího i vzdálenějšího příbuzenstva. Sám Kamil z Rohanu se nemínil vzdát své milované kratochvíle ani v pozdějším věku a aktivně se účastnil honů i po svých osmdesátých narozeninách (Pamětní kniha zámku Sychrov). Jednotlivé významné honitby jsou v Pamětní knize zámku Sychrov

---

¹⁶ *katastrální jitra: jednotka plošné míry v sáhové soustavě (1600 čtverečních sáhů = 5755 m²). Katastrální jitra. In: Terminologický slovník zeměměřičství a katastru nemovitostí [online]. © 2005 - 2015 [cit. 2015-01-30]. Dostupné z: http://www.vugtk.cz/slovník/2036_katastralni-jitra*

popsány s pečlivostí a smyslem pro detail, včetně data konání, výčtu zúčastněných honců (honů se účastnili vznešení muži i ženy), popisu počasí, místa honu a samozřejmě také druhů a počtu ulovené zvěře.

Mezi publikacemi sychrovské knihovny, jenž se věnují tématům uvedeným v názvu kapitoly, nalezneme například tituly *Le parfait Chasseur, pour l'instruction des personnes de qualité ou autres qui aiment la chasse* z roku 1683, jehož autorem je Jacques Espée de Selincourt, *L'Art de monter à cheval* z roku 1735, jenž sepsal Friedrich Wilhelm von Eisenberg a ilustroval rytec Bernard Picart, dále ilustrované koňské lékařství ve slovníkové formě *Dictionnaire raisonné d'hippiatrique, cavalerie, manège et marechalerie* francouzského veterináře Philippa Etienna La Fosse z roku 1776. Dva svazky o umění souboje *Traité de l'art des armes* sepsal roku 1818 vydal šermíř a spisovatel Nicolas Texier de la Boëssiere. Autorem publikace o chovu koní a technice jízdy *Ueber Pferdezuucht, Reitkunst, Wettrennen* z roku 1836 je německý právník, statkář a milovník jezdeckví Alexander von Bally. Satirické dílo o loveckém žargonu *Idiotismus venatorius, das ist Aufrichtiger kleiner Lehrprinz der Jägersprache* z roku 1855 sepsal Ludwig Baekmann, ovšem pod pseudonymem Ludwig Holster. Dostihům se věnující dílo *Beschreibung der vorzüglichsten Pferde-Racen* Gustava Schwarzneckera z roku 1880. Na německé lovné ptactvo se zaměřuje publikace *Unser Auer-, Rackel- und Birkwild* německého ornitologa Adolfa Bernharda Meyera z roku 1887 a zákonné zasazení lovu přibližuje *Das Jagd-Gesetz für das königreich Böhmen* z roku 1908 juristy Josefa Žaluda.

V sychrovské zámecké knihovně nalezneme také soubor litografií z roku 1829 *Douze subjects de chasse au tir* Françoise Greniera de Saint-Martin.

Jak již bylo uvedeno výše, velmi podrobné zprávy o „ušlechtilém myslivectví“ a jednotlivých honech konaných na sychrovském panství v 19. století podává *Gedenkbuch des Schlosses Sichrow*. Podobně však jako u botaniky, také u výše zmíněných loveckých zálib jejich evidence a především detailní popis v Pamětní knize upadá po smrti knížete Kamila z Rohanu. V letech následujících po jeho skonu jsou lovy zmiňovány pouze několika málo slovy jako záležitost pravidelně se opakující a běžná.

5.18 Umění, architektura

Z publikací zámecké knihovny na Sychrově, jež jsou věnovány architektuře, zmiňme dva svazky *Cours d'architecture* francouzského architekta Augustina-Charlese d'Aviler z roku 1710, publikaci *Oeuvres du Sr. D. Marot* z roku 1712 či dílo francouzského architekta a archeologa Juliána Davida Le Roye o řeckých památkách z období antiky *Les ruines des plus beaux monuments de la Grece* z roku 1770. Kniha *Pianta e spaccatò del nuovo teatro d'Imola* z roku 1780 se věnuje dílu italského architekta Cosima Morelliho, oblíbeného architekta Vatikánu. Zmínku zasluží také dvousvazková publikace *Monuments d'architecture et de sculpture en Belgique* z roku 1856 belgického malíře a litografa Francise Stroobanta. Chronologicky přehledný charakter umění středověku a raného novověku má čtyřsvazkové dílo *L'architecture du Vme au XVIIme siècle et les arts qui en dépendent: la sculpture, la peinture murale, la peinture sur verre, la mosaïque, la ferronnerie, etc.* z roku 1858 francouzského kunsthistorika Julese Gailhabauda. Architektuře Bretaně se věnují dvě knihy, a to *La Bretagne et ses monuments* francouzského rytce Jeana Jacquese Potela a *Souvenirs de Bretagne*, jejímž autorem je francouzský malíř Celestin Deshays.

Samostatně uvádíme třisvazkové dílo anglického architekta Josepha Nashe *Mansions of England in the olden time* z let 1839 – 1849, které bylo při práci na návrzích sychrovských interiérů a posléze i jejich provedení, inspirací jak Josefu Pruvotovi, tak Petru Buškovi.

Z děl zabývajících se uměním zmiňme například šestisvazkovou publikaci věnovanou francouzským památkám z pera francouzského archeologa Alexandra Lenoira *Musée des monumens francais* z roku 1800, kolektivní třiačtyřicetisvazkové dílo *Annales du Musée et de l'Ecole moderne des beaux-arts* z roku 1801 či sochařství věnované dílo *Recueil des dessins représentant les sculptures* z roku 1826 jehož autorem je sochař Louis Alexandre Romagnesi.

5.19 Militaria

Šlechta byla od nepaměti úzce vázaná k vojenské službě, například “v roce 1896 tvořila šlechta více jak 28 % důstojnického sboru” (Bezecný, 2005, s. 30). Kamil z Rohanu sám vystudoval vojenskou školu, neboť podmínkou převzetí rohanských statků, kterou mu udělil jeho strýc Viktor Ludvík, bylo stát se rakouským důstojníkem (Mžuková, 2009, s. 55). Toto důrazné přání nebylo Kamilu z Rohanu nijak zatěžko plnit, neboť o vojenskou kariéru jevil živý zájem. Přesto však nakonec, když měl nastoupit jako poručík u pluku knížete Schwarzenberga, se rodina postavila proti této volbě a to s ohledem na nedávné napoleonské války a nejistou budoucnost důstojníka v aktivní službě. Život očekávaného dědice rozsáhlých rodinných majetků byl pro takto riskantní povolání příliš cenným. Kamilova mužná vášeň pro vojenství tedy v budoucnu našla vyjádření již jen v rozšiřování kolekce obrazů, soch, knih i jiných artefaktů, které nějakým způsobem souvisely ať již s rodinnými či cizími slavnými vojevůdci, válečnými hrdiny, válkami a jednotlivými bitvami (Rohan, 1996, s. 6). Svůj nepředstíraný zájem o císařskou armádu a osud jejích členů prokázal také štedrostí, s nímž nešetřil penězi a “ve spojení s vojenskou šlechtou se staral také o postižené vojáky. Sám roku 1855 při otevření Vojenského lázeňského domu založil nadaci pro léčbu deseti nemocných důstojníků” (Mžuková, 2009, s. 57). Jeho nástupce kníže Alain z Rohanu strávil osmnáct let v aktivní vojenské službě, předtím, než v roce 1892 převzal panství po svém prastrýci. Jeho synové se aktivně účastnili bojů první světové války – kníže Alain (v době války se stal hlavou rodu po svém otci, který zemřel 23. února 1914) dobrovolně narukoval ke svému pluku 30. července 2014, princ Karl Anton nejprve dokončil svá studia na gymnáziu a poté v roce 1916 nastoupil jako jednoroční dobrovolník dragounského pluku v Brně (Sychrovská pamětní kniha, 1916).

Literatura vztahující se k vojenství je v zámecké knihovně na Sychrově bohatě zastoupena. Jde o publikace týkající se dějin vojenství a jednotlivých válek, knihy zabývající se vojenskou taktikou, vyznamenáními či životopisy slavných vojevůdců. Jsou zde zahrnuty publikace od století osmnáctého do dvacátého, největší počet publikací však pochází ze století devatenáctého. Publikace jsou v jazyce německém a francouzském.

Zajímavé jsou publikace týkající se řádu Maltézských rytířů. Mezi předky rohanského rodu bylo mnoho významných členů tohoto řádu, sám kníže Kamil z Rohanu byl „čestným bailli

suverénního johanitského řádu“, jeho nástupce Alain z Rohanu byl též čestným rytířem (Pamětní kniha zámku Sychrov, 1892). Součástí sychrovské zámecké knihovny jsou rovněž stanovy tohoto řádu *Codice del sacro militare ordine Gerosolimitano* vydané na Maltě roku 1782, dějiny řádu v publikacích *Il sovrano militare ordine Gerosolimitano di Malta* vydané v Římě roku 1932 a *Der Ritter-Orden des heiligen Johannes von Jerusalem* vydané v Regensburgu v roce 1866 či dokument zabývající se hospitální činností řádu *Armen- und Krankenfürsorge des Souveränen Malteser-Ritterordens* vydaný v Římě roku 1911.

Mezi knihami, které se zabývají válečným řemeslem obecně, historií válek či jednotlivých bitev a vzpomínkami vojevůdců, najdeme v zámecké knihovně například *Histoire militaire* francouzského historika a účastníka válek o španělské dědictví Jeana Rousseta de Missy z roku 1747, devítisvazkové válečné paměti *Mémoires du maréchal duc de Richelieu* z roku 1793, *Réflexions militaires* rakouského generála Louise Joachima de Hohenlohe Waldenburg Bartensteina z roku 1818, osmísvazkové dílo francouzského generála Guillaume-Mathieu Dumase *Précis des événemens militaires*, dále historiografické dílo věnující se španělské válce za nezávislost v letech 1808 až 1814 *Der siebenjährige Krieg auf der Pyrenaischen Halbinsel* z roku 1819, jehož autorem je Franz Xaver Rigel, šestisvazkové *Mémoires militaires et historiques* Jean-Baptiste-Louis de Crossarda z roku 1829, obsáhlé pětisvazkové cestovní zápisky Bedřicha ze Schwarzenbergu *Aus dem Wanderbuche eines verabschiedeten Lanzknechtes* z let 1844 až 1848, práci *Les princes militaires de la maison de France* jejímž autorem je francouzský historik Renée Amédée z roku 1848. Za zmínku stojí rovněž šestisvazkové dílo *Vom Kriege* známého pruského generála Carla Philippa von Clausewitz z roku 1867. Dále třísvazkové dílo *Der Krieg in Italien 1859* z roku 1872, desetisvazkové dílo *Der deutsch-französische Krieg 1870-1871* z let 1874 až 1880 a také *Russland vor und nach dem Kriege* německého historika Julia Wilhelma von Eckardt z roku 1879. Dvacáté století zastupuje publikace *Meine Kriegserinnerungen 1914-1918* slavného německého generála Ericha Ludendorffa z roku 1919.

Umění taktiky a teorii války se věnují například dokumenty *Recherches sur l'art militaire, ou, Essai d'application de la fortification a la tactique* Roberta De Lo-Looz z roku 1766, trojsvazkové dílo *Taktische Thematik für Offiziere aller Waffen* z roku 1857 jehož tvůrcem je

Alexander Kociczka, *Theorie des grossen Krieges* Włodimira Stanisława von Wilczyński z roku 1869 či trojdílná učebnice *Taktik* Maxe von Thyra z roku 1880.

Vojenským řádům se věnuje třísvazková publikace *Der Militär-Maria-Theresien-Orden und seine Mitglieder* Jaromira Hirtenfelda z let 1857 až 1891, historii jednotlivých pluků například *Geschichte des sechsten Dragoner-Regimentes* z roku 1856 či *Geschichte des k. k. Husaren-Regimentes Fürst F. von Lichtenstein* z roku 1882.

Sychrovský fond v sobě zahrnuje i výpravné obrazové publikace jako jsou *Scènes militaires* Albrechta Adama vydané v Paříži roku 1829, *Französische Truppen Uniformen* z let 1854 až 1855 či trojdílné *Costumes civils et militaires de la monarchie française 1200-1820* vydané v Paříži roku 1820.

V knihovně sychrovského zámku nalezneme i specializované vojenské mapy, například devět listů *Hydrographisch[e]. und militärische Karte in Nieder Rhein* z roku 1796, *Nouvelle carte militaire et routière* (4 mapy) z roku 1815, *Carta della guerra in Italia* (7 map) z roku 1909, čtyři svazky map *Précis des événements militaires. Recueil de plans et de cartes* z roku 1801 či *Übersichtskarten aus dem Weltkrieg I - VI* (nedatována).

5.20 Cestopisy

Pro život šlechty v 19. století bylo neoddelitelnou součástí časté cestování, většinou v rámci vojenské či diplomatické služby. Ve vlasti střídala šlechta v průběhu roku pobyt ve městě s pobytem na venkovském sídle. (Bezecný, 2005, s. 104).

Z bohatého fondu cestopisných knih sychrovské zámecké knihovny je na prvním místě nutno zmínit jedenáct svazků monumentálního díla *Description de l'Égypte*, jež bylo vydáno v Paříži roku 1826. Podnětem k vytvoření tohoto zevrubného geografického, historiografického a etnografického popisu bylo Napoleonovo tažení do Egypta v letech 1798 až 1802. Cesty se účastnili krom vojska také geometři, astronomové, matematici, přírodovědci i kartografové, výtvarníci a hudebníci, kteří měli za úkol detailně

zdokumentovat území Egypta. Kompletní dílo je tvořeno osmnácti svazky a postihuje egyptskou historii, geografii, umělecké památky i přírodní poměry (Kleisner, 1999, s. 58). Dílo je i v dnešní době stále cenné, neboť zachycuje řadu historických objektů, které se do současnosti nedochovaly, a poskytuje též podrobný popis dobových reálií.

Dále nelze pominout monumentální osmdesátidílné obecné dějiny cestování *Histoire générale des voyages* z roku 1748, trojdílnou obrazovou publikaci *Voyages pittoresques* z roku 1820 či trojdílný soubor litografií *Égypte, scènes de voyage en Orient* jejichž autorem je malíř Karl Ludwig Libay. Dále zde nalezneme cestopis významného francouzského spisovatele období romantismu François-Reného de Chateaubrianda *Voyages en Amérique* z roku 1834, osmidílný cestopis *Voyage aux sources du Nil* skotského přírodovědce Jamese Bruce, tři šestidílné cestopisy *Voyages de Tavernier en Turquie* Jeana Baptisty Josepha Bretona z roku 1810 popisující cesty do Turecka, čínské cestopisy *Voyage en Chine* Johna Barrowa z roku 1807 a *Voyage en Chine et en Tartarie* lorda George Macartneyho z roku 1804. Dvanáct svazků populární edice z roku 1804 se věnuje objevitelským cestám Jamese Cooka - *Premier voyage de James Cook autour du monde I - IV*, *Second voyage de James Cook autour du monde I - IV* a *Troisième voyage de James Cook autour du monde I - IV*.

Kamil z Rohanu s železnou pravidelností trávil každý květen v Karlových Varech a během léta odjížděl do rakouských lázní Gastein. V souvislosti s těmito lázeňskými pobyty můžeme v knihovně sychrovského zámku objevit několik publikací věnovaných Karlovým Varům, knihu *Bad Wartenberg auf Groß-Skal und seine Umgebung*, která pojednává o Sychrovu blízkých lázních Sedmihorky či publikaci *Die Mineralquellen zu Libverda* lékaře Franze Ambrosia Reusse, týkající se rovněž nedalekých lázních Libverda.

5.21 Mapy

V knihovně zámku Sychov se dochovala bohatá sbírka map a plánů, jde o fond čítající téměř dvě stě exemplářů (Mašek, 2009, s. 214). Jedná se o mapy celé Evropy a jednotlivých evropských i mimoevropských zemí. Z evropských států je pochopitelně nejvíce map

věnováno Francii, poté Německu a Rakousku, dále Itálii, zemím jižních Slovanů, Čechám a Moravě, Polsku či Rusku. Soubor map týkajících se francouzského území obsahuje desítky exemplářů, například dvě nedatované mapy Francie *Tableau générale de la France* či *Carte de l'Empire Francois*, a v našich zemích nezvyklou geometrickou mapu Bretaně *Carte géométrique de la province de Bretagne* z roku 1771. Německé země zachycuje *General und Postkarte Deutschland* (Wien, 1827), *Österreich, Generalkarte* (Wien, 1843) či obsáhlý soubor 22 map *General-karte der österreichischen Monarchie* z roku 1856. Významně jsou zastoupeny mapy Maďarska, například *Mappa generalis regni Hungariae* (1830 - 1840), *Mappa gen[eralis] regni Hungariae* (1806) či mapa německého geografa a kartografa Johanna Homanna *Tabula Hungariae*. Z map ostatních zemí stojí za zmínku *Karte von Italien* z roku 1788, *Carte d'Espagne et de Portugal* z roku 1808, mapa evropské části Ruska *Carte de la partie Européenne de l'Empire de Russie* z roku 1809 či mapa Řecka *Carte de la Grece* z roku 1791. Zemím jižních Slovanů je věnován velký soubor 54 map *General Karte von Bosnien, Herzegovien, Serbien* z roku 1816 a starší mapa *Carte de la Servie, de la Bosnie et Illirie* z roku 1810. Jedna mapa je věnována Nizozemí.

České země zachycují například mapy *General Karte vom Königreich Böhmen* českého geodeta a kartografa Karla Kořistky, soubor dvaceti map *Carte geogr[aphique] et militaire de la partie de la Saxe et de la Boheme* z roku 1778. Kartografické tvorbě se poněkud vymyká rozsáhlé deskriptivní geografické dílo *Topographie des Königreichs Böhmen* piaristy Jaroslava Schallera¹⁷ z roku 1790. Jedná se o první takto detailní popis Českých zemí.

V zámecké knihovně na Sychrově nalezneme i dobře známý soubor 25 map *Mapa geographica regni Bohemiae in duodecim circulos divisae* z roku 1722, jehož autorem je Jan Kryštof Müller. Díly mapy lze sestavit do obdélníku, o rozměrech jsou 2822 x 2403 mm. V rozích je výzdoba vyrytá podle předloh českého malíře Václava Vavřince Reinera. Tato titánská práce se stala podkladem pro další kartografická díla příštích staletí a je rozměrově největší historickou mapou Čech¹⁸.

Asii zachycuje pětidílná mapa z roku 1796 *Carte d'Asie* a Blízký východ *Karte von Egypten* (podle poznámky zakoupená roku 1882), *Carte de la plus grand partie de la Turquie* z roku 1811 či *Carte de la Phenicie* z roku 1787. Africká pobřeží zachycuje nedatovaná mapa *Carte*

---

¹⁷ V digitalizované podobě možno nalézt na <http://katedry.fp.tul.cz/khi/schaller/index.html>

¹⁸ <http://mapy.vugtk.cz/muller/index.php?rs=2>

des côtes d’Affrique. „Nový svět“ dokumentují mapy *Carte du Sud Amerique* a *Carte de Nord de l’Amérique* z roku 1788.

Volné moře a oceány přibližuje mapa *Atlantic or Western Ocean*, která byla vydána v Londýně roku 1777 a soubor čtyř map *Carte de la Mer Rouge*, *Carte de la Mer Caspienne*, *Carte de la Mer Méditerranée*, *Carte de l’Ocean Atlantique* z roku 1787.

Dvě mapy *Carte generale du voyage de Cook* a *Carte de la route de Magellan* z roku 1787 přibližují objevitelské cesty mořeplavce a objevitele Jamese Cooka a portugalského mořeplavce Fernãa de Magalhãese.

Současní sychrovské knihovny jsou samozřejmě i kartografické atlasy, za všechny lze uvést například *Atlas der neuesten Geographie* z roku 1825.

Z městských plánů je pravděpodobně nejvýznamnější a nejužívanější *Plan der K. K. Haupt- und Residenzstadt Wien* z roku 1847.

Z regionálního hlediska má hodnotu plán *Gablonz a. N. und die Reichenberg-Gablonzer Bahn* Franze Steckera, který byl vydán roku 1910.

5.22 Filozofie

Filozofii prezentují v sychrovské knižní sbírce například díla francouzského filozofa a spisovatele Charles-Louise de Montesquieu, a to dvanáctisvazkové sebrané spisy *Oeuvres de Montesquieu* z roku 1796, dále jeho úvahy *Considerations* z roku 1771, posmrtně vydaná díla *Oeuvres posthumes de Montesquieu* z roku 1798 či jeho pravděpodobně nejproslulejší spis *O duchu zákonů* v pětisvazkové edici *De l’esprit des lois* z roku 1816. Chybět pochopitelně nesmějí ani dva svazky *Esejí* zakladatele tohoto žánru a renesančního myslitele Michela de Montaigne ve vydání z roku 1859 či filozofické a teologické dílo *Myšlenky - Pensées* matematika, fyzika a teologa Blaise Pascala z roku 1861. Z publikací 20. století jmenujme komparativní dílo německého filozofa a nositele Nobelovy ceny Rudolfa Christopha Euckena *Die Lebensanschauungen der grosser Denker* z roku 1917, dále nejproslulejší dílo německého

filozofa Oswalda Spenglera *Zánik Západu - Der Untergang des Abendlandes* z roku 1920, *Das Reisetagebuch eines Philosophen* německého filozofa šlechtického původu Hermanna Keyserlinga z roku 1920, dále publikaci německého spisovatele židovského původu Alexandra Moskovského *Einstein, Einblicke in seine Gedankenwelt* z roku 1921, jenž se pokouší zpřístupnit objevy Alberta Einsteina běžnému čtenáři, spis ruského existencialistického filozofa židovského původu Lva Isakoviče Šestova *Potestas Clavium oder die Schlüsselgewalt* z roku 1926, dílo *Zwischen Mensch und Wirtschaft* německého filozofa Leopolda Zieglera z roku 1927 či dílo zastánce pan-evropské myšlenky a rakouského šlechtice Richarda Coudenhove-Kalergi *Held oder Heiliger* z roku 1927.

Pravoslav Kneidl uvádí ve své stati o zámecké knihovně na Sychrově chybné tvrzení o absenci děl Voltairových v této sbírce (Kneidl, 1960, s. 10). Francouzský osvícenský filozof François Marie Arouet, známý pod jménem Voltaire, je v sychrovské knihovně zastoupen řadou spisů, z nichž jmenujme například *Collection complete des oeuvres de Mr. de Voltaire* z let 1768 až 1777, dále historické práce *Siècle de Louis XIV.* z roku 1774, *Histoire de Charles XII.* z roku 1802, *Siècles de Louis XIV. et de Louis XV.* z roku 1803 či *Lettres de quelques juifs allemands et polonais* z roku 1776.

Nalezneme zde i Voltairovy knihy prozaické.

Voltairovým dílem se zabývá i šestisvazková teoretická práce *Histoire litteraire de Voltaire* z roku 1780, jejímž autorem je francouzský novinář a esejista Jean-Pierre-Louis de Luchet.

5.23 Křesťanská a duchovně zaměřená literatura

Tato podkapitola je věnována těm knihám, které svou orientací patří do skupiny knih s náboženskou či duchovní tematikou.

Na počátku je třeba zdůraznit, že mnoho knih tohoto typu, které jsou dnes součástí knihovny zámecké, patřilo za rohanských majitelů Sychrova do místní knihovny farní. V zámecké knihovně nejsou v současnosti tyto knihy nijak odděleny, separaci farní knihovny umožní teprve podrobný provenienční průzkum fondu. Přehled fondu farní knihovny podává již zmíněný katalog sychrovské farní knihovny z roku 1959.

Jak již bylo vzpomenuo dříve, soubor bývalé farní knihovny obsahuje především breviáře, knihy žalmů, konsistoriály biskupství litoměřického, knihy duchovních cvičení a životopisy papežů či katolických světců. Většina dokumentů bývalé farní knihovny pochází z 19. století. Tomu se vymyká kompendium florilegií z klasické a patristické literatury *Flores doctorum pene omnium, tam Graecorum, quam Latinorum, qui tum in theologia, tum in philosophia hactenus claruerunt* františkánského řeholníka Thomase de Hibernia z roku 1746; v této knize je dobře čitelný provenienční vpisek “*Od pana Doškaře darem obdržel P. Ignác Češka Sychrov*”.

Z fondu bývalé farní knihovny je na místě vyzdvihnout knihy s husovskou tematikou – román *Die Fackel des Hus*, vydaný roku 1929, jehož autor Hans Karl Strobl se za 2. světové války zcela ztotožnil s nacistickou ideologií a vykonával funkci zemského vedoucího Říšské komory spisovatelů ve Vídni, a knihu historika Josefa Schindlera *Johannes Hus* z roku 1872. Jako informační pramen je cenný trojdílný rukopis *Liber memorabilium Capellae arcis Sichrov*, jejíž první díl zachycuje období od roku 1862 do roku 1867, druhý díl léta 1868 až 1890, a třetí díl léta 1891 až 1950.

Knihy z bývalé farní knihovny jsou označeny razítkem: *Ex Bibliotheca Capellaniae Sichrov*. V některých z nich jsou navíc rukopisné poznámky, nejčastěji “*Z mé knihovny*” s podpisy “*P. Ignác Češka*”. či “*P. A. Faltýnek*”. Páter Ignác Josef Češka byl sychrovským zámeckým kaplanem od roku 1916 do roku 1934. Původně byl řeholníkem cisterciáckého kláštera ve Vyšším Brodě a spravoval řádové farnosti. Po uzdravení z vážné nemoci, která ho na delší dobu vyřadila z církevní správy, nenašel žádné volné místo ve správě řádu a přijal místo na Sychrově. Posledním sychrovským zámeckým kaplanem byl Antonín Faltýnek od roku 1934 pravděpodobně do roku 1950. Poslední rok jeho duchovní služby na Sychrově je nejistý, avšak dá se na něj usuzovat z posledního zápisu v Pamětní knize zámecké kaple na Sychrově (Rejha, 2013, s. 183).

V době, kdy se Karel Alain Gabriel z Rohanu usadil na území rakouské monarchie, byl jeho rod katolického vyznání. Přestože jeden z nejvýznamnějších rohanských předků Jindřich II., vévoda z Rohanu-Gié, byl slavným hugenotským vůdcem, Rohanové jiných rodových linií se přiklonili ke katolické církvi a z jejich řad vzešli dokonce čtyři francouzští kardinálové - Armand Gaston z Rohan-Soubise, František Armand z Rohan-Soubise, Ludvík Konstantin z Rohan-Guémené a Ludvík René z Rohan-Guémené (Rohanové, 2013, s. 6).

Přirozenou součástí původního sychrovského zámku, který Rohanové odkoupili od Valdštejnů roku 1820, byla i zámecká kaple. Tato kaple byla postavena za vlády Heleny Lamotte z Frintropu, jejíž rod vlastnil Sychrov ještě před Valdštejny, a vysvěcena byla 8. září 1693 na svátek Narození Panny Marie. Již roku 1834 ji Karel z Rohanu dal renovovat v rámci klasicistní přestavby zámku. Ve stylu romantické gotiky ji nechal přebudovat Kamil z Rohanu; základní kámen ke stavbě nové kaple byl položen 3. května roku 1856, dokončena byla roku 1862 (Kadlec, 2008, s. 73 a 2009, s. 98).

V Pamětní knize zámku Sychrov je rod Rohanů cíleně prezentován tak, že *“byl vždy nekonečně oddán boží církvi”* (Kadlec, 2009, s. 98). V tomto rukopisu je detailně zachycena přestavba sychrovské zámecké kaple i její elegantní výzdoba. Velmi cenný, z hlediska vztahů Rohanů k místnímu českému obyvatelstvu, je zápis týkající se veřejné bohoslužby, která se konala v zámecké kapli při příležitosti dokončení její přestavby dne 7. září 1862. Po výčtu vznešených hostů, kteří se slavnosti účastnili, následuje popis církevního obřadu: *“Během svěcení panovalo v domě božím povznášející hluboké ticho. Teprve potom, co pan pontifikant v kapli před hustě namačkaným lidem česky pronesl k Jeho Jasnosti ráznou promluvu a když vlastibořický pan farář P. Johann Hruška vystoupil na kazatelnu, rozezněly se v kapli melodické tóny nových varhan písní: “Otče náš, milý Pane” ke vzývání Ducha svatého. Pak následovalo důstojné kázání rovněž v české řeči”* (Kadlec, 2009, s. 104). Z tohoto zápisu je jasně patrná pozoruhodná volba českého jazyka pro kázání při této významné příležitosti. Slavnostní bohoslužba byla totiž určena nejen pro majitele zámku a panství, ale i pro místní lid.

V Pamětní knize je také zachycena pravidelná účast sychrovských pánů na slavnostních bohoslužbách (slavnost Božího Těla, přímo k sychrovské kapli vázaný svátek Narození Panny Marie, slavnostní bohoslužby u příležitosti svátku a narozenin císařského Veličenstva aj.). Běžné ranní bohoslužby jsou zmiňovány pouze při příležitosti významných návštěv na zámku Sychrov, například při Rohany nesmírně ceněném pobytu sesazeného francouzského krále Karla X. či při návštěvě bývalého rakouského císaře Ferdinanda I. Při těchto návštěvách bývaly bohoslužby konány ráno, buď v osm nebo v devět hodin.

Dokumentem, kterého si Rohanové velice vážili, je francouzský misál *Missel Romain*. V Pamětní knize zámku Sychrov je k roku 1865 možno nalézt zápis: *“Její Veličenstvo císařovna vdova Karolina Augusta nejmilostivěji z úcty věnovala Jeho Jasnosti našemu*

nejmilostivějšímu panu knížeti Kamilu z Rohanu skvostně svázanou a knížecím rohanským znakem opatřenou mešní knihu ve francouzském překladu a připojila příslušné nejmilostivější věnování vlastní rukou” (Kadlec, 2011, s. 84). Na kožených deskách misálu však čteme zlatě provedený nápis: “Donné par S[a]: M[ajesté]: L’Impératrice Maria Anna 14. Février 1865 au Prince Camille de Rohan”. Na předsádce je podpis “Marie Anne Impératrice d’Autriche”, pod ním následuje vpisek “L’Impératrice a signé par sa signature autographe, Prague a 6 avril 1865 Prince Camille de Rohan”. Pisatel Pamětní knihy si pravděpodobně spletl manželku císaře Františka I. Karolínu Augustu Bavorskou s chotí císaře Ferdinanda Dobrotivého Marií Annou Savojskou.

Mezi publikacemi s religiozní tematikou se v sychrovské knihovně nacházejí jak díla žánru naučného, tak biografického či díla beletristická. Mezi autory se objevují zejména osobnosti spojené s francouzským “starým režimem” a aristokratickými kruhy. Některá díla, jako např. Chateaubriandova epopěj *Duch křesťanství - Génie du christianisme*, jsou zde ve vícero vydáních.

Z církevní historie lze zmínit jedenáct dílů *Histoire de l’église* z roku 1740 abbé François-Timoléona de Choisy

Tematicky zaujmou čtyři díly kritických dějin španělské inkvizice *Histoire critique de l’inquisition d’Espagne* španělského duchovního Juana Antonia Llorente z roku 1817.

Ze životopisů jmenujme například životopis polského jezuita *La Vie du B. Stanislas Kostka, novice de la Compagnie de Jésus* z roku 1712, dále *La vie de St. Louis de Gonzague* z pera současníka zmíněného světce Virgilia Ceparí z roku 1788, práci francouzského historika Charlese Reného de Montalemberta *Histoire de Sainte Elisabeth* z roku 1836 či životopis francouzského dominikána Henriho Lacordaira *Le père Lacordaire* z pera Maxima de Montrond z roku 1865.

Homiletiku reprezentují sbírky kázání, mezi nimi například čtyřdílná postila francouzského jezuita *Sermons du pere Bourdalouë, de la Compagnie de Jesus* z roku 1713 a *Exhortations et instructions chrétiennes* z roku 1784 téhož autora či patnáctisvazkové *Sermons de Massillon* z roku 1818.

Zmiňme i obrazovou publikaci *Ceremonies et costumes religieuses* z roku 1723 francouzského rytce Bernarda Picarta, v jejích čtyřech svazcích se autor pokusil zachytit jednotlivá světová náboženství či kultury a jejich rituály.

Ze starých tisků vydaných do roku 1800 lze uvést především slavný spis augustiniána Tomáše Kempenského *O následování Krista – L'imitation de Jesus-Christ* v neméně slavném francouzském překladu Pierra Corneille z roku 1684 a dvě vydání *Histoire du vieux et du nouveau testament représentés par des figures et des explications édifiantes tirées des saints Pères* Nicolase Fontaina z roku 1675 a 1697, desetidílné dílo historika Isaac-Joseph Berruyera *Histoire du peuple de Dieu* z roku 1742, dvousvazkové dílo *Les souffrances de notre seigneur Jesus Christ* portugalského augustiniána Thomáse de Jesus z roku 1761, dále soubor rozjímání *L'ame unie a Jesus Christ* hraběnky Anne Poncet de La Rivière Carcado, naučný spis *La morale de Jesus-Christ et des apôtres* z roku 1790 či obsáhlé dílo anglického hagiografa Albana Butlera *Vies des peres, des martyrs et des autres principaux saints* ve dvanáctisvazkovém francouzském překladu z let 1792 až 1797.

Z děl 19. století jsou tematicky velice zajímavé dějiny islámu anglického historika Charlese Millse *Histoire du Mahométisme* z roku 1825. Dále se v zámecké knihovně nacházejí například *Considération sur la passion de Notre Seigneur Jésus-Christ* kardinála francouzské restaurace Césara-Guillauma La Luzerne z roku 1803, již zmiňovaná pětídílná historická epopej velebící křesťanské ideály a ctnosti *Génie du christianisme* autora François-Augusta-Reného de Chateaubriand z roku 1816 a v dalším trojdílném vydání z roku 1847, trojdílný kompilát přednášek *Défense du christianisme* člena Académie française a dvorního kazatele Ludvíka XVIII. Denise-Antoina-Luca Frayssinouse z roku 1825 a šestidílný kompilát z děl francouzského teologa a moralisty François de Salignac de La Mothe-Fénelon *Le Christianisme* z roku 1835. S posledně zmíněným autorem souvisí i proslulý Jacques-Bénigne Bossuet, jehož díla uchovává sychrovská zámecká knihovna. Z jeho děl stojí za zmínku sbírka pohřebních kázání *Recueil des oraisons funébres* a také sedmnáctisvazkový výběr z jeho děl *Oeuvres choisies de Bossuet* z roku 1821. Německy psanou religiozní literaturu reprezentují *Katholische Kirche und christlicher Staat in ihrer geschichtlichen Entwicklung und in Beziehung auf die Fragen der Gegenwart* německého kardinála a církevního historika Josepha Hergenröthera z roku 1872, proslulá a nesmírně populární vidění stigmatizované mystičky Anny Kathariny Emmerichové *Das arme Leben und bittere Leiden unseres Herrn Jesu Christi* z roku 1892, dále srovnávací studie německo-amerického filozofa Paula Cara

Das Evangelium des Buddha z roku 1919 či studie *Macht und Geheimnis der Jesuiten* z roku 1929, jejímž autorem je rakouský historik René Fülöp-Miller. Dílem, jenž přináší zcela nový prvek do souboru duchovně zaměřených děl v rohanské knihovně, je obsáhlá historická práce německého spisovatele židovského původu o dějinách západoevropského ateismu Fritze Mauthnera *Der Atheismus und seine Geschichte in Abendlande* z roku 1920. V dílech dvacátého století již nalezneme náznak zájmu i o díla méně tradiční, komparativní a svobodomyšlná, představují však spíše výjimku v jinak pravověrně římskokatolickém zaměření většiny děl.

5.24 Jazykověda, slovníky, teorie literatury

Teorii jazyka a filologii reprezentují čtyři svazky *Nouveaux synonymes françois* žurnalisty a jazykovědce Pierre-Joseph-André Roubauda z roku 1786.

Dále díla slovníková, jako jsou výkladové slovníky *Nouveau dictionnaire de la langue françoise* z roku 1818, *Dictionnaire des proverbes francais* z roku 1821, *Dictionnaire de poche de la langue francaise* z roku 1828, či *Petit dictionnaire de la Langue Francaise* Theodora Soulice z roku 1840. Překladové slovníky, jako například francouzsko-německé *Nouveau dictionnaire allemand-français et français-allemand* z roku 1789 či čtyřsvazkový *Dictionnaire complét des langues francaises et allemande* z let 1842 až 1844, *Schul und Reise Taschen-Wörterbuch der deutschen und ungarischen Sprache* z roku 1880 nebo česko-německý *Neues Taschenwörterbuch der böhmischer und deutscher Sprache* z roku 1879, jehož autorem je český archivář a jazykovědec Josef Rank. Jak vidno z uvedeného přehledu také v jazykovědné sekci převládaly publikace věnované francouzskému jazyku, k němuž měli Rohanové přirozeně nejbliže.

Z literárních dějin a teorie uvedme čtyřsvazkové dílo *Le Traité des études ou De la manière d'enseigner et d'étudier les Belles-lettres* francouzského historika a pedagoga Charlese Rollina z roku 1732 či dílo brněnského historika a literárního vědce Paula Strzemchy-Kirsche *Geschichte der deutschen national Literatur* z roku 1877.

5.25 Krásná literatura – beletrie, poezie, drama

Bohumír Lífka a Zdeněk Wirth uvádějí v publikaci *Knihovny státních hradů a zámků* z roku 1954, že knihovna na Sychrově patří vznikem i náplní kultuře období romantismu. Zatímco založení knihovny do éry romantismu vsutku spadá, s tematickou strukturou jejího fondu to již tak jednoznačné není. Mnoho děl odborné literatury bylo vydáno ve starším či naopak novějším období. Ani fond beletrie a dramatu není složen pouze a výhradně z děl autorů romantismu.

5.25.1 Antická literatura

Fond antické literatury odpovídá svou tematickou strukturou obdobným zámeckým knihovnám v evropských zemích. Deset svazků *Oeuvres de Ciceron* z roku 1670, pětidílné *Des P. Ovidius Naso sämtliche Werke* z roku 1805, londýnské vydání *Ovid's Metamorphoses: translated into english verse by various authors* z roku 1818, *Comedie de Plaute* z roku 1683, dva svazky francouzského překladu *Aeneidy* z roku 1804 Publia Vergilia Mara (v katalogu chybně uveden jako Naso).

5.25.2 Anglická literatura

Epická poéma *Paradise Lost* a její pokračování *Paradise Regained* Johna Milтона patří nejen ke klasickým dílům anglické barokní literatury, ale také k nejfrekventovanějším anglickým knihám v evropských zámeckých knihovnách. Na Sychrově se Miltonův epos dochoval ve vydání z roku 1823.

K autorům 18. století se řadí anglický novelista a básník irského původu Oliver Goldsmith, jehož sebrané spisy v šesti svazcích z roku 1809 patří k sychrovskému knižnímu fondu.

K nejhojněji zastoupeným anglickým autorům, nejen na Sychrově, ale opět obecně v evropských šlechtických knihovnách, patří sir Walter Scott. Vliv Scottových románů na formování romantického hnutí byl obrovský (Wainwright, 1997, s. 34). Počet svazků díla Waltera Scotta v zámecké knihovně na Sychrově přesahuje sto kusů, zastoupena jsou mezi nimi díla prozaická i poetická Sychrovské exempláře Scottových knih jsou tištěny jednak

v anglickém originále a jednak ve francouzských překladech. Francouzské překlady na Sychrově jsou svým vydáním starší než exempláře anglických originálů, jedná se přitom jak o jednotlivé knihy v různých vydáních, tak o ucelené soubory. Francouzské překlady Scottových děl pocházejí z let 1820 až 1832. Scottova díla v anglickém jazyce se v sychrovské knihovně vyskytují v ucelených kompletech v edicích z let 1841 až 1863. Dalším nezbytným zástupcem evropského romantismu ve šlechtických, ale i měšťanských knihovnách byl George Gordon Byron. Na Sychrově se dochovaly jeho sebrané spisy v pěti svazcích *The works of lord Byron* z roku 1842.

Z dalších anglických autorů, jejichž mnohá díla jsou v sychrovské knihovně zastoupena, jmenujme například básníka a novelistu Horace Smithe.

V sychrovské knihovně nalezneme také „zakladatelské falzum“ skotské literatury *Ossianovy zpěvy*, a to v trojdílném německém překladu z roku 1827 a v angličtině z roku 1847.

5.25.3 Francouzská literatura

Z francouzské beletrie vydané do roku 1800 možno uvést čtyřsvazkové dílo *Faramond ou l'Histoire de France* z roku 1664 romanopisce a dramatika Gautiera de La Calprenède.

Několika desítkami svazků jsou v sychrovské knihovně zastoupena díla hraběnky Stephanie-Felicite de Genlis, jež byla vychovatelkou dětí vévody orleánského, a psala pro ně romány a naučná pojednání, jimiž ilustrovala lekce z historie a morálky.

Na tomto místě dlužno uvést již zmiňované prozaické dílo Voltairovo *Romans et contes de Voltaire* z roku 1854.

Z nejhojněji zastoupených francouzských autorů je třeba zmínit představitele francouzského romantismu Victora Huga, Alexandra Dumase staršího či autora dobrodružných románů na pokračování Eugena Sue, dále autora dobrodružných a milostných románů Xaviera de Montepin, autora pomezí romantismu a realismu Alfreda de Musset, prozaičku George Sand, představitele kritického realismu Honore de Balzaca či naturalistu Emila Zolu.

Součástí sychrovské knižní sbírky je také objemná děvĕtatřicetisvazková antologie *Voyages imaginaires, songes, visions et romans cabalistiques* z let 1787 až 1805, jejímž tvůrcem je Charles Georges Thomas Garnier. Toto dílo obsahuje sedmdesát jeden vybraný text, mezi jinými například *Robinsona Crusoe* Daniela Defoea či Swiftovy *Gulliverovy cesty*.

5.25.4 Německá literatura

V zámecké knihovně na Sychrově nalezneme dvacetšest dílů *Sämtliche Werke* Friedricha Schillera z let 1816 až 1817, dále romány německého autora historických románů Carla Franze van der Velde, beletristická díla duchovního a pedagoga Heinricha Zschokke, jedenáctisvazkový komplet *Oeuvres complètes de E. T. A. Hoffmann* v edici z let 1830 až 1832 či *Das Niebelungenlied* ve vydání z roku 1854.

5.25.5 Ruská literatura

Ruští autoři jsou v zámecké knihovně na Sychrově zastoupeni dílem Lva Nikolajeviče Tolstého, a to třemi nedatovanými svazky jeho nejslavnějšího díla *Vojna a mír - La guerre et la paix* a novelou *Krotkaia* Fjodora Michailoviče Dostojevského z roku 1886.

5.25.6 Španělská literatura

Z děl španělských nalezneme v zámecké knihovně na Sychrově šest svazků proslulého románu Miguela de Cervantese Don Quijote *Histoire de l'admirable Don Quichote de la Manche* z roku 1793.

5.25.7 Americká literatura

Z děl amerických autorů lze zmínit německý překlad světoznámé knihy *Chaloupka strýčka Toma* spisovatelky Harriet Beecher-Stoweové z roku 1853 či čtyřicet devět svazků *Oeuvres complètes* z roku 1824 amerického autora historicko-dobrodružných románů Jamese Fenimora Coopera.

5.25.8 Literatura Asie

Písemnictví Asie reprezentuje sedm svazků *Gesammelte Werke* bengálského básníka, prozaika a filozofa Rabíndranátha Thákura (v katalogu uveden v tehdy běžnějším anglickém přepisu jako Tagore) z roku 1921.

5.25.9 Drama

Součástí sychrovského zámku byla také divadelní budova. Pamětní kniha zámku Sychrov v zápise k roku 1833 dokládá přestavbu a rozšiřování zámku: “*Západní zadní fronta, kde se dříve nacházela jídelna, byla na jihovýchodě značně zvětšena přístavbou Berthina zámku, a na severovýchodě stavbou divadelní budovy*” (Kadlec, [2007], s. 147). Není doloženo, že by divadelní budova kdy sloužila veřejným představením, byla pouze soukromým prostorem knížecí rodiny, kde se odehrávala čistě amatérská představení, například při příležitostech rodinných oslav. Divadelní scénáře, které jsou součástí knihovny zámku Sychrov, tak mohly sloužit k nácviku amatérských představení, v nichž mohli hrát sami členové knížecího rodu analogicky k jiným šlechtickým amatérským „souborům“. Většinou však tištěné scénáře sloužily k tiché či hlasité četbě.

Z teoretických prací týkajících se dramatu možno uvést *Histoire générale de l'art dramatique: suivie d'un essai littéraire sur Molière et du poème dramatique d'Halidon-Hill* Waltera Scotta z roku 1828.

Samotná dramata jsou v sychrovské knihovně zastoupena především výpravnými výbory “*chefs d'oeuvre*”, které se týkají divadla anglického, španělského, portugalského, polského, ruského, švédského, německého, italského a holandského. Všechny výbory byly vydány v letech 1821 až 1823.

Dílo Williama Shakespearea je v knihovně přítomno jako dvacetisvazkový komplet *Shakespeare traduit de l'Anglois* z let 1776 až 1782.

Tematicky s předchozí antologií koreluje i soubor ilustrací k Shakespearovým hrám německého malíře Moritze Retsche *Outlines to Shakespeare* z let 1828 až 1842.

V sychrovské zámecké knihovně jsou uloženy také komplety děl jednotlivých významných dramatiků, například *Oeuvres de Jean Racine* z roku 1768, pětisvazkové *Oeuvres dramatiques* Friedricha Schillera z roku 1821, *Chefs d'oeuvres de Pierra Corneille* z roku 1846 či *Dramatische Meisterwerke* Heinricha von Kleista z roku 1860.

5.26 Libreta

V sychrovské zámecké knihovně nalezneme i několik operních libret, například dvě díla Richarda Wagnera *Der Ring des Niebelungen* a *Tristan a Isolda*, *Manon Lescaut* Julese Masseneta či *Salome* Richarda Strausse. Ve všech případech se jedná o nedatované edice.

5.27 Pohádky, pověsti, bajky

V zámecké knihovně na Sychrově se nachází také jednačtyřicetisvazkové dílo *Le cabinet des fées ou collection choisie des contes des fées* ve vydání z let 1785 až 1789, jež je kompilátem pohádek, pověstí a příběhů více než čtyřiceti vypravěčů, jež do jedné sbírky shromáždil Charles-Joseph de Mayer či dvě vydání *Bajek* Jeana de La Fontaine z roku 1796 a 1803.

6 Srovnání zámecké knihovny na Sychrově se zámeckými knihovnami Bečov a Boskovice

Tato kapitola bude věnována srovnání vývoje a fondu zámecké knihovny na Sychrově se dvěma jinými zámeckými knihovnami, a to knihovnou zámku Bečov nad Teplou a knihovnou zámku Boskovice. Pro srovnání byly vybrány právě tyto knihovny, neboť v obou případech pocházeli majitelé srovnávaných zámeckých knihoven z francouzsky hovořících oblastí - rod Beaufort-Spontin pocházel z Belgie, rod Mensdorff-Pouilly z Lotrinska - a oba rody se na počátku 19. století usadili v rakouských zemích a získali zde inkolát.

Velice stručně bude pojednáno o historii obou sídel a jejich majitelích. Pozornost bude věnována především srovnání jednotlivých knižních fondů z hlediska jazykového a tematického.

6.1 Knihovna zámku Bečov nad Teplou

Původní hrad Bečov byl postaven na počátku 13. století, v 18. století byl přistaven tzv. nový, neboli dolní zámek. Sídlo měnilo v průběhu času své majitele, z nichž posledním byl rod Beaufort-Spontin.

Rod Beaufortů pochází z belgického Namuru, kde na počátku 11. století vlastnil hrabství Beaufort. Příslušníci jedné ze čtyř větví tohoto rodu, větve Beaufort-Spontin, působili od 18. století v rakouských službách. Zámek Bečov získal Friedrich August von Beaufort-Spontin v roce 1813 a Beaufortové zde zůstali až do roku 1945.

Bečovská knihovna uchovává 17.634 svazků, z toho téměř 50 rukopisů, dva tisíce starých tisků a 15 tisíc knih z 19. století a první poloviny 20. století.

První beaufortský majitel panství Friedrich August sebou do Čech přivezl i knižní sbírku, která pocházela ještě z belgických sídel rodu. Největší kvantitativní rozvoj zaznamenala knihovna v první polovině 20. století díky poslednímu majiteli Bečova Heinrichu Beaufortovi a jeho choti Marii Silva-Tarouca, neboť ta připojila k bečovské knihovně knižní sbírku ze zámku Průhonice. Počet knih ze zámku Průhonice je odhadován na několik set většinou německých, anglických a z menší části francouzských knih z 19. a 20. století. Bečovskou knihovnu obohatila i princezna Melanie Ernestina de Ligne, choť Friedricha Georga z Beaufortu, jež zdělila po svém otci a prarodičích velkou sbírku francouzsky psaných publikací. Tato sbírka obsahuje především cestopisy, knihy věnující se historii a díla

beletristická.

Nejstarší část knihovny je označena heraldickým exlibris rodu Beaufortů, jenž pochází z konce 18. století. Z dalších členů rodu, kteří se vepsali do knihovního fondu, jmenujme syny Friedricha Augusta - staršího Ladislase a mladšího Alfreda, dále vévodu Fridricha Georga, jenž nechal knihovnu označit novým heraldickým exlibris a posledního bečovského majitele vévodu Heinricha, jenž některé z knih označil zlaceným heraldickým supralibros s iniciálami "H. B."

U starých tisků bečovské knihovny, jenž pocházejí z 16. až 18. století, tematicky převažují publikace zaměřené na historii, topografii a geografii. Podobně jako Rohanové, i Beaufortové kladli důraz na historii svého rodu i své země a bohaté zastoupení knih zaměřených na historii tyto tendence potvrzuje. Část starých tisků je zaměřena na juristická díla. Jsou zde zastoupeny i přírodní vědy, a stejně jako na Sychrově se zde nachází například *Histoire naturelle des Poissons* francouzského přírodovědce Bernarda Germaina de Lacepede. Nalezneme zde řadu belgik; tak jako Rohanové, ani Beaufortové nezapomněli na svou původní vlast, a shromažďovali i nadále literaturu, jenž s ní souvisela. Nacházíme zde i cca 200 svazků bohemik, jenž jsou zaměřena na oblast severozápadních Čech. Stejně jako na Sychrově, i v knihovně zámku Bečov jsou staré tisky většinou ve francouzštině, dále v němčině, latině. Díky první manželce Friedricha Augusta Leopoldině zde nalezneme i řadu publikací ve španělštině.

U publikací 19. a 20. století jazykově již převažuje němčina, a to přibližně u tří čtvrtin publikací, dále následuje francouzština a v menší míře angličtina. Knihovna obsahuje i menší skupinu italských tisků a ojediněle se lze setkat s knihou v holandštině. Stejný vývoj, t.j. nahrazování francouzštiny němčinou, můžeme sledovat i v sychrovské knihovně. Dominuje zde nadále literatura historická, zastoupena je i genealogie a díla věnovaná rodu Beaufort, podobně jako v sychrovské knihovně nalezneme množství publikací věnovaných rodu Rohanů. Velká část knih je věnována Rusku, ať již z pohledu historického či zeměpisného, objevují se zde též do němčiny přeložená díla ruských autorů. Stejně jako na Sychrově je zde bohatě zastoupena literatura, jenž se zabývá náboženskou problematikou a hojně zastoupeným žánrem jsou v obou knihovnách i cestopisy. Podobně jako na Sychrově, i v knihovně zámku Bečov nalezneme publikace o dějinách umění a dokumenty věnované politice. Objevuje se zde i menší skupina judaik, tato oblast je na Sychrově zastoupena pouze dvěma tituly. Na Bečově, stejně jako na Sychrově, se nachází i velké množství francouzské a německé beletrie.

Je nutno ještě zmínit, že stejně jako sychrovští Rohanové, i Beaufortové aktivně podporovali

sudetoněmecké hnutí a během druhé světové války spolupracovali s nacistickým Německem. Toto stanovisko se odráží i ve složení knihovního fondu, především u dokumentů věnujících se politice a národnostní otázce.

6.2 Knihovna zámku Boskovice

Zámek Boskovice byl původně dominikánským klášterem, jenž byl zrušen císařem Josefem II. v roce 1784. O rok později zakoupil objekt rod Dietrichsteinů, jenž ho v roce 1819 začal přestavovat na své zámecké sídlo. Po skonu poslední dědičky boskovické větve Dietrichsteinů přechází v roce 1853 zámek do rukou rodu Mensdorff - Pouilly.

Rod de Pouilly pochází z francouzského Lotrinska. Během Velké francouzské revoluce opouští, podobně jako Rohanové, Francii a přijímá podle jednoho ze svých statků jméno Mensdorff. V roce 1818 je rodu udělen rakouský hraběcí titul a roku 1839 získává inkolát pro Čechy, Moravu a Slezsko. Tento rod držel Boskovice od roku 1853 až do roku 1945, kdy mu byl odebrán. V roce 1991 byl zámek Boskovice rodu Mensdorff - Pouilly opět navrácen.

Boskovická knihovna obsahuje 11.571 svazků, z toho 3766 starých tisků do roku 1800 a cca 7500 publikací pochází z 19. a 20. století.

Nejstarší část fondu pochází ze 17. až 18. století a nacházela se dříve na zámku Bzenec, jenž byl v majetku rodu Pruskovských z Pruskova. Po smrti Jiřího Kryštofa z Pruskova v roce 1796 zdědil statky rodu Pruskovských Karel Maxmilian z Dietrichsteinu, jenž od té doby užíval jméno Dietrichstein z Pruskova. Roku 1826 se část Bzenecké knihovny dostala na zámek Boskovice.

V témže roce přibyla do Boskovic i dietrichsteinská knihovna, jenž pocházela z jejich vídeňského paláce. V roce 1884 boskovickou knihovnu obohatil fond knihovny rodu Mensdorff - Pouilly, jenž původně pocházel z jejich sídla ve Štýrsku.

Staré tisky jsou věnovány především historii Německa, dějinám Svaté říše Římské a též dějinám Čech a Moravy. Dále jsou zde zastoupena díla filozofická, právní literatura a též četná bohemika, jenž jsou nejčastěji věnována městu Znojmu a jeho okolí. Převažujícím jazykem starých tisků je němčina, dále následuje latina, italština a též maďarština. V tomto ohledu se boskovická knihovna od sychrovské liší, neboť na Sychrově u starých tisků dominuje francouzština. Většina boskovických starých tisků však náležela do bývalé dietrichsteinské knihovny - rod Dietrichsteinů pocházel z rakouských Korutan, tudíž jeho knihovna odráží jazykovou příslušnost k německému jazyku.

Literatura 19. a 20. století je převážně v němčině, dále následuje francouzština, angličtina, maďarština a čeština. Vzestup francouzštiny v boskovické knihovně souvisí s knihovním fondem rodu Mensdorff - Pouilly, jenž byl v poslední čtvrtině 19. století k této knihovně připojen. V zámecké knihovně na Sychrově je tomu naopak - během 19. století francouzština ustupuje stále více se objevující němčině. V boskovické knihovně se objevují cenné obrazové publikace věnované krajinám Rakouska, Čech a Moravy. Stejně jako v knihovně zámku Sychrov nalezneme ve fondu boskovickém řadu botanických atlasů. Publikace zaměřené na historii zahrnují zejména biografie a memoáry, podobně jako na Sychrově je množství memoárové literatury věnováno slavným vojevůdcům. Některé knihy se zaměřují na jazykovou a národnostní otázku v Čechách, stejné téma zajímalo i Rohany a v sychrovské knihovně se na toto téma nachází řada publikací. Knihovna zámku Boskovice také obsahuje politické spisy majitele panství Alfonse Mensdorff - Pouilly, které pocházejí z prvních desetiletí 20. století. Paralelu k tomuto dílu nalezneme i na Sychrově v politicky zaměřených dílech Karla Antona z Rohanu. Rod Mensdorff – Pouilly však, narozdíl od Rohanů, nepodporoval nacismus. Alfons Karel Mensdorff – Pouilly byl podepsán pod Prohlášením české šlechty z roku 1939, plně se identifikoval s českým národem a odmítl jakoukoli kolaboraci.

6.3 Závěr srovnání zámeckých knihoven

Ke společným rysům srovnávaných zámeckých knihoven patří množství historicky zaměřených publikací a také knihy, které se týkají původních domovin jednotlivých rodů. Zmíněné fondy se tematicky prolínají i co do výskytu jazykových bohemik bohemik a též knih, které se věnují rodům majitelů zámeckých knihoven.

V bečovské knihovně nalezneme množství nábožensky zaměřené literatury, dokumenty věnující se oblasti umění i množství cestopisů, podobně jako je tomu u knihovny na Sychrově. Zajímavá je blízkost fondu bečovského a sychrovského i v oblasti publikací, které se věnují politice a národnostní otázce - rod Beaufortů podporoval sudetoněmecké hnutí, stejně jako Rohanové, a tato skutečnost se promítá i do složení knihovního fondu.

V knihovně zámku Boskovice se nachází, stejně jako na Sychrově, značné množství botanických atlasů, memoáry slavných vojevůdců, publikace věnující se jazykové a národnostní otázce v Čechách a též autorská tvorba majitele panství Alfonse Mensdorff - Pouilly. Ten se však hlásil k češství a jeho dílo, ani ostatní politicky zaměřené publikace

boskovické knihovny, myšlenku nacismu nepodporují.

Srovnávané knihovny vykazaly rozdíly v jazykovém zaměření. V knihovně zámku Boskovice je převažujícím jazykem starých tisků němčina, kdežto na Sychrově je to francouzština. V dokumentech 19. století naopak vzrůstá počet francouzsky psaných dokumentů, kdežto na Sychrově je tendence přesně opačná, na trvalém vzestupu je počet německy psaných dokumentů. V bečovské knihovně, stejně jako v sychrovské, jsou staré tisky většinou ve francouzštině a v 19. století narůstá počet německy psaných publikací; nachází se zde však větší množství dokumentů ve španělštině¹⁹, která není na Sychrově zastoupena vůbec. Na Bečově nalezneme také množství publikací orientovaných na Rusko či překlady ruských děl – na Sychrově jsou stejně zaměřené knihy pouze v počtu několika kusů.

---

¹⁹ Sbírká hispanik se v bečovské knihovně nachází díky španělské vévodkyni Leopoldině y Toledo de Infatado, jež byla první manželkou vévody Friedricha Augusta.

7 STATISTIKA

7.1 STATISTIKA - ZÁKLADNÍ PŘEHLED

V této kapitole je uveden základní přehled o titulech nalézajících se ve fondu knihovny zámku Sychrov.

Podle dat v elektronickém katalogu se nachází v zámecké knihovně na Sychrově 7182 titulů²⁰. V současnosti je však fond sychrovské zámecké knihovny sloučen s fondem bývalé knihovny farní. Toto sloučení proběhlo po roce 1945. Knihy z bývalé farní knihovny nejsou fyzicky nijak odděleny a v současnosti se nacházejí přímo mezi svazky knihovny zámecké. Pro oddělení těchto knih pro účely této statistiky jsem použila katalog sychrovské farní knihovny z roku 1959. Po vydělení svazků, jež patřily do farní knihovny, se počet knih z původní rohanské knihovny snížil na 7041 titulů. Tento počet je výchozí základnou pro následující statistický přehled.

Při určování nejstarších a nejmladších knih nebylo přihlíženo k literárnímu žánru, určujícími daty byly pouze roky vydání.

7.1.1 Základní statistický přehled

Základní popisné statistiky souboru titulů nalézajících se ve fondu knihovny zámku Sychrov (hodnocen je rok vydání²¹, a to pouze u těch titulů, u kterých je tento zjistitelný; tituly u kterých není rok vydání znám, tak nemohly být z tohoto hlediska hodnoceny) jsou uvedeny v následující tabulce.

---

²⁰ Jako zdroj dat byl použit elektronický katalog zámecké knihovny na Sychrově, jehož vlastníkem je Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Liberci.

²¹ V případě titulů, u kterých je rok vydání tvořen časovým intervalem, bylo kalkulováno s první hodnotou tohoto intervalu.

Průměr	1824
Medián ²²	1826
Modus ²³	1799

Tabulka 1.1 Základní popisné statistiky – rok vydání

Abychom mohli použít ke zpracování dat klasických parametrických metod (jako je např. výpočet průměru) je, jak bylo již výše uvedeno, nezbytné, aby byl daný soubor přibližně normálně rozdělen, tj. aby histogram souboru přibližně odpovídal Gaussově křivce.

K posouzení normality souboru byl v rámci této statistiky použit Shapiro-Wilkův test.

Soubor titulů nalézajících se ve fondu knihovny zámku Sychrov je natolik rozsáhlý (celkový počet titulů je 7041; rok vydání je znám u 6186 titulů), že určit bez užití Shapiro-Wilkova testu jeho rozdělení, tj. zda je rozdělen normálně, je zcela vyloučené.

Result:

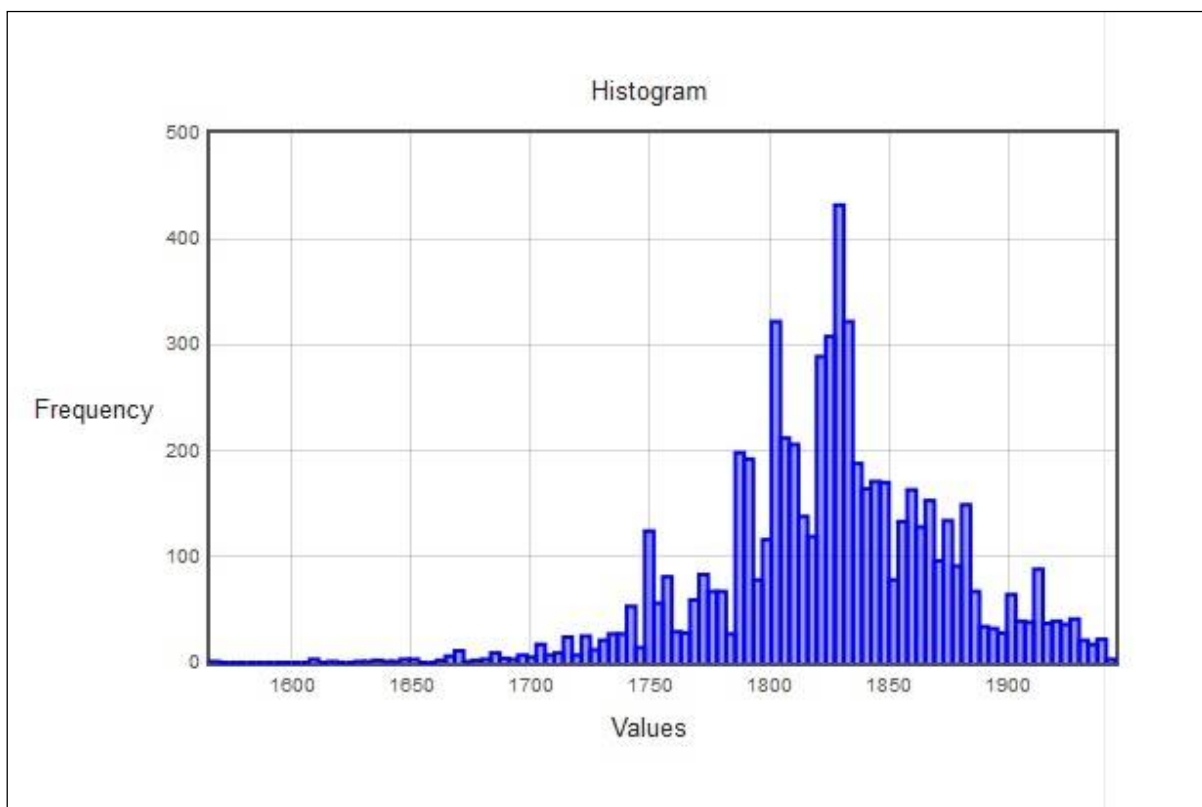
Mean:	1824.267
Standard Deviation:	47.376
Variance:	2244.446
Kurtosis:	0.954
Calculated Shapiro-Wilk statistic W:	0.984173
Calculated Shapiro-Wilk p-value:	108090881110910.296875
Critical value of W (5% significance level):	0.947

Accept Null Hypothesis as calculated W is greater than the critical value of W.

Tabulka 1.6 Shapiro-Wilkův test normality – fond knihovny zámku Sychrov
<http://scistatcalc.blogspot.cz/2013/10/shapiro-wilk-test-calculator.html>

²² Medián je hodnota, jež dělí řadu vzestupně seřazených čísel na dvě stejně početné poloviny. Vypočtená hodnota 1826 tedy znamená, že polovina titulů nalézajících se ve fondu knihovny zámku Sychrov byla vydána před tímto rokem, polovina po tomto roce.

²³ Modus je hodnota, která se v daném souboru čísel vyskytuje nejčastěji. Rokem, ve kterém bylo vydáno nejvíce titulů, je rok 1799.

Graf 1.4 Rozdělení souboru titulů fondu knihovny zámku Sychrov – rok vydání
<http://scistatcalc.blogspot.cz/2013/10/shapiro-wilk-test-calculator.html>

Na základě výsledků Shapiro-Wilkova testu lze předpokládat normální rozdělení hodnoceného souboru.

7.1.2 Celkový počet titulů

Ve fondu knihovny zámku Sychrov se podle dat uvedených v elektronickém katalogu nalézá celkem 7182 titulů. Jak již bylo vzpomenuo v úvodu této statistiky, je v současné době fond bývalé rohanské knihovny sloučen s fondem knihovny farní, jenž není nijak fyzicky oddělen. Po vydělení bývalé farní knihovny se počet titulů sychrovské zámecké knihovny snížil na 7041 titulů.

Následující kapitoly se těmito tituly zabývají podrobněji, a to z hlediska chronologické struktury vydání (viz kapitola 7.2 *Chronologická struktura fondu podle roku vydání*) a z hlediska jazykové struktury fondu (viz kapitola 7.3. *Jazyková struktura fondu*).

7.2 Chronologická struktura fondu podle roku vydání

Tato kapitola se podrobněji zabývá tituly z hlediska chronologické struktury vydání. Jak již bylo zmíněno, tituly, u kterých není rok vydání znám, nemohly být z tohoto hlediska hodnoceny, resp. nejsou do této kapitoly zahrnuty.

7.2.1 Nejstarší titul

Nejstarší titul²⁴ nalézající se ve fondu knihovny zámku Sychrov *Kurtzer Bericht desjenigen was sich ihm Niederlandte in Religions Sachen ... zugetragen hat* byl vydán v roce 1570. Autor a místo vydání není známo.

7.2.2 Nejmladší titul

Nejmladší tituly v sychrovské zámecké knihovně pocházejí z roku 1941. Jedná se o čtyři knihy: první je životopis kontroverzního japonského politika *Mitsuru Toyama*, jehož autorem je Seizo Kimase. Byla vydána v Mnichově. Druhou knihou je *Heraldika, čili, Přehled její teorie se zřetelem k Čechám na vývojovém základě*, autorem je Karel VI. ze Schwarzenbergu a byla vydána v Praze. Třetí a čtvrtou publikací jsou tzv. Gothajské almanachy, konkrétně *Gothaischer genealogisches Taschenbuch der Fürstlichen Häuser* a *Gothaischer Taschenbuch der gräflichen Häuser*.

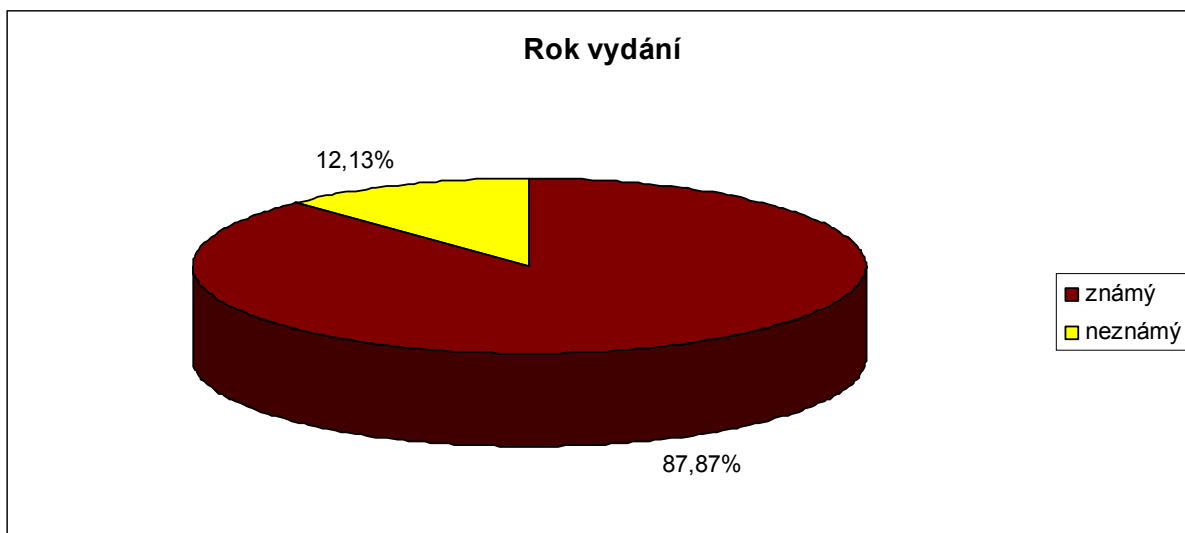
7.2.3 Možnost identifikace roku vydání

Z celkového počtu 7041 titulů nalézajících se ve fondu knihovny zámku Sychrov je znám rok vydání u 6187 titulů; u zbylých 854 je rok vydání neidentifikovatelný, viz následující *graf 2.1 Rok vydání (porovnání známý a neznámý)*.

---

²⁴ Jedná se o nejstarší titul, u kterého je zjistitelný rok vydání. Tituly bez identifikovatelného roku vydání nebyly statisticky zohledněny.

Graf 2.1 Rok vydání (porovnání známý a neznámý)

7.2.4 Rok vydání

Za účelem hodnocení (počtu) titulů z hlediska roku vydání byly všechny tituly nacházející se ve fondu knihovny zámku Sychrov (u kterých byl zjištěn rok vydání) rozčleněny do 39 dekad. První dekadou je desetiletí 1561 až 1570, poslední dekadou desetiletí 1941 až 1950. Konkrétní počty titulů vydaných v jednotlivých dekadách jsou uvedeny v *příloze 1. Rok vydání – tabulka*.

V první dekádě, tj. v letech 1561 až 1570 byl vydán pouze jeden titul (viz podkapitola 7.2.1 *Nejstarší titul*), v následujících třech desetiletích nebyl zaznamenán titul žádný. V letech 1601 až 1610 byly vydány 3 tituly, v následujících dvou dekadách bylo vydáno po jednom titulu. V desetiletí 1631 až 1640 lze zaznamenat 4 tituly, v následující dekádě 7 titulů, v letech 1651 až 1660 nebyl vydán titul žádný a v desetiletí následujícím 19 titulů.

Od let 1671 až 1680 do let 1741 až 1750 počet titulů vydaných v jednotlivých desetiletích neustále narůstal, a to od 6 titulů z první zmíněné dekády až po 190 z poslední zmíněné dekády.

V následujících sedmi dekadách počet titulů kolísal, a to od 106 titulů zaznamenaných v desetiletí 1761 až 1770, do 582 titulů zaznamenaných v desetiletí 1801 až 1810.

Nejvyšší počet titulů ze všech 39 dekád byl vydán v letech 1821 až 1830; konkrétně 877. Od tohoto desetiletí počet titulů (s výjimkou let 1901 až 1920) neustále klesá; v desetiletí následujícím bylo vydáno 614 titulů a v poslední dekádě, tj. v letech 1941 až 1950, jen 4 tituly, o nichž již byla řeč.

Vývoj počtu titulů, které se nacházejí ve fondu knihovny zámku Sychrov, v jednotlivých desetiletích je zaznamenán v následujícím *grafu 2.2 Rok vydání*.

Graf 2.2 Rok vydání

7.3 Jazyková struktura fondu

Tituly zastoupené ve fondu knihovny zámku Sychrov jsou vydány v celkem 8 jazycích; jsou jimi **francouzština, němčina, latina, angličtina, holandština, italština, čeština a maďarština**.

Statistické údaje o jednotlivých jazycích, resp. o titulech vydaných v těchto jazycích, jako je např. počet titulů či procentuální zastoupení ve fondu knihovny zámku Sychrov, tvoří *přílohu 4. Jednotlivé jazyky*. V této příloze jsou též zobrazeny grafy znázorňující vývoj počtu titulů a vývoj procentuálního zastoupení titulů v jednotlivých dekádách.

7.3.1 Počty titulů v jednotlivých jazycích

Nejvíce titulů (v řádu tisíců) bylo dle očekávání vydáno ve **francouzštině** a v **němčině**.

V řádu stovek titulů je zastoupena **angličtina**; v řádu desítek **latina** a **italština**; v řádu kusů **holandština**, **maďarština** a **čeština**.

Konkrétní počty titulů vydaných v jednotlivých jazycích jsou uvedeny v následující *tabulce 3.1 Počty titulů v jednotlivých jazycích*.

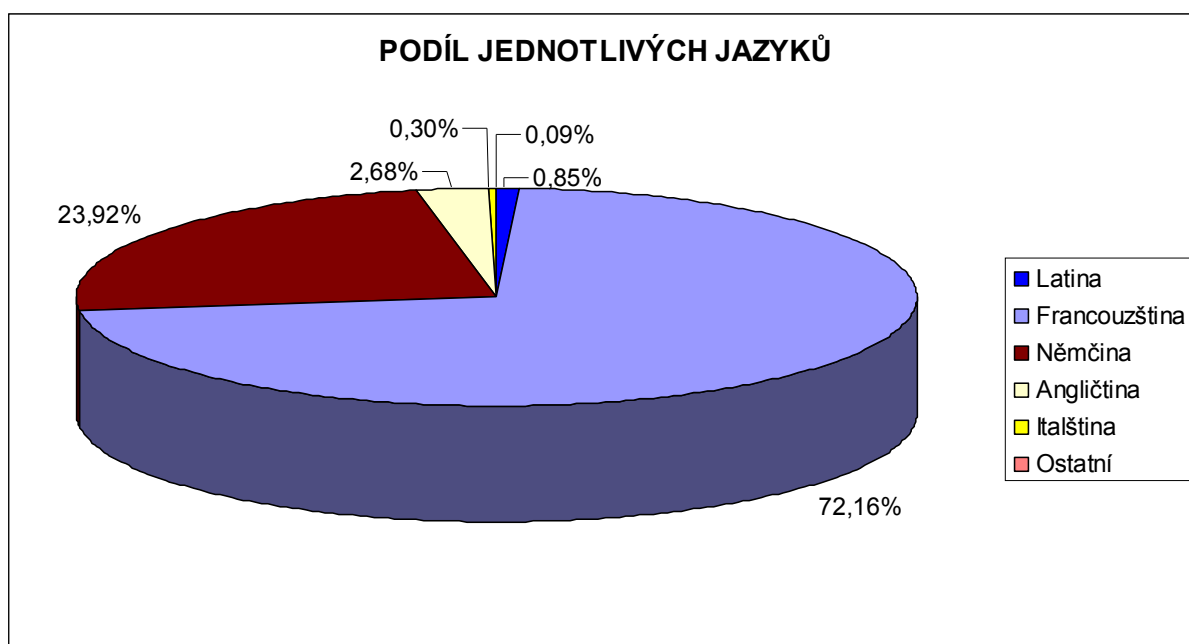
Jazyk	Latina	Francouzština	Němčina	Angličtina	Holandština	Italština	Maďarština
Počet titulů	60	5081	1684	189	4	21	1

Tabulka 3.1 Počty titulů v jednotlivých jazycích

7.3.2 Podíl jednotlivých jazyků

Tato podkapitola se zabývá procentuálním zastoupením jazyků, ve kterých byly vydány tituly zastoupené ve fondu knihovny zámku Sychrov.

V souladu s údaji uvedenými v předchozí podkapitole *7.3.1 Počty titulů v jednotlivých jazycích* je v řádu desítek procent zastoupena **francouzština** (72,17%) a **němčina** (23,92%), v řádu jednotek procent **angličtina** (2,68%), v řádu desetín procent **latina** (0,85%) a **italština** (0,30%); zbylé jazyky jsou zastoupeny méně než jednou desetinou procenta, viz následující *graf 3.1 Podíl jednotlivých jazyků*.

Graf 3.1 Podíl jednotlivých jazyků

7.3.3 Proměny jazykové struktury v čase

Tato podkapitola se věnuje zastoupení jednotlivých jazyků v jednotlivých dekáдах, a to jak z hlediska absolutního počtu titulů, tak z hlediska procentuálního zastoupení titulů.

Tato podkapitola se zabývá pouze těmi tituly, u kterých je identifikovatelný rok vydání; tituly, u kterých není rok vydání znám, nejsou do následujících oddílů zahrnuty.

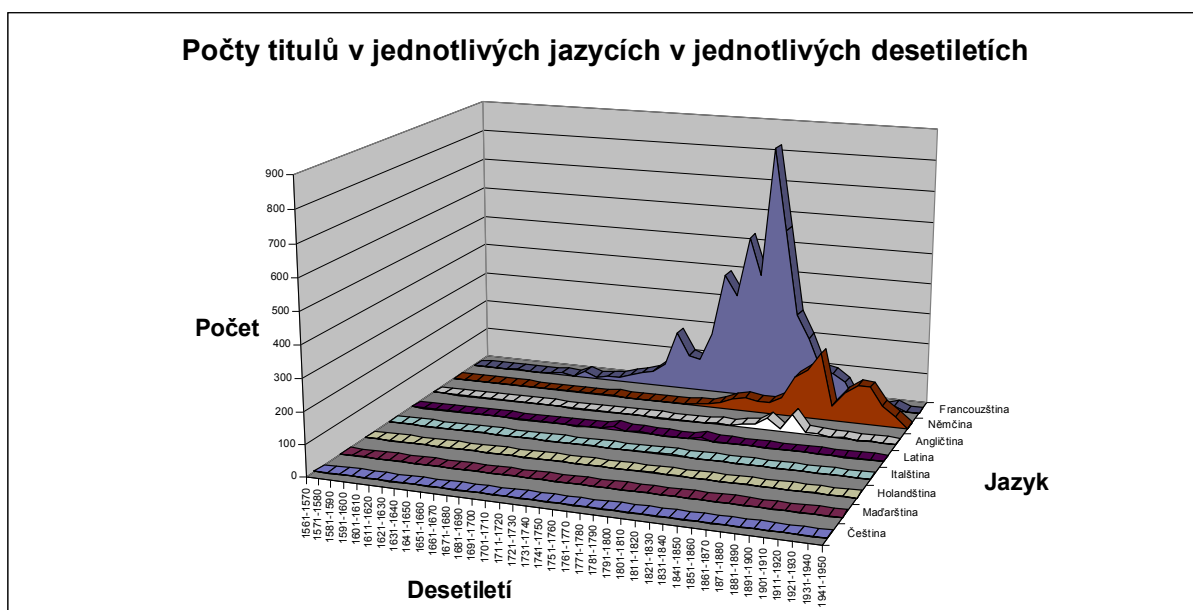
Počty titulů podle jazyků v jednotlivých desetiletích

U jednotlivých jazyků, které jsou zastoupeny ve fondu knihovny zámku Sychrov, lze zaznamenat v průběhu dějin knihovny určitý vývoj. Za povšimnutí stojí zejména vývoj počtu titulů v jednotlivých desetiletích u jazyka **francouzského**.

Nejvíce francouzsky psaných titulů v jednotlivých dekáдах lze zaznamenat v letech 1821 až 1830 (konkrétně 827), tj. v desetiletí následujícím po zakoupení zámku Sychrov francouzskou knížecí rodinou Rohanů. Od této doby (s výjimkou let 1921 až 1930) počet titulů v tomto jazyce postupně klesal. Tento pokles lze do jisté míry připisovat postupné „naturalizaci“ knížecí rodiny Rohanů v Rakousko-Uherské monarchii.

Konkrétní počty titulů v jednotlivých jazycích v jednotlivých desetiletích jsou uvedeny v *příloze 2. Počty titulů v jednotlivých jazycích v jednotlivých desetiletích – tabulka*.

Vývoj počtu titulů v jednotlivých jazycích v jednotlivých dekáдах je zobrazen v následujícím *grafu 3.2 Počty titulů v jednotlivých jazycích v jednotlivých desetiletích*.

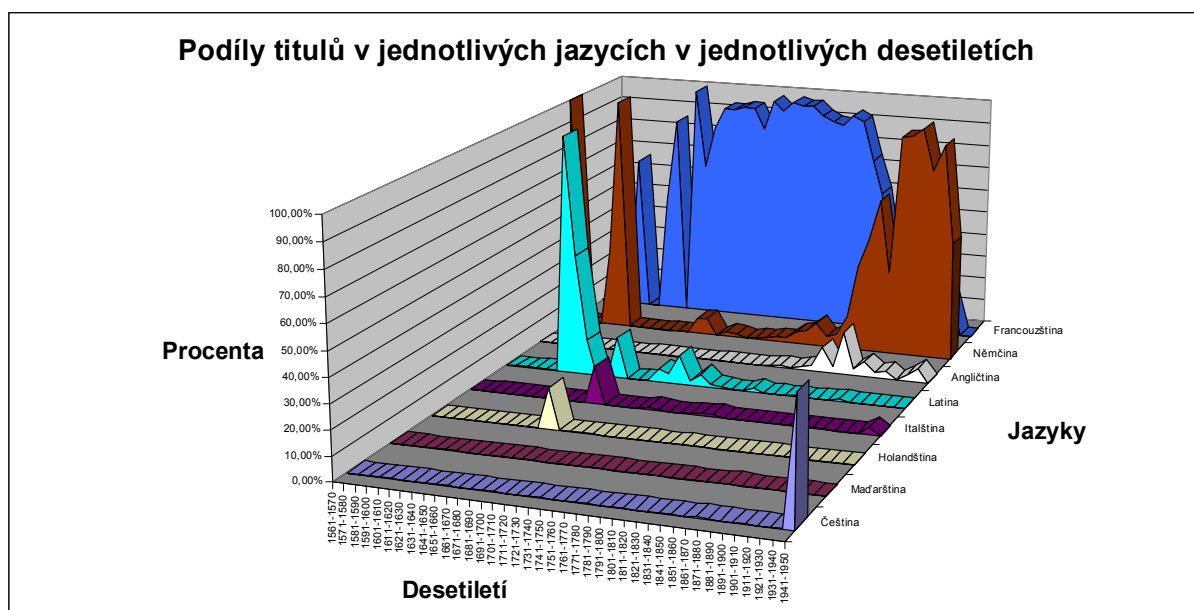
Graf 3.2 Počty titulů v jednotlivých jazycích v jednotlivých desetiletích

Podíly titulů v jednotlivých jazycích v jednotlivých desetiletích

Procentuální zastoupení jednotlivých jazyků v jednotlivých desetiletích²⁵ má (a to především z hlediska vývoje v časové řadě) oproti zastoupení absolutnímu větší výpovědní hodnotu, neboť zohledňuje „výkyvy“ způsobené rozdíly v celkovém počtu titulů vydaných v jednotlivých desetiletích.

Konkrétní hodnoty procentuálního zastoupení jednotlivých jazyků v jednotlivých desetiletích jsou uvedeny v příloze 3. *Podíly titulů v jednotlivých jazycích v jednotlivých desetiletích – tabulka.*

²⁵ Součet procentuálních zastoupení všech jazyků v desetiletí je roven 100%; s výjimkou těch desetiletí, ze kterých není ve fondu knihovny zámku Sychrov titul žádný.

Graf 3.3 Podíly titulů v jednotlivých jazycích v jednotlivých desetiletích

Z předchozího grafu 3.3 *Podíly titulů v jednotlivých jazycích v jednotlivých desetiletích* je na první pohled patrné, že přibližně v polovině devatenáctého století dochází k výraznému poklesu podílu titulů vydaných ve **francouzském jazyce**, resp. k nárůstu podílu titulů vydaných v **jazyce německém**.

Poprvé bylo zaznamenáno vyšší procentuální zastoupení němčiny nad francouzštinou (nepočítáme-li šestnácté a sedmnácté století, kdy se počet titulů vydaných v jednotlivých desetiletích pohybuje v řádu kusů, maximálně desítek kusů)²⁶ v letech 1861 – 1870, kdy podíl francouzsky psaných titulů činil 33,43% (v předchozím desetiletí bylo francouzsky psaných titulů zaznamenáno 60,51%) a německy psaných titulů 48,33% (v předchozím desetiletí bylo německy psaných titulů zaznamenáno 36,55%). Od této dekády je již relativní počet francouzsky vydaných titulů nižší než titulů vydaných v němčině; výjimkou jsou pouze léta 1881 – 1890, kdy podíl francouzsky psaných titulů opět převládl nad němčinou (německy psaných titulů bylo zaznamenáno 35,34%, francouzsky psaných titulů 57,89%).

Za povšimnutí dále stojí výrazný pokles podílu **latinských** titulů. V první polovině osmnáctého století, resp. od dekády 1711 až 1720 do dekády 1751 až 1760, se pohyboval

²⁶ Toto období, z již zmíněného důvodu nízkého počtu vydaných titulů a tudíž i nižší výpovědní hodnoty, nebude v této podkapitole dále hodnoceno.

podíl latinsky psaných titulů v řádu procent, v dekadách následujících (s výjimkou let 1801 až 1810) již nepřekročil hranici jednoho procenta. Pokles podílu titulů vydaných v tomto jazyce koresponduje s nárůstem podílu jazyků jiných, např. jazyka německého a anglického. Tyto procentuální změny souvisí se stále silnějším postavením národních jazyků nejen v krásné literatuře, ale i v pracích odborných a vědeckých.

První **anglické** tituly, které jsou zastoupeny ve fondu knihovny zámku Sychrov, byly vydány v dekádě 1791 až 1800. Od dekadý následující se podíl anglicky vydaných titulů pohybuje (až na výjimky v letech 1811 až 1820, 1911 až 1920 a 1941 až 1950) v řádu procent, resp. desítek procent. V 19. století se začíná angličtina výrazněji prosazovat ve šlechtických, ale i měšťanských knihovnách především vlivem zájmu o anglickou romantickou literaturu, a to jak prozaickou, tak poetickou.

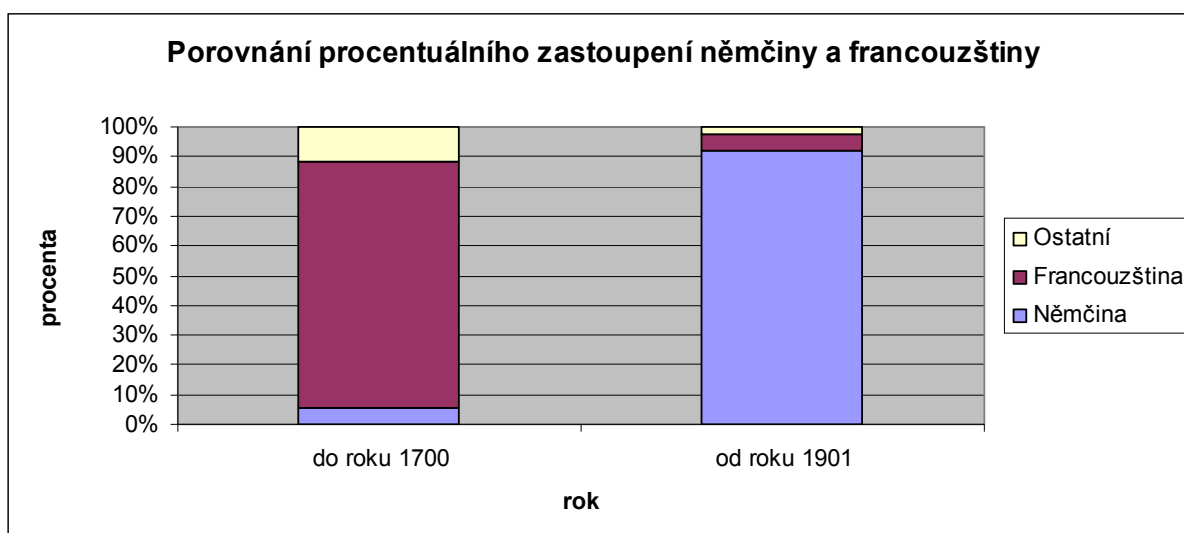
7.3.4 Porovnání nejstarších a nejmladších titulů

V předchozí podkapitole bylo již zmíněno, že u jednotlivých jazyků, resp. titulů v daném jazyce vydaných, lze zaznamenat v průběhu jednotlivých dekád určitý vývoj.

V oddílu *Podíly titulů v jednotlivých jazycích v jednotlivých desetiletích* bylo konstatováno, že k nejmarkantnějšímu poklesu, resp. nárůstu vydaných titulů, došlo u **francouzskojazyčných**, resp. **německojazyčných** titulů

O stěžejním postavení francouzsko- a německojazyčných knih ve fondu knihovny zámku Sychrov a o vývoji procentuálního zastoupení těchto dvou jazyků názorně vypovídá porovnání titulů vydaných do roku 1700 (tj. nejstarších 70 titulů) a titulů vydaných od roku 1901 (tj. nejmladších 377 titulů).

Analogicky jako u předchozí podkapitoly se tato podkapitola zabývá pouze těmi tituly, u kterých je identifikovatelný rok vydání.

Graf 3.4 Porovnání procentuálního zastoupení němčiny a francouzštiny u titulů vydaných do roku 1700 (nejstarších 70 titulů) a titulů vydaných od roku 1901 (nejmladších 377 titulů)

Z výše zobrazeného grafu je patrné, že postavení titulů vydaných v jazyce francouzském a jazyce německém se v průběhu dvou set let dramaticky změnilo. U titulů vydaných do roku 1700 je podíl francouzštiny 82,86% a němčiny 5,71%; u titulů vydaných po roce 1901 je situace zcela opačná – německojazyčné tituly tvoří 92,51% a francouzskojazyčné pouze 5,08%; viz příloha 5. *Porovnání procentuálního zastoupení jednotlivých jazyků u titulů vydaných do roku 1700 (nejstarších 70 titulů) a titulů vydaných od roku 1901 (nejmladších 377 titulů).*

Přitom je však důležité nezapomínat na skutečnost, že do knihovny nebyly vždy zakupovány pouze knihy aktuálně vydané, a nelze proto vycházet slepě z premisy, že rok vydání knihy je roven nebo se alespoň zhruba blíží roku její akvizice. Velmi často nakupovala šlechta i knihy starší, a to při různých příležitostech. Nejčastěji při aukcích, na nichž se dražila pozůstalost významných osobností kulturního, společenského či politického života.

7.4 TABULKY

7.4.1 Rok vydání – tabulka

Rok vydání	Počet
1561-1570	1
1571-1580	0
1581-1590	0
1591-1600	0
1601-1610	3
1611-1620	1
1621-1630	1
1631-1640	4
1641-1650	7
1651-1660	0
1661-1670	19
1671-1680	6
1681-1690	13
1691-1700	15
1701-1710	29
1711-1720	38
1721-1730	51
1731-1740	90
1741-1750	190
1751-1760	121
1761-1770	106
1771-1780	200
1781-1790	408
1791-1800	357
1801-1810	582
1811-1820	453
1821-1830	877
1831-1840	614
1841-1850	384
1851-1860	352
1861-1870	329
1871-1880	328
1881-1890	133
1891-1900	100
1901-1910	129
1911-1920	124
1921-1930	83
1931-1940	37
1941-1950	4

7.4.2 Počty titulů v jednotlivých jazycích v jednotlivých desetiletích – tabulka

Rok vydání	Jazyky							
	Latina	Francouzština	Němčina	Angličtina	Čeština	Holandština	Italština	Maďarština
1561-1570	0	0	1	0	0	0	0	0
1571-1580	0	0	0	0	0	0	0	0
1581-1590	0	0	0	0	0	0	0	0
1591-1600	0	0	0	0	0	0	0	0
1601-1610	0	2	1	0	0	0	0	0
1611-1620	0	0	1	0	0	0	0	0
1621-1630	1	0	0	0	0	0	0	0
1631-1640	2	2	0	0	0	0	0	0
1641-1650	1	6	0	0	0	0	0	0
1651-1660	0	0	0	0	0	0	0	0
1661-1670	0	19	0	0	0	0	0	0
1671-1680	1	4	0	0	0	1	0	0
1681-1690	0	11	0	0	0	0	2	0
1691-1700	0	14	1	0	0	0	0	0
1701-1710	0	27	2	0	0	0	0	0
1711-1720	2	36	0	0	0	0	0	0
1721-1730	2	48	1	0	0	0	0	0
1731-1740	11	77	1	0	0	0	1	0
1741-1750	3	186	0	0	0	0	1	0
1751-1760	6	114	1	0	0	0	0	0
1761-1770	1	104	1	0	0	0	0	0
1771-1780	1	194	4	0	0	0	1	0
1781-1790	0	397	8	0	0	0	3	0
1791-1800	0	333	18	2	0	1	3	0
1801-1810	9	530	36	6	0	0	1	0
1811-1820	0	407	45	1	0	0	0	0
1821-1830	1	827	38	11	0	0	0	0
1831-1840	0	563	37	14	0	0	0	0
1841-1850	1	287	56	40	0	0	0	0
1851-1860	0	213	129	10	0	0	0	0
1861-1870	0	110	159	59	0	0	0	1
1871-1880	0	104	216	8	0	0	0	0
1881-1890	1	77	47	8	0	0	0	0
1891-1900	0	4	94	2	0	0	0	0
1901-1910	0	3	122	4	0	0	0	0
1911-1920	0	2	122	0	0	0	0	0
1921-1930	0	14	67	2	0	0	0	0
1931-1940	0	0	34	2	0	0	1	0
1941-1950	0	0	3	0	1	0	0	0
neurčen	17	366	441	20	0	2	8	0
celkem	60	5081	1684	189	1	4	21	1

7.4.3 Podíly titulů v jednotlivých jazycích v jednotlivých desetiletích – tabulka

Rok vydání	Jazyk							
	Latina	Francouzština	Němčina	Angličtina	Čeština	Holandština	Italština	Maďarština
1561-1570	0,00%	0,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
1571-1580	-	-	-	-	-	-	-	-
1581-1590	-	-	-	-	-	-	-	-
1591-1600	-	-	-	-	-	-	-	-
1601-1610	0,00%	66,67%	33,33%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
1611-1620	0,00%	0,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
1621-1630	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
1631-1640	50,00%	50,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
1641-1650	14,29%	85,71%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
1651-1660	-	-	-	-	-	-	-	-
1661-1670	0,00%	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
1671-1680	16,67%	66,67%	0,00%	0,00%	0,00%	16,67%	0,00%	0,00%
1681-1690	0,00%	84,62%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	15,38%	0,00%
1691-1700	0,00%	93,33%	6,67%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
1701-1710	0,00%	93,10%	6,90%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
1711-1720	5,26%	94,74%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
1721-1730	3,92%	94,12%	1,96%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
1731-1740	12,22%	85,56%	1,11%	0,00%	0,00%	0,00%	1,11%	0,00%
1741-1750	1,58%	97,89%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,53%	0,00%
1751-1760	4,96%	94,21%	0,83%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
1761-1770	0,94%	98,11%	0,94%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
1771-1780	0,50%	97,00%	2,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,50%	0,00%
1781-1790	0,00%	97,30%	1,96%	0,00%	0,00%	0,00%	0,74%	0,00%
1791-1800	0,00%	93,28%	5,04%	0,56%	0,00%	0,28%	0,84%	0,00%
1801-1810	1,55%	91,07%	6,19%	1,03%	0,00%	0,00%	0,17%	0,00%
1811-1820	0,00%	89,85%	9,93%	0,22%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
1821-1830	0,11%	94,30%	4,33%	1,25%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
1831-1840	0,00%	91,69%	6,03%	2,28%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
1841-1850	0,26%	74,74%	14,58%	10,42%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
1851-1860	0,00%	60,51%	36,65%	2,84%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
1861-1870	0,00%	33,43%	48,33%	17,93%	0,00%	0,00%	0,00%	0,30%
1871-1880	0,00%	31,71%	65,85%	2,44%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
1881-1890	0,75%	57,89%	35,34%	6,02%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
1891-1900	0,00%	4,00%	94,00%	2,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
1901-1910	0,00%	2,33%	94,57%	3,10%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
1911-1920	0,00%	1,61%	98,39%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
1921-1930	0,00%	16,87%	80,72%	2,41%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
1931-1940	0,00%	0,00%	91,89%	5,41%	0,00%	0,00%	2,70%	0,00%
1941-1950	0,00%	0,00%	75,00%	0,00%	25,00%	0,00%	0,00%	0,00%

7.4.4 Jednotlivé jazyky

V následující příloze jsou uvedeny statistické údaje o jednotlivých jazycích, resp. o titulech vydaných v těchto jazycích, jako je např. počet titulů či procentuální zastoupení ve fondu knihovny zámku Sychrov. Dále jsou zde zobrazeny grafy znázorňující vývoj počtu titulů a vývoj procentuálního zastoupení titulů v jednotlivých dekadách.

Tyto údaje již byly uvedeny v předchozím textu (tj. v podkapitolách 3.1 *Počty titulů v jednotlivých jazycích*, 3.2 *Podíl jednotlivých jazyků* a 3.3 *Jazyky v jednotlivých desetiletích (pouze ty tituly, u kterých je rok vydání znám)*) a jsou zde zopakovány v rámci jedné přílohy pro větší přehlednost.

U titulů, jejichž jazyky jsou ve fondu zámecké knihovny zámku Sychrov zastoupeny pouze v řádu kusů (holandština, maďarština), jsou tyto taxativně uvedeny.

Francouzština

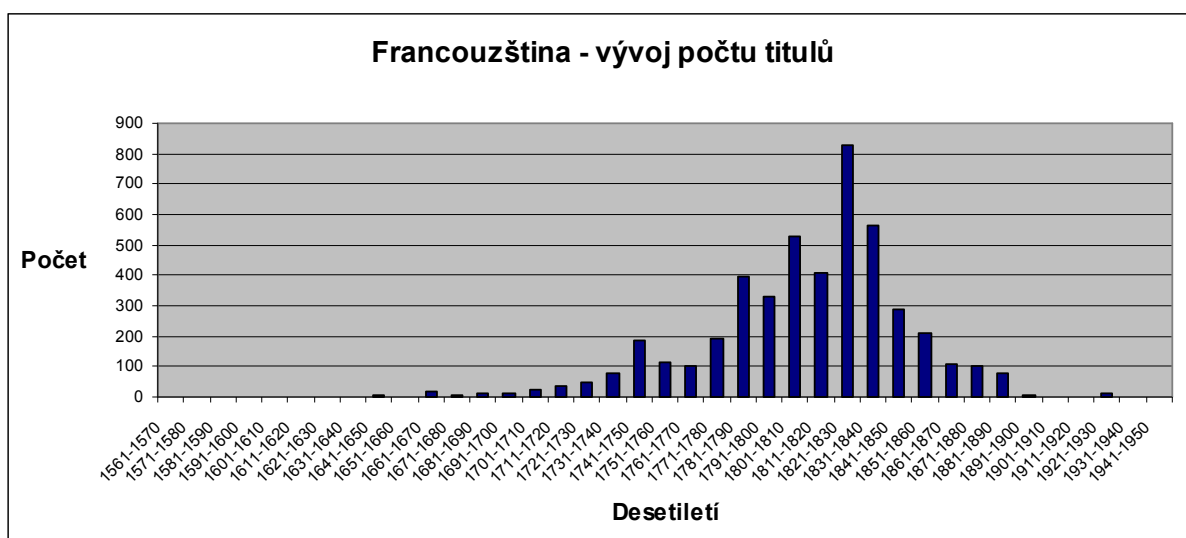
Počet titulů = 5081

Procentuální zastoupení = 72,16%

Znám rok vydání: u 92,80 % titulů

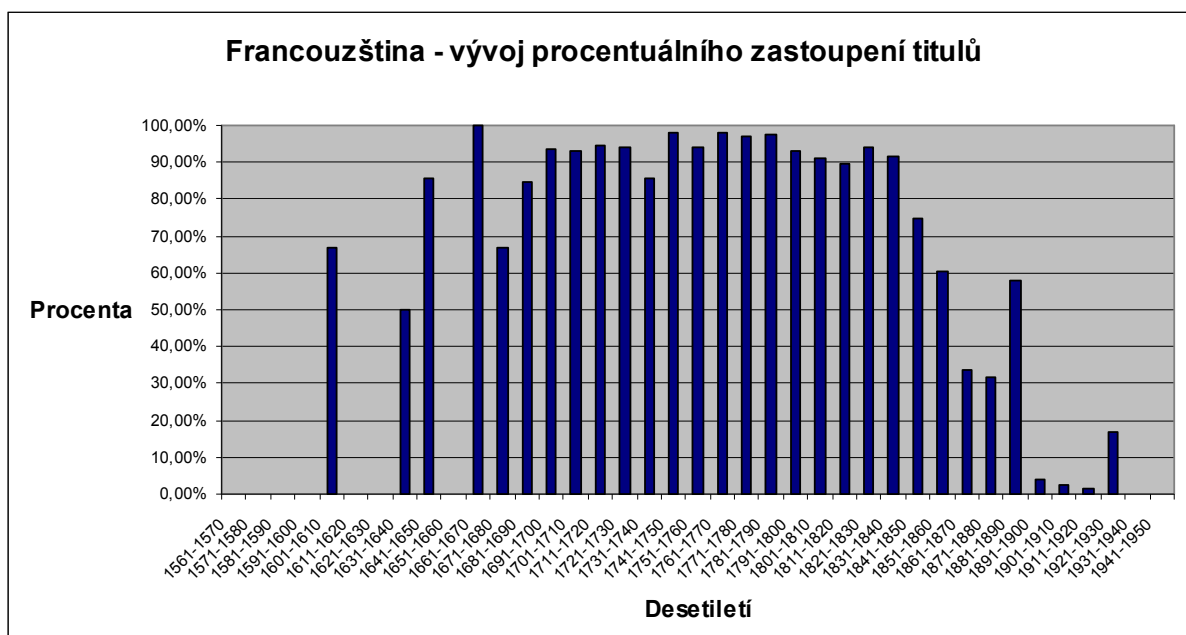
Autor	Název	Místo	Rok
Saint, Julien	La forge de Vulcain	La Haye	1606

Nejstarší titul - tabulka

Vývoj počtu francouzsky psaných titulů v jednotlivých desetiletích (pouze ty tituly, u

kterých je rok vydání znám) – graf

Vývoj procentuálního zastoupení francouzsky psaných titulů v jednotlivých desetiletích (pouze ty tituly, u kterých je rok vydání znám) – graf

Němčina

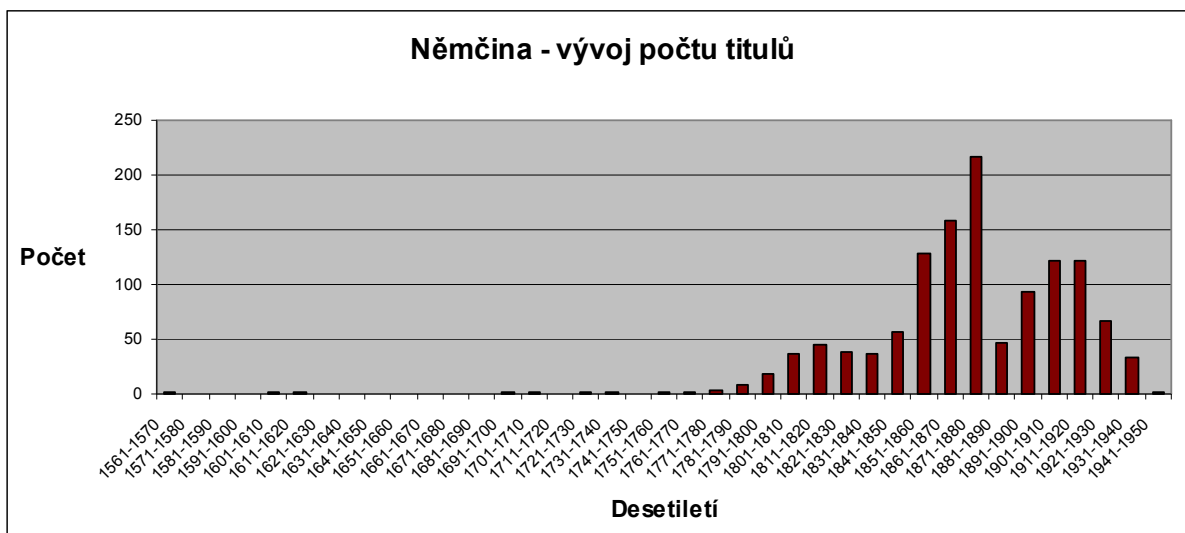
Počet titulů = 1684

Procentuální zastoupení = 23,92%

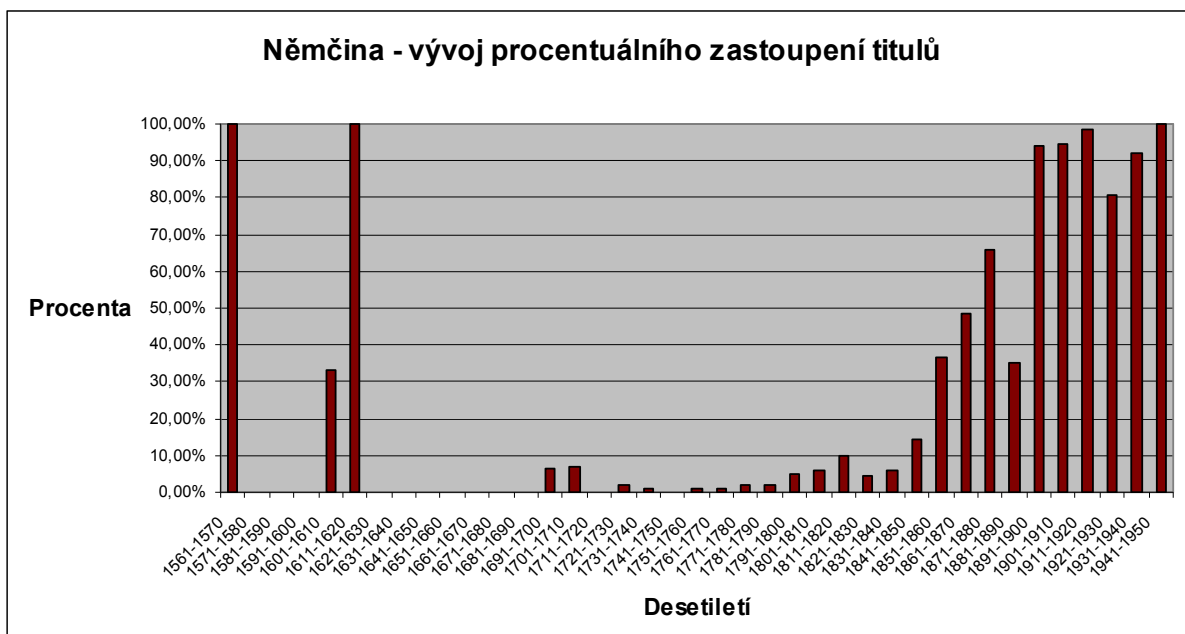
Znám rok vydání: u 73,81 % titulů

Autor	Název	Místo	Rok
	Kurtzer Bericht desjenigen was sich ihm Niederlandte in Religions Sachen		1566 - 1570

Nejstarší titul – tabulka

Vývoj počtu německy psaných titulů v jednotlivých desetiletích (pouze ty tituly, u kterých je rok vydání znám) – graf

Vývoj procentuálního zastoupení německy psaných titulů v jednotlivých desetiletích (pouze ty tituly, u kterých je rok vydání znám) – graf

Angličtina

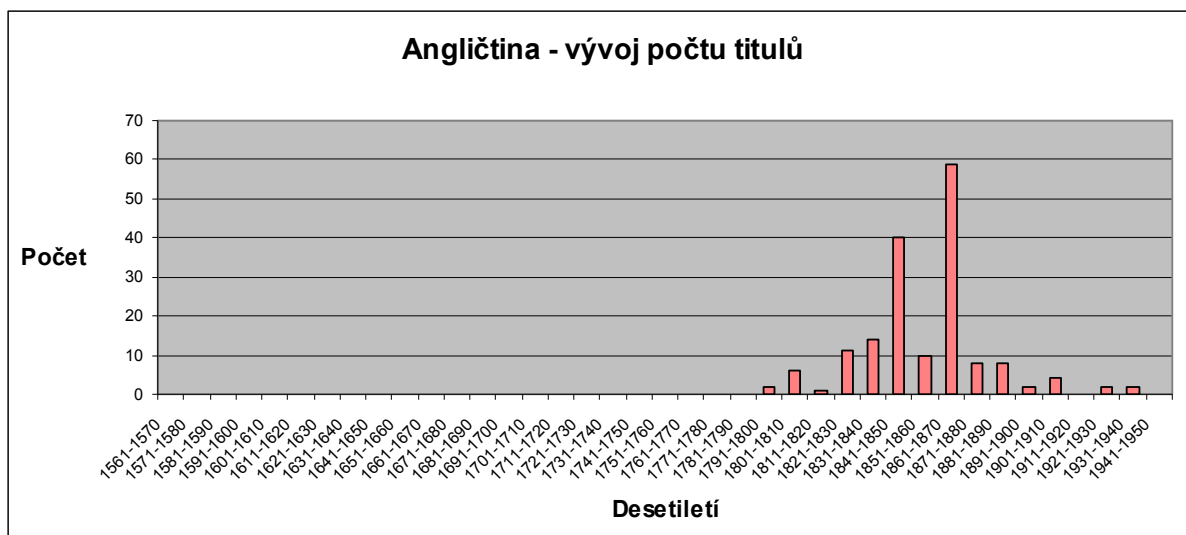
Počet titulů = 189

Procentuální zastoupení = 2,68%

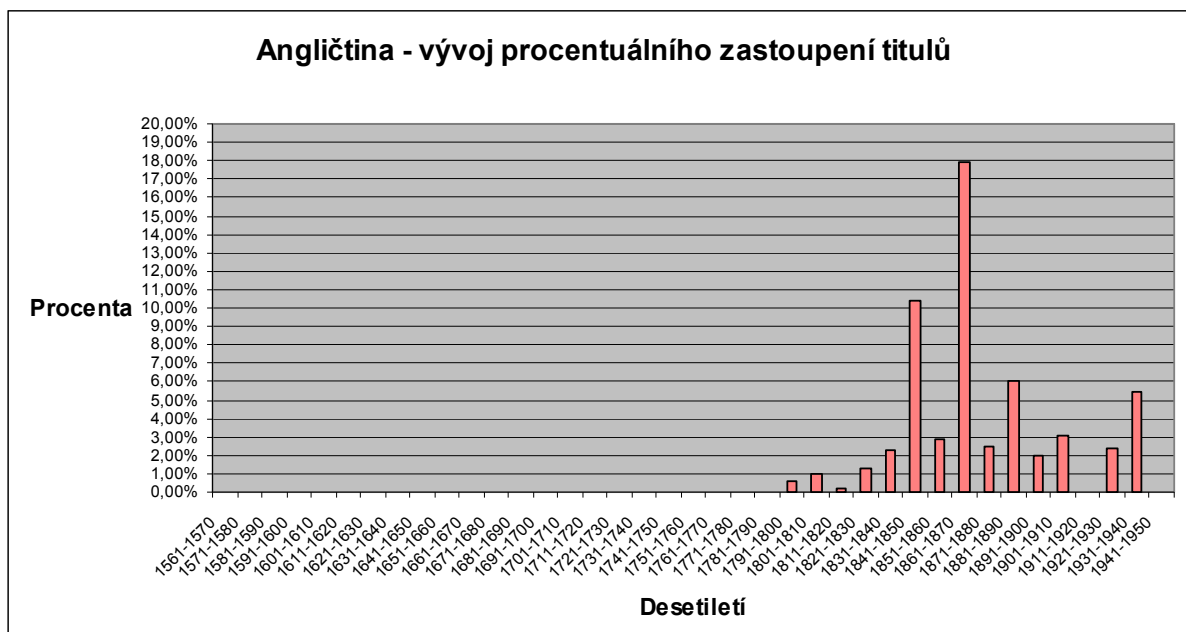
Znám rok vydání: u 89,42% titulů

Nejstarší tituly - tabulka

Autor	Název	Místo	Rok
Yorick	Sentimental journey through France and Italy I – II	Vienna	1798
Yorick	Sentimental journey through France and Italy III – IV	Vienna	1798

Vývoj počtu anglicky psaných titulů v jednotlivých desetiletích (pouze ty tituly, u kterých je rok vydání znám) – graf

Vývoj procentuálního zastoupení anglicky psaných titulů v jednotlivých desetiletích (pouze ty tituly, u kterých je rok vydání znám) – graf

Latina

Počet titulů = 60

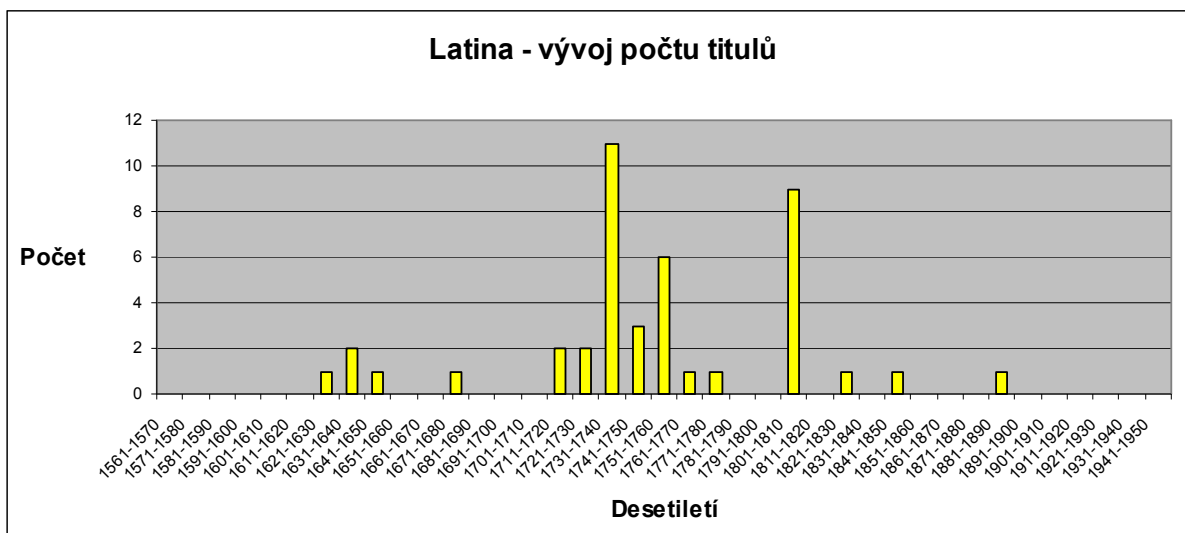
Procentuální zastoupení = 0,85%

Znám rok vydání: u 71,67 % titulů

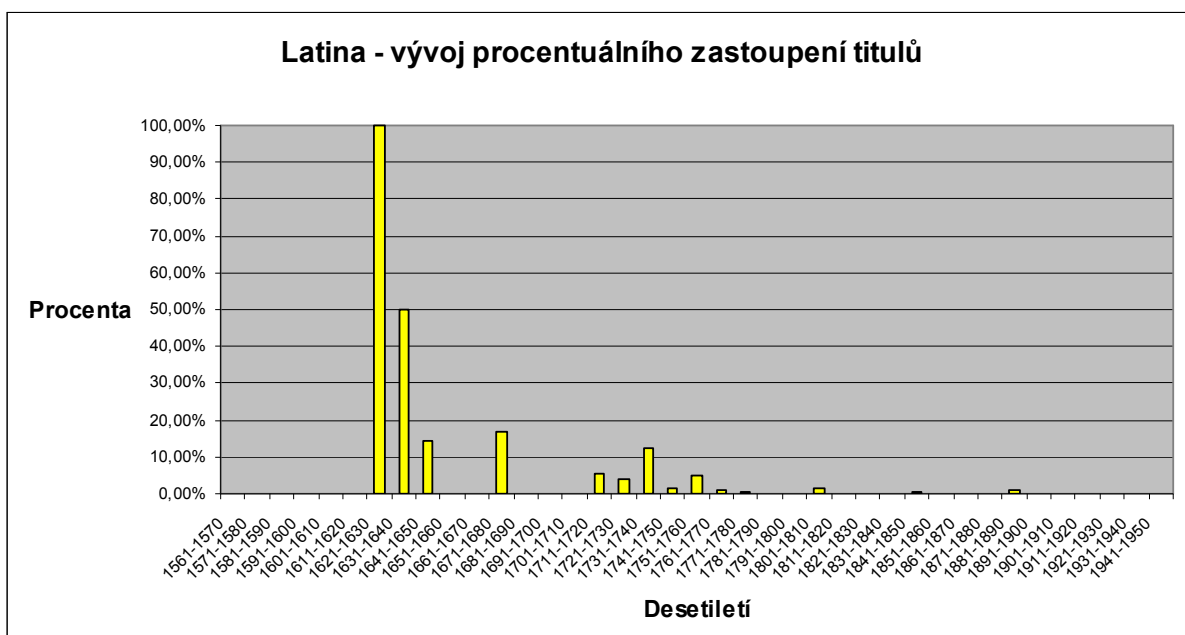
Nejstarší titul – tabulka

Autor	Název	Místo	Rok
Nachius, J.	Topographiam Veronensis agri	Verona	1625

Vývoj počtu latinsky psaných titulů v jednotlivých desetiletích (pouze ty tituly, u kterých je rok vydání znám) – graf

Vývoj procentuálního zastoupení latinsky psaných titulů v jednotlivých desetiletích (pouze ty tituly, u kterých je rok vydání znám) – graf

Italština

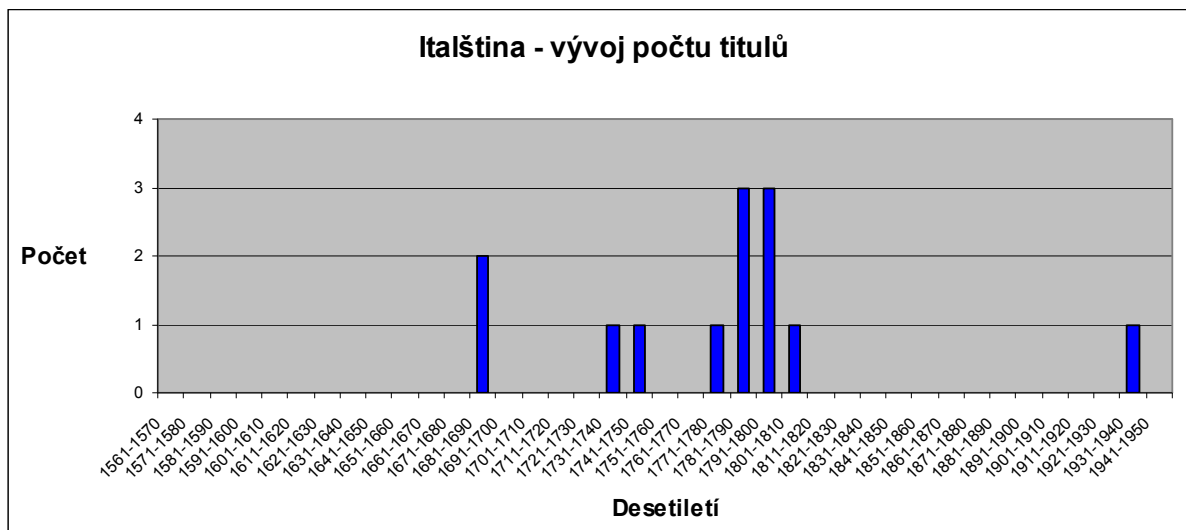
Počet titulů = 21

Procentuální zastoupení = 0,30 %

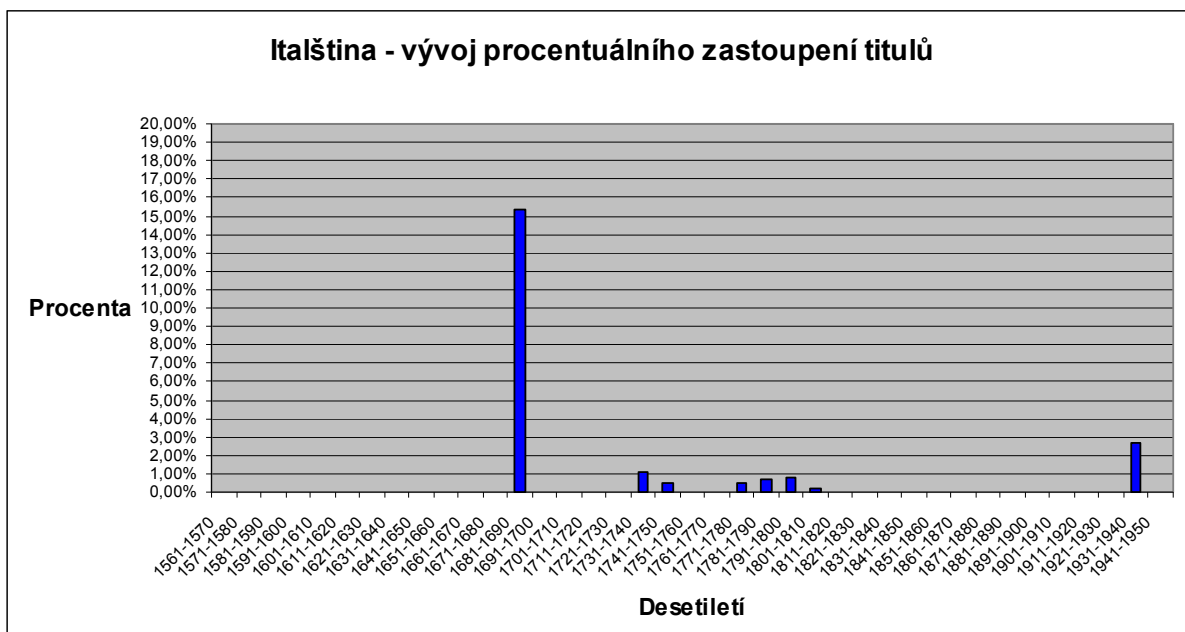
Znám rok vydání: u 61,90 % titulů

Nejstarší tituly - tabulka

Autor	Název	Místo	Rok
Melgar, C.	Topographie della Liguria (4 ks)		1685
Melgar, C.	Topographie della Liguria (8 ks jedné mapy)		1685

Vývoj počtu italsky psaných titulů v jednotlivých desetiletích (pouze ty tituly, u kterých je rok vydání znám) – graf

Vývoj procentuálního zastoupení italsky psaných titulů v jednotlivých desetiletích (pouze ty tituly, u kterých je rok vydání znám) – graf

Holandština

Počet titulů = 4

Tituly – tabulka

Autor	Název	Místo	Rok
Descartes, Renatus	De beginselen van de algebra of Stelkonst	Amsterdam	1672
Sepp en Zoon, Ch.	De VII. Vereenigde Nederladsche Provincien (1 mapa)	Amsterdam	1793
Stopendael, D.	Het verheerlykt Water - - Graffs of Diemer	Amsterdam	
Leth, H. de	Het zegepralendt Kennemerlant	Amsterdam	

Maďarština

Počet titulů = 1

Titul – tabulka

Autor	Název	Místo	Rok
Festetics, L.	A herceg Esterházy család fővadászatai ozorán	Pest	1870

Čeština

Počet titulů = 1

Titul – tabulka

Autor	Název	Místo	Rok
Schwarzenberg, K.	Heraldika	Praha	1941

7.4.5 Porovnání procentuálního zastoupení jednotlivých jazyků u titulů vydaných do roku 1700 (nejstarších 70 titulů) a titulů vydaných od roku 1901 (nejmladších 374 titulů)

	do roku 1700	od roku 1901
Angličtina	0,0%	2,1%
Holandština	1,4%	0,0%
Italština	2,9%	0,3%
Latina	7,1%	0,0%
Němčina	5,7%	92,3%
Francouzština	82,9%	5,1%
Čeština	0,0%	0,3%

8 Závěr

Snahou této práce, která se zabývá knihovnou zámku Sychrov, bylo vytvoření přehledného a uceleného obrazu této knihovny, a to především jejího fondu. Za tímto účelem analyzují jednotlivé kapitoly této práce sychrovskou knihovnu z různých úhlů pohledu. Hlavním cílem bylo nastínit dějiny sychrovské knihovny, její vývoj v čase a přímé vazby na členy rodu Rohanů a sychrovský zámek. Tomuto směřování měl napomoci také statistický obraz knihovny, provenienční, tematické, jazykové i množstevní zastoupení jednotlivých titulů. Těmto cílům se věnuje především kapitola *Obsahová charakteristika fondu zámecké knihovny na Sychrově*. Práce se dále zaměřuje na historii samotného zámku a jeho nejvýznamnějších majitelů (kapitola *Zámek Sychrov a Rod Rohanů*), čímž vzniklo nutné pozadí, na němž bylo možno sledovat osudy a vývoj zámecké knihovny (kapitola *Knihovna zámku Sychrov*). Opomenut není ani základní statistický přehled o titulech zastoupených ve fondu knihovny (kapitola *Statistika – knihovna Sychrov*). Pro možnost porovnání vývoje a fondu knihovny zámku Sychrov s jinými zámeckými knihovnami je do této práce začleněna i kapitola *Srovnání zámecké knihovny na Sychrově se zámeckými knihovnami Bečov a Boskovice*.

Jak bylo již v předchozím odstavci uvedeno, nejvýznamnějšími majiteli zámku Sychrov byli příslušníci rodu Rohanů. Rohanové během Velké francouzské revoluce odešli ze své vlasti do Belgie a poté se etablovali v Rakousku. Prvním rohanským majitelem Sychrova byl Karel z Rohanu, který nabyl zámek do vlastnictví v roce 1820. Práce se soustředí na dějiny zámku a zámecké knihovny právě po tomto roce, neboť období předcházející není pro historii zámecké knihovny nikterak podstatné.

Není doloženo, zda základ knihovních sbírek pochází ještě z Francie, nebo zdali byl zakoupen nově. Knihovna byla budována téměř výhradně členy rohanského rodu, jen výjimečně se objevují cizí exlibris či vpisky, a v současné době nelze určit, zda se tyto publikace ocitly v sychrovské knihovně jako zápůjčka, náhoda či omyl a opomenutí z doby, kdy zámek Sychrov sloužil jako destinace a depozitář tzv. svozových knihoven. Na konci 19. století byla většina svazků nově převázána a označena rohanským supralibros, čímž také bohužel zmizely stopy po potenciálních starších provenienčních záznamech.

Po konfiskaci zámku v květnu roku 1945 byla místnost zámecké knihovny na Sychrově uzavřena. Fond knihovny byl plně zachován, byl k němu však přidán soubor knih z bývalé farní knihovny, který není v současnosti od původního rohanského fondu nijak fyzicky

oddělen.

Pro účely této práce bylo nezbytné tituly pocházející z bývalé farní knihovny oddělit virtuálně za pomoci katalogu farní knihovny z roku 1957. V kapitole *Statistika – knihovna Sychrov* nejsou již tituly pocházející z bývalé farní knihovny zohledňovány.

V zámecké knihovně na Sychrově se, po oddělení výše zmíněného souboru knih, nalézá 7041 dokumentů. Knihovna obsahuje publikace vydané mezi lety 1566 až 1941 (v tomto roce byly vydány tituly dva), přičemž dekadou, ze které pochází nejvíce dokumentů, konkrétně 877, jsou léta 1821 až 1830.

Z obsahového hlediska nalezneme v sychrovské knihovně zejména publikace věnující se historii a přírodním vědám, dále se zde nachází kolekce cestopisů a map, bohatě jsou zastoupena militaria, memoárová literatura a nábožensky orientované knihy. Velký prostor je věnován beletrii 19. století, většinou francouzské či ve francouzských překladech.

Největšího rozvoje dosáhla knihovna za Kamila z Rohanu; díky němu se v knihovně nachází obsáhlý soubor knih zaměřených na přírodní vědy, zejména botaniku, s tím souvisí i publikace, jež se vztahují přímo k flóře zámku Sychrova.

Knihovna obsahuje i autorská díla Karla Antona z Rohanu, včetně jednoho autografu.

Jazykově prošla sychrovská knihovna vývojem od převládajících francouzskojazyčných knih až po převahu německojazyčných. Poprvé bylo zaznamenáno vyšší procentuální zastoupení němčiny než francouzštiny (nepočítáme-li šestnácté a sedmnácté století, kdy se počet titulů vydaných v jednotlivých desetiletích pohybuje v řádu kusů, maximálně desítek kusů) v letech 1861 – 1870. Od této dekády je již relativní počet francouzsky vydaných titulů nižší než titulů vydaných v němčině; výjimkou jsou pouze léta 1881 – 1890, kdy podíl francouzsky psaných titulů opět převládl nad němčinou.

Z celkového počtu 7041 titulů je 5081 (72%) vydáno ve francouzštině, 1684 (24%) v němčině, dále jsou zde podstatněji měrou zastoupena díla v angličtině (189 titulů, 3%), v řádu kusů, resp. desítek kusů díla v latině, italštině, maďarštině, holandštině a češtině (dohromady 87 titulů, 1%).

Hlavní cíl práce, kterým bylo vyhodnocení zastoupení jednotlivých titulů, byl splněn. Z pochopitelných důvodů nebylo možné rozdělit z hlediska obsahu, resp. tématu všechny tituly nalézající ve fondu zámecké knihovny; jednalo by se o práci časově velmi náročnou. Tímto směrem, tj. směrem vedoucím k postupné katalogizaci knihovny zámku Sychrov, včetně

zařazení do skupin z tematického hlediska, by mohly být orientovány budoucí práce zabývající se touto knihovnou. K dosažení výše uvedeného cíle může tato diplomová práce výrazným způsobem pomoci, neboť přináší důležitá data využitelná pro budoucí detailnější zpracování knižního fondu, jako jsou například informace o zastoupení jednotlivých jazyků, ve kterých byly tituly vydány, informace o rozdělení titulů z hlediska let vydání a pod. Diplomová práce dále poskytuje důležité vodítko pro budoucí digitalizaci alespoň těch nejvýznamnějších titulů v zámecké knihovně, jejichž výčet uvádí kapitola *Obsahová charakteristika fondu zámecké knihovny na Sychrově*.

9 Seznam pramenů a literatury

9.1 Archivní prameny

Liber memorabilium Capellae arcis Sychrov I - III. Sychrov. inv. č. 6908. Rukopis, zámecká knihovna SZ Sychrov.

Gedenkbuch des Schlosses Sichrow: 1913-1928. Sychrov. inv. č. 3357. Rukopis, zámecká knihovna SZ Sychrov.

SOA Litoměřice, pobočka Děčín, fond: *Rohanové (rodinný archiv)*

SOA Litoměřice, pobočka Děčín, fond: *Velkostatek Svijany.*

9.2 Elektronické zdroje

Katalog zámecké knihovny na Sychrově [List aplikace Microsoft Office Excel 97-2003 (.xls)]. Liberec: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Liberci [cit. 22. 3. 2015].

FABIAN, Bernhard. *Handbuch der historischen Buchbestände in Deutschland, Österreich und Europa* [online]. Hildesheim: Olms Neue Medien, 2003 [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <https://fabian.sub.uni-goettingen.de/fabian>

ANTONÍN, Luboš. Odras objevitelských, vědeckých a loveckých výprav ve fondech zámeckých knihoven české republiky. In: *Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska : 9. ročník odborné konference (11. - 12. října 2000)* [online]. Olomouc: Vědecká knihovna v Olomouci, aktualizováno 25. 2. 2015 [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://www.vkol.cz/cs/aktivity/konference-a-odborna-setkani/9--rocnik-odborne-konference/clanek/odraz-objevitelskych--vedeckych-a-loveckych-vyprav-ve-fondech-zameckych-knihoven-ceske-republiky>

Horae principii [!] de Rohan. In: *Český rozhlas* [online]. 2008 [cit. 2015-03-02]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/leonardo/historie/_zprava/513185

Horae principii [!] de Rohan: Rohanské hodinky ze Sychrova. In: *Manuscriptorium* [online]. 6. 12. 2014 [cit. 2015-01-13]. Dostupné z: http://www.manuscriptorium.com/apps/main/index.php?request=show_record_num&param=17&client=&ats=1421152393&mode=&testMode=&sf_queryLine=Rohan&qs_field=0

Provenio: Knihovna Národního muzea. [online]. [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://www.provenio.net/index.php/cz/mapa-kniznich-celku>

Rodinný archiv Nádherných z Borutína, Dolní Adršpach 1829 – 1945. STÁTNI OBLASTNÍ ARCHIV V ZÁMRSKU. *Státní oblastní archiv v Zámrsku: centrála Zámrsk* [online]. Zámrsk [cit. 2015-03-02]. Dostupné z: <http://vychodoceskearchivy.cz/zamrsk/rodinny-archiv-nadhernych-z-borutina-dolni-adrspach-1829-1945>

9.3 Použitá literatura

ADAM, Rudolf. 1925. Umělci Sychrovska II: Konstantin Bušek. In: *Od Ještěda k Troskám: vlastivědný sborník českého severu*. Ročník III., číslo 4. a 5., s. 125-132.

ANTONÍN, Luboš. 1993. Zámecké knihovny v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: jižní Morava. *Čtenář: měsíčník pro práci s knihou*. Ročník 45, č. 11, s. 388-389.

BAŠEOVÁ, Olga. 1997. Krajinářský park romantismu. In: *Kamenná kniha: sborník k romantickému historismu - novogotice: [mezinárodní sympozium, 20.-24. června 1995, Praha - Sychrov]*. Sychrov: zámek Sychrov, s. 257-260.

BEZECNÝ, Zdeněk. 2005. *Příliš uzavřená společnost: orličtí Schwarzenbergové a šlechtická společnost v Čechách v druhé polovině 19. a na počátku 20. století*. Vyd. 1. České Budějovice: Historický ústav Jihočeské univerzity, 155 s. Monographia historica, sv. 5. ISBN 80-704-0698-4.

Cour d'honneur: hrady, zámky, paláce. 1998. Praha: Elfa, roč. 1998, č.1.

BOK, Václav a kol. 1987. *Slovník spisovatelů německého jazyka a spisovatelů lužickosrbských*. Vyd. 1. Praha: Odeon, 844 s.

ČERNÝ, Václav a MALIŠ, Otakar, ed. 2005. *Soustavný přehled obecných dějin literatury naší vzdělanosti. (3), Baroko a klasicismus*. Vyd. 1. Jinočany: H & H, 678 s. ISBN 80-86022-30-7.

ČERNÝ, Václav a MALIŠ, Otakar, ed. 2009. *Soustavný přehled obecných dějin literatury naší vzdělanosti. (4), Pseudoklasicismus a preromantismus, romantismus, realismus: univerzitní přednášky*. Vyd. 1. Praha: Academia, 582 s. ISBN 978-80-200-1655-3.

GLASSHEIM, Eagle. 2012. *Urození nacionalisté: česká šlechta a národnostní otázka v 1. pol. 20. století*. Vyd. 1. Překlad Lubomír Kotačka. Praha: Garamond. ISBN 978-807-4071-409.

JELÍNKOVÁ, Dita. 2011. Transformace životní reality Alfonse Clary-Aldringena v postimperiálním světě: postoje, strategie, konsekvence. In: *Šlechta střední Evropy v konfrontaci s totalitními režimy 20. století*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, s. 107-130. ISBN 9788087211526.

KADLEC, Miloš. 1996. Ze sbírek zámku Sychrov: zámecké obrazy. *Jizerská kóta 0428: kulturní revue severovýchodních Čech*. 1. číslo, s. 51.

KADLEC, Miloš. 1997. Řezbář Petr Bušek a Sychrov. In: *Kamenná kniha: sborník k romantickému historismu - novogotice: [mezinárodní sympozium, 20.-24. června 1995, Praha - Sychrov]*. Sychrov: zámek Sychrov, s. 193-202.

KADLEC, Miloš. [2007]. Gedenkbuch des Schlosses Sichrow (Pamětní kniha zámku Sychrov) 1820-1834. In: *Sborník Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Liberci, 2006*. Liberec: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště, s. 137-152.

KADLEC, Miloš. 2007. Gedenkbuch des Schlosses Sichrow (Pamětní kniha zámku Sychrov) 1835-1850. In: *Sborník Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Liberci, 2007*. Liberec: Národní památkový ústav, Územní odborné pracoviště v Liberci, s. 68-84. ISBN 978-80-903934-0-0.

KADLEC, Miloš. 2008. Gedenkbuch des Schlosses Sichrow (Pamětní kniha zámku Sychrov) 1851-1860. In: *Sborník Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Liberci, 2008*. Liberec: Národní památkový ústav, Územní odborné pracoviště v Liberci, s. 64-82. ISBN 978-80-903934-1-7.

KADLEC, Miloš. 2009. Gedenkbuch des Schlosses Sichrow (Pamětní kniha zámku Sychrov) 1861-1863. In: *Památky Libereckého kraje: sborník Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Liberci, 2009*. Liberec: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Liberci, s. 95-112. ISBN 978-80-903934-4-8.

KADLEC, Miloš. 2011. Gedenkbuch des Schlosses Sichrow (Pamětní kniha zámku Sychrov) 1864-1867. In: *Památky Libereckého kraje: sborník Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Liberci, 2010-2011*. Liberec: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Liberci, s. 68-93. ISBN 978-80-904852-3-5.

KADLEC, Miloš. Zámek Sychrov. 2012. In: *Interiéry hradů a zámků v Libereckém kraji a historie jejich zpřístupňování*. Liberec: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Liberci, s. 76-102. ISBN 9788090485280.

KADLEC, Miloš. 2013. *Rohanové*. Nymburk: nakl. Vega. ISBN 978-809-0555-556.

KLEISNER, Tomáš. 1999. Medaile francouzského Popisu Egypta pro Kašpara Sternberga. In: *Cour d'honneur*. Praha: Elfa, s. 58.

KNEIDL, Pravoslav. 1968. Zámecká knihovna na Sychrově. *Sychrov: státní zámek a památky v okolí*. Praha: Olympia, s. 14-16.

KOCOUREK, Ludomír. 2009. Patrimonia a správa v Českém ráji. In: *Šlechtické rody a jejich sídla v Českém ráji: sborník referátů z vědecké konference konané ve dnech 24.-25. dubna 2009 v Trutnově*. Semily: Státní okresní archiv, s. 269-278. ISBN 9788086254197.

KRUEGER, Rita. 2009. *Czech, German, and noble: status and national identity in Habsburg Bohemia*. New York: Oxford University Press, 290 s. ISBN 978-019-5323-450.

KŘÍŽOVÁ, Květa. 2004. Historický vývoj interiéru - materiály a dokumenty k jeho studiu. In: *Kníže Kamil Rohan: novogotika a zámek Sychrov*. Sychrov: Zámek Sychrov.

KUKLÍK, Jan a Jan NĚMEČEK. 2013. *Od národního státu ke státu národnosti?: národnostní statut a snahy o řešení menšinové otázky v Československu v roce 1938*. Vydání první. Praha: Karolinum, 450 s. ISBN 80-246-2377-3.

KUKLÍK, Jan. 2011. *Konfiskace, pozemkové reformy a vyvlastnění v československých dějinách 20. století*. Praha: Auditorium, 114 s. ISBN 978-808-7284-254.

KUŤÁKOVÁ, Eva a kol. 1984. *Slovník latinských spisovatelů*. Vyd. 1. Praha: Odeon, 718 s.

LIFKA, Bohumír a Zdeněk WIRTH. 1954. *Knihovny státních hradů a zámků*. Praha: Státní tělovýchovné nakladatelství, 26 s.

LIFKA, Bohumír. 1982. *Exlibris a supralibros v českých korunách zemích v letech 1000 až 1900*. Praha: Spolek sběratelů a přátel exlibris.

LIFKA, Bohumír. 1964. *Minulost a přítomnost knižní kultury ve Žďáře nad Sázavou*. Vyd. 1. Brno: Krajské nakladatelství.

LIFKA, Bohumír. 1962. Vazby se supralibros v českých, moravských a slezských zámeckých knihovnách. In: *Historická knižní vazba: sborník příspěvků, 1962*. Liberec: Severočeské museum v Liberci, s. 32-53.

LIFKA, Bohumír. 1934. *Zámecké a palácové knihovny v Čechách: přehled historicko-topografický*. Praha: Dr. Bohumír Lifka.

MAŠEK, Petr. 1993. Zámecké knihovny v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: západní Čechy, díl 1. *Čtenář: měsíčník pro práci s knihou*. Ročník 45, č. 1, s. 72-73.

MAŠEK, Petr. 1994. Zámecká knihovna Bečov. In: *Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků*. Č. 10/1993, díl 1. Praha: Národní knihovna.

MAŠEK, Petr. 1996. Zpráva o stavu českých, moravských a slezských zámeckých knihoven. In: *Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska 1995: Sborník z 5. odborné konference Olomouc, 10. - 11. října 1995*. Olomouc: Sdružení knihoven České republiky, s. 72-74. ISBN 978-80-900180-8-4.

MAŠEK, Petr. 1999. *Modrá krev: minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích*. 2. rozšířené vyd. Praha: Mladá fronta, 330 p. ISBN 80-204-0760-X.

MAŠEK, Petr. 2009. Zámecké knihovny Českého ráje. In: *Šlechtické rody a jejich sídla v Českém ráji: sborník referátů z vědecké konference konané ve dnech 24.-25. dubna 2009 v Trutnově*. Semily: Státní okresní archiv, s. 200-218. ISBN 9788086254197.

MATĚJČEK, Jiří. 2000. Šlechta v českých zemích v 19. století (první pokus o přehled). In: *Slezský sborník: čtvrtletník pro vědy o společnosti*. Opava: Slezský ústav SZM v Opavě, s. 279-299. ISSN 0037-6833.

MATOUŠKOVÁ, Jiřina. 2011. *Francouzské tisky v arcibiskupské zámecké knihovně v Kroměříži*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita v Olomouci. Filosofická fakulta, 158 s. ISBN 978-802-4427-225.

MŽYKOVÁ, Marie. 2009. Vévodou nejsem, jsem Rohan: poznámky k životu aristokrata. In: *Šlechtické rody a jejich sídla v Českém ráji: sborník referátů z vědecké konference konané ve dnech 24.-25. dubna 2009 v Trutnově*. Semily: Státní okresní archiv, s. 52-59. ISBN 9788086254197.

NOVÁK, Otakar. 1966. ed. et al. *Slovník spisovatelů. Francie, Švýcarsko, Belgie, Lucembursko*. 1. vyd. Praha: Odeon, 699 s.

OLŠÁKOVÁ, Doubravka. 2004. Spolková a politická činnost knížete K. Rohana ve 40. letech 19. století. In: *Kníže Kamil Rohan: novogotika a zámek Sychrov*. Sychrov: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště, správa státního zámku Sychrov, s. 30-34.

POSPÍŠILOVÁ, Marie. 1988. *Vývoj sychrovských zámeckých interiérů: ze sbírek státního zámku Sychrov*. Liberec: Správa státního zámku Sychrov.

POSPÍŠILOVÁ, Marie. 1997. Podněty, zdroje a motivy inspirace pro uplatnění historismu v českých zemích s uvedením příkladů. In: *Kamenná kniha: sborník k romantickému historismu - novogotice: [mezinárodní symposium, 20.-24. června 1995, Praha - Sychrov]*. Sychrov: zámek Sychrov, s. 54-64.

KOSTLÁN, Antonín. 1995. *Průvodce po rukopisných fondech v České republice. Sv. 1, Rukopisné fondy zámeckých, hradních a palácových knihoven*. Praha: Archiv Akademie věd České republiky.

RADIMSKÁ, Jitka. 2000. *K výzkumu zámeckých, měšťanských a církevních knihoven*. Vyd. 1. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 387 s. Opera romanica, 1. ISBN 80-704-0473-6.

ROHAN, Inge. 1996. *Sychrov castle: monument of the Rohan family*. Turnov: The friends of Castle Sychrov.

SLABÁKOVÁ, Radmila. 2002. „Il est «Höchst Zeit»" aneb Jaký jazyk pro aristokracii v Čechách a na Moravě v 19. století?. In: *Komunikace a izolace v české kultuře 19. století: sborník příspěvků z 21. ročníku symposia k problematice 19. století, Plzeň, 8.-10. března, 2001*. 1. vyd. Praha: KLP, s. 102-115. ISBN 8085917882.

SLABÁKOVÁ, Radmila. 2007. *Rodinné strategie šlechty: Mensdorffové-Pouilly v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Argo, 435 s. ISBN 978-807-2038-596.

SLAVÍČKOVÁ, Hana. 1985. Rodinný archiv Rohanů. In: *Sborník archivních prací 1*. Ročník XXXV. Praha: Panorama, s. 163-282.

SVOBODA, Antonín Marián. 1997. Okrasné rostliny v zahradách zámku Sychrov: (neobyčejně bohaté sbírky v 19. století). In: *Kamenná kniha: sborník k romantickému historismu - novogotice: [mezinárodní symposium, 20.-24. června 1995, Praha - Sychrov]*. Sychrov: zámek Sychrov, s. 278-282.

HILMERA, Jiří a kol. 1958. Sychrov. *Hrady a zámky: sborník krátkých monografií o státních hradech a zámcích v Čechách a na Moravě*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, s. 271-273.

ŠTERNOVÁ, Petra, ed. et al. 2013. Sychrov. *Soupis nemovitých kulturních památek v Libereckém kraji: okres Liberec. Lu-Ž*. Liberec: Národní památkový ústav, s. 140-156. ISBN 9788087810019.

WIRTH, Zdeněk. 1953. Sychrov. *Státní hrady a zámky*. Praha: Orbis, s. 293-294.

WAINWRIGHT, Clive. 1997. The gothic revival in Britain from Walter Scott to Pugin. In: *Kamenná kniha: sborník k romantickému historismu - novogotice*. Sychrov: zámek Sychrov, s. 33-53.

9.4 Akademické práce

MAŤÁTKOVÁ, Petra. *Sychrovská pamětní kniha: Život Rohanů na Sychrově v letech 1820 – 1892* [online]. Pardubice, 2011. Dostupné z: https://dspace.upce.cz/bitstream/10195/38636/1/MatatkovaP_SychrovsKapametni_ML_2011.pdf. Bakalářská práce.

REJHA, Adam. *Pamětní kniha zámecké kaple na Sychrově 1862–1867* [online]. Praha, 2013. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/download/130113647>. Bakalářská práce.

KUBÁLKOVÁ, Ludmila. *Josef Turnwald – advokát a německý politik (1845-1929): Josef Turnwald – an advocate and German politician (1845 – 1929)*. Liberec, 2008. Dostupné z: https://dspace.tul.cz/bitstream/handle/15240/1344/mgr_14752.pdf?sequence=1. Diplomová práce. Technická univerzita v Liberci.